

2014
4.

BELÜGYI SZEMLE

A BELÜGYMINISZTERIUM SZAKMAI, TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

CSETE ÁGNES – M. TORONYKŐY MÁRTA: A Csongrád megyei tanyagprogram elmúlt tizenhét esztendejének szakmai tapasztalatai, jövőbeni lehetőségei

FEKETE KLÁRA: A civil rendészet hazai kutatásának és fejlesztésének aktualitása és lehetőségei

SZÉP FERENC: A bűnmegelőzés lehetőségei a helyi bűnügyi nehézségek kezelésére

a Makói Rendőrkapitányság szemszögéből

VARGA ISTVÁN: A közösségért dolgozó rendőr

TÓTH CSABA: Cigány bűnelkövetők vagy „cigánybűnözés”?

BÜZA LÁSZLÓ: A rendvédelmi hivatásetikai kódex és etikai eljárási szabályzat

62.
évfolyam

TARTALOM 2014/4.

CSETE ÁGNES – M. TORONYKŐY MÁRTA

A Csongrád megyei tanyaprogram
elmúlt tizenhét esztendejének szakmai tapasztalatai,
jövőbeni lehetőségei (5–23)

FEKETE KLÁRA A civil rendészet hazai kutatásának és fejlesztésének
aktualitása és lehetőségei (24–40)

SZÉP FERENC A bűnmegelőzés lehetőségei
a helyi bűnügyi nehézségek kezelésére
a Makói Rendőrkapitányság szemszögéből (41–48)

VARGA ISTVÁN A közösségért dolgozó rendőr (49–53)

TÓTH CSABA Cigány bűnelkövetők vagy „cigánybűnözés”?
(54–75)

BÚZA LÁSZLÓ A rendvédelmi hivatásetikai kódex
és etikai eljárási szabályzat (76–81)

VUCSETA ZOLTÁN Ahol nem fúj a változás szele (82–89)

KATONA RITA A halottakkal kapcsolatos eljárások (90–97)

• HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

BOGDÁNY GYULA Forrónyomon üldözés
élet elleni bűncselekmény nyomozásában (98–111)

SZITÁR FERENC A rendvédelmi szervek egyenruháinak fejlődése,
a szabályos egyenruha viselése érdekében adott
vezetői motiváló válaszok (112–119)

SZERZŐK 2014/4.

- BOGDÁNY GYULA** rendőr alezredes, osztályvezető-helyettes,
Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság
Bűnügyi Osztály
- DR. BÚZA LÁSZLÓ** pénzügyőr őrnagy,
Magyar Rendvédelmi Kar Etikai Bizottság elnöke
- CSETE ÁGNES** rendőr őrnagy, áldozatvédelmi referens,
kiemelt főelőadó,
Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság
Bűnmegelőzési Osztály
- FEKETE KLÁRA** PhD hallgató,
Debreceni Egyetem Ihrig Károly Doktori Iskola
- DR. KATONA RITA** titkár,
Budapest Környéki Törvényszék
- M. TORONYKŐY MÁRTA** rendőr alezredes, osztályvezető,
Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság
Bűnmegelőzési Osztály
- SZÉP FERENC** rendőr főhadnagy, vizsgáló,
Makói Rendőrkapitányság Vizsgálati Osztály
- SZITÁR FERENC** rendőr alezredes, kapitányságvezető,
Kisteleki Rendőrkapitányság
- TÓTH CSABA** rendőr százados, alosztályvezető,
Szentesi Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztály
Vizsgálati Alosztály
- VARGA ISTVÁN** rendőr százados, kmb. alosztályvezető,
Bajai Rendőrkapitányság Közrendvédelmi Osztály
Körzeti Megbizotti Alosztály
- VUCSETA ZOLTÁN** rendőr főhadnagy, határrendészeti kiemelt főreferens,
Szegedi Rendészeti Szakközépiskola
Alapozó Ismereti Szakcsoport

SUMMARY

Csete, Ágnes – M. Toronykőy, Márta

Seventeen years' experience of the Csongrád farm-program [5–23]

The author provides an overview of the operation of a unique crime-prevention program operated by the a Csongrad Police in Hungary.

Fekete, Klára

Researching civil law enforcement in Hungary [24–40]

The author provides an overview of recent trends in the discipline.

Szép, Ferenc

Prevention and local challenges [41–48]

The author, a police officer in Makó, Hungary, provides an overview of the challenges and prospects the local unit faces.

Varga, István

Community-oriented police [49–53]

Building on a 15-year long career as a Hungarian police officer, the author shares personal experiences on the force's attitude and work-environment.

Tóth, Csaba

Roma offenders or „Gpsycriminals“? [54–75]

The author explores the professional and political interpretations of the term which connects ethnicity with criminality.

Búza, László

Code of conduct ethical rules for law enforcement professionals [76–81]

The author provides an overview of the Hungarian Code of Conduct and Rules of Ethics for Law Enforcement Professionals.

Vucseta, Zoltán

Where nothing changes [82–89]

The author comments on the career-patterns of the Hungarian police force.

Katona, Rita

Examining corpses [90–97]

The author provides an overview of the newly adopted regulations on corpse examination in Hungary.

SUMMARY

Bogdány, Gyula

Investigating homicide cases [98–111]

Through the detailed presentation of a specific case, the author provides an overview of the process and sensitive points of investigating homicide cases.

Szítár, Ferenc

The development of law enforcement uniforms [112–119]

The author provides an overview of the development of police and other law enforcement officers' uniforms in Hungary.

CSETE ÁGNES – M. TORONYKŐY MÁRTA

**A Csongrád megyei tanyaprogram
elmúlt tizenhét esztendejének
szakmai tapasztalatai, jövőbeni lehetőségei**

A Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság 1997-ben az országban az elsők között dolgozta ki külterületi biztonsági programját, amely sok változáson ment át az elmúlt években. Az utóbbi másfél esztendő több szempontból is meghatározó terminusnak számít a projekt életében. Ennek alapja, hogy a *Csongrád megyei összefogás az áldozattá válás megelőzése és az áldozatsegítés érdekében* TÁMOP 5.6.1.C-11/2. pályázat sikeres elbírálásban részesült. A Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság e projektben konzorciumi tagként vesz részt, vállalt szakmai programja pedig teljes egészében a külterületi biztonság fokozását célozza. A másik fontos momentum, hogy a tanyaprogram mint Magyarország közösségi rendészet terén végzett bűnmegelőzési „jó gyakorlata” 2013-ban meghívást kapott *A helyi rendészeti tapasztalatok megosztása Európában (Sharing Experience in Local Policing in Europe; SELPE)* elnevezésű európai uniós program keretében Valenciába, majd Szófiába, a SELPE zárókonferenciájára.

Mindez jó alkalmat ad arra, hogy a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányságon folyó bűnmegelőzési tevékenység rendszerében vizsgálva áttekintsük a külterületi biztonsági program kialakításának hátterét, a megvalósult projekt elemeit, fejlődési szakaszait, az innováció lehetőségeit.

Biztonságérzet, közbiztonság, prevenció

A fenyegetéstől, bántódástól való mentesség, a biztonság érzése az ember alapvető szükséglete és folyamatos igénye. Az egyén elemi elvárása, hogy mind makro-, mind mikrokörnyezeti szinten biztonságban érezze magát. A szubjektív biztonságérzet tulajdonképpen objektív tényezők által kiváltott benyomás, amelyet egyebek között pszichés, szociális, gazdasági, politikai tényezők befolyásolhatnak, valamint meghatározó szerepet játszanak a társadalmi együttélés rendjével kapcsolatos hatások, így a közbiztonság mindenkori helyzete is.

A *közbiztonság* a biztonság egyik jól elkülöníthető szegmense. A nemzetközi kutatásokat tükröző modern európai felfogás szerint olyan kollektív társadalmi termék, amely az egyének és a közösségek tevékenységéből, az állami szervek hatósági intézkedéseiből, a polgárok önvédelmi képességei és a vállalkozói piac nyújtotta szolgáltatások együtteséből alakul ki. Mindezek alapján a közbiztonság jogi tárgyként védendő értékek összességét jelenti, amelyet a demokratikus jogállamok államacélként határoznak meg.¹ A közbiztonság helyzetét szintén különböző egymással összefüggő tényezők befolyásolják, így például a bűnüldözés és a büntető igazságszolgáltatás, vagy éppen a prevenció tevékenység hatékonysága. A közbiztonság megteremtésében tehát a bűnmegelőzésnek is meghatározó szerepe van, hiszen kizárólag büntetőjogi eszközökkel nem lehet orvosolni a felmerülő problémákat. Szükség van egyebek között olyan ösztönző programok, technikák intézményesítésére, amelyek hatással vannak a társadalom önvédelmi mechanizmusainak kialakítására, formálására is.

Az Európai Unió Tanácsa 2001. májusi döntése értelmében bűnmegelőzés minden olyan intézkedés és beavatkozás, amelynek célja vagy eredménye a bűnözés mennyiségi csökkentése, valamint az állampolgárok biztonságérzetének minőségi javítása. Ez történhet a bűnokok és -alkalmak csökkentésével, a bűnözést előidéző okok hatásának mérséklésével, vagy a sértetté válás megelőzésével.

A Csongrád megyei tanyaprogram megszervezése, elemeinek kialakítása és fejlesztése, a konkrét feladatok meghatározása is az előbbiek figyelembevételével történt. A munka során a megfelelő jogi eszközök alkalmazása, a vonatkozó előírások mellett a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság programkoordinátori szerepet is betöltő bűnmegelőzési osztálya folyamatosan figyelemmel kíséri az aktuális bűnügyi helyzet alakulását, felhasználva az elemző-értékelő munka eredményeit. Kiemelt figyelmet fordít a helyi adottságokra, a lakosságtól érkező visszajelzésekre, az egyes települések, népcsoportok, közösségek igényeire. Mindezek mellett építünk a XXI. századi média szerepére, hatására, és igyekszünk a lehető legteljesebben kihasználni a különböző együttműködési lehetőségeket is.

¹ Finszter Géza: A rendészeti szervek működésének jogi alapjai. Rendőrtisztí Főiskola, Budapest, 2008, 25. o.

Csongrád megye bemutatása; a környezeti elemek közbiztonságra gyakorolt hatása

A Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság illetékességi területén folyó rendőri munkát, így a bűnmegelőzési tevékenységet alapvetően meghatározza uniós tagságunk, az aktuális társadalmi-gazdasági viszonyok alakulása, valamint a megye földrajzi fekvése, e tényezők hatással vannak a bűncselekmények számának és struktúrájának alakulására, a speciális beavatkozási területek meghatározására is. Csongrád megye a Dél-alföldi régió közepén, fontos közlekedési és kereskedelmi útvonalak metszéspontjában fekszik, jelentős kulturális, közoktatási, egészségügyi és tudományos központ. Lakosainak száma a 2011. évi népszámlálás adatai szerint 418 ezer. Hatvan településéből kilenc városi státusban van, ezzel az ország második legurbanizáltabb megyéje. Mindeközben a lakosok mintegy tizede (9,4 százalék) külterületen, főként lakóhely és gazdálkodás céljára épült tanyán él.

Fontos tényező, hogy a megyehatár egy része államhatár, amely egyben a schengeni övezet határa is. A megközelítőleg 130 km-es szakaszon jelenleg három határrendészeti kirendeltség működik (Szeged, Kiszombor, Nagylak), valamint hat rendőrkapitányság látja el szolgálati feladatait.

A határok közelsége miatt jellemző, hogy a külföldi elkövetők sokszor már a bűncselekmény észlelése előtt elhagyják az országot. Emellett a jogellenesen Magyarországra belépő, itt tartózkodó és az országban munkát vállaló személyek kiszűrése, az illegális migrációhoz kapcsolódó egyéb jogellenes cselekmények elleni hatósági fellépés is főként a határ menti megyékben, így Csongrádban történik.

Bűnügyi helyzet

Bűnügyi fertőzöttség tekintetében Csongrád megye országosan a középmezőnyben helyezkedik el. Ebben a gazdasági és társadalmi okok mellett szerepet játszik a földrajzi elhelyezkedés (a határ közelsége), a településszerkezet és az elérhető-megszerezhető javakhoz való relatíve könnyebb hozzáférés is (kevésbé védett külterületi ingatlanok, mezőgazdasági tárolásra használt épületek), ennek következményeként egyes települések illetékességi területén gyakoribbak a vagyon elleni bűncselekmények, főként a kisebb értékre elkövetett lopások.

A külterületi program 1997-es elindításában az előbbieket mellett olyan bűnügyi szempontból meghatározó jelenségek (például bűnözői csoportok

közötti nyílt konfrontáció, amelynek színtere a közterületre helyeződött) is szerepet játszottak, amelyek a lakosság széles körében keltettek nyugtalanságot. A megváltozott viszonyok és elvárások új stratégiai célkitűzések megfogalmazását igényelték.

2009-ben a tanyaprogram jelentős átalakítására került sor, ezt legfőképpen az indulás óta eltelt tizenkét esztendőben bekövetkező változások, így a gazdasági válsághoz kapcsolódó elszegényedés, egyes társadalmi rétegek és csoportok leszakadása, ezzel összefüggésben a bűnelkövetési módok, magatartások és bűnözési formák átalakulása, a bűnmegelőzési tevékenységre vonatkozó új igények megjelenése indokolta. Napjaink tapasztalatai szerint a csökkenő toleranciaszint a bűnözés agresszívabbá válását, egyes erőszakos, garázda jellegű jogsértések számának emelkedését idézte elő. A mobilizáció növekedésével az utazó bűnözés felerősödése és a környezet fokozódó közömbössége is befolyásolja a jogsértések számának alakulását, e tényezőknek szintén szerepük van a megyében folyó rendőrségi prevenciók tevékenység, így a tanyaprogram végrehajtásához kapcsolódó feladatok folyamatos megújításában.

A megyére alapvetően a tradicionális bűncselekményfajták, azon belül a *vagyon elleni jogsértések* (elsősorban lopások) nagyobb számú előfordulása jellemző, bár 2013-ban e bűncselekmények esetében 16 százalékos visszaesést tapasztaltunk. A konkrét eseteket vizsgálva kitűnik, hogy a megyeszékhelyen magasabb a gépjárműfeltörések, illetve a közintézményekben, szórakozóhelyen, kereskedelmi egységekben történő lopások száma, míg vidéken az alkalmi lopások mellett a besurranásos, valamint a trükkös és a terménylopás a jellemző. Az elkövetés fő motivációjaként jelentkező anyagi haszonszerzés a készpénz, ékszer és műszaki cikk mellett egyre gyakrabban a mindennapi megélhetés során közvetlenül hasznosítható cikkekre, így élelmiszerre és különféle használati eszközökre irányul. A feladatok tervezése, a külső kommunikáció irányainak meghatározása során figyelembe kell venni azt is, hogy a vagyon elleni deliktumoknál a sértetti közrehatás szerepe is meghatározó lehet (az alkalmi és besurranásos lopások esetében ilyen az óvatlanság, a kellő körültekintés hiánya, a betöréses lopások esetén a szükséges vagyonvédelmi intézkedések elmulasztása, ami fokozottan jelentkezik a kisebb településeken, illetve a külterületi – sok esetben lakatlan – ingatlanok esetében). Az idős sértetteket (arányuk az ismert természetes sértettek mintegy egyötöde) a vázoltakon túlmenően fizikai kiszolgáltatottságuk, túlzott bizalmuk, egyes esetekben hiányos ismereteik (közszolgáltatók, hivatalos szervek működési rendjéről, igazoló okmányaik formájáról, tartalmáról) is könnyű célponttá tehetik. Emellett anyagi helyzetük, tájékozat-

lanságuk, hiányos technikai ismereteik is behatárolják az általuk alkalmazott vagyónvédelmi eszközök körét, ami ugyancsak hozzájárul ahhoz, hogy áldozattá válás szempontjából a veszélyeztetett csoportba tartoznak.

Mint az előbbiekből is kitűnik, a megyében folyó bűnmegelőzési munka tervezésénél több szempontból is fontos tényező a *külterületen élők* (közöttük nagy számban idős, magányos emberek) viszonylag magas aránya, illetve specifikumaival maga az alföldi tanyavilág. Ez meghatározó egyebek között az egyes bűncselekménytípusok számát, az elkövetési magatartások, módszerek, helyszínek alakulását és nem utolsósorban az áldozattá válás esélyeit tekintve. A településtípus közbiztonsági szempontból a veszélyeztetettek közé tartozik. A veszélyeztetettség összességében enyhén emelkedő adatokban tükröződik vissza (2006 és 2013 között 316, 377, 279, 311, 365, 345, 379, illetve 224 bűncselekmény történt külterületen).

A Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság bűnmegelőzési tevékenysége

A bűnmegelőzési munka célkitűzései

A Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Bűnmegelőzési Osztályának alapvető célja, hogy a szakmai feladatokat mind színvonalasabban végrehajtó egységként, a tevékenység szolgáltató jellegének erősítése mellett kellő figyelmet fordítson a bűnmegelőzésből fakadó lehetőségekre, és hatékonyan kezelje a társadalomra ható krízishelyzetek kriminalisztikai következményeit.

A kiemelt kockázatú csoportokhoz tartozók áldozattá válásának megelőzése érdekében – különös tekintettel az idősek, a gyermek- és fiatalkorúak sérelmére elkövetett bűncselekmények számának csökkentésére, a külterületen élők szubjektív biztonságérzetének növelésére – az aktualitásoknak megfelelően folyamatosan megújítani törekszünk szakmai tevékenységünket, minél hatékonyabban felhasználva a különböző kommunikációs lehetőségeket, a média tájékoztatásban betöltött szerepét, szemléletformáló hatását. Mivel a tapasztalatok szerint mind az állampolgárokat, mind a közbiztonsági szféra egyes résztvevőit érintően szükség van bizonyos szemléletváltásra, a propagandatevékenység mellett kiemelt figyelmet fordítunk az érintettek felkészítésére, szakmai (tovább)képzésére is. Az állampolgárokkal való közvetlen kapcsolattartás jegyében lakossági rendezvényeinkkel erősítjük a rendőrség szolgáltató jellegét, a bűncselekményekre reagáló reaktív megközelítés mellett a megelőzést célzó proaktív szemléletet.

Feladatok és programok

A rendőr-főkapitányság *saját programjai* közül kiemelkedik az általános bűnmegelőzési ismeretek közvetítésére létrehozott *TINI-KÉK oktatási modell*, a drogrevenzióval foglalkozó *2D – DrogDimenziók*, valamint a hátrányos helyzetű, illetve speciális nevelési igényű fiatalokat megcélzó *Esélyegyenlőségi foglalkozás*.

2010-ben indult útjára a *Lépésről lépésre – együtt a biztonságért* program, amely mára az egyik legfontosabb projektté nőtte ki magát, szakmai elismerésként pedig az Európai Bűnmegelőzési Hálózat tagállamok számára kiírt versenyén 2011-ben Magyarországot képviselhette. A 12 + 1 tablóból álló kiállításához kapcsolódó előadásokon a bűn- és baleset-megelőzési témák között részletesen foglalkozunk például az áldozat- és ifjúságvédelem, a legális és illegális drogok, a közlekedés- és vagyonsbiztonság, valamint az iskolai erőszak témakörökkel is. A tablók egy része a külterületi prevenció munkájának során is felhasználható.

Fontos feladatunk a leendő pedagógusok szervezett körülmények között történő felkészítése is. Ennek megfelelően tizennegyedik éve hirdetjük meg kreditpontot érő féléves *kriminálprevenció kurzusainkat* a felsőoktatásban részt vevő hallgatók számára a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi és Juhász Gyula Pedagógusképző Karán. A drogrevenzió tantárgy anyagát a pedagógusképző kar hallgatóinak állítottuk össze, az általános bűnmegelőzési ismeretek tárgyat melléttük az egyetem bölcsészhallgatói is felvehetik. Az előadásokon olyan témákkal kapcsolatban szerezhetnek ismereteket, amelyeket reményeink szerint hivatásuk gyakorlásakor és a mindennapi életben is jól hasznosíthatnak majd.

A külterületen élők biztonságának fokozása érdekében végzett munka egyik célcsoportja az időskorúak. Az áldozattá válás szempontjából a fiatalokhoz hasonlóan kiemelt kockázatú csoportot jelentő hatvan év felettiiek közvetlen megszólítása érdekében a *Nagyszüleink biztonsága* elnevezésű, szépkorúaknak szóló programot az időügyi tanácsok vezetőinek bevonásával a megyében működő nyugdíjaskluboknak is ajánljuk. Ez akár kapcsolódhat más rendezvényekhez (például lakossági fórumokhoz) is. Középpontjában főként áldozatvédelmi és vagyonsvédelmi programok, illetve az érintett korosztály számára jól hasznosítható előadások, bemutatók állnak.

Tájékoztató, figyelemfelhívó anyagaink körét, például *Bárka bűnmegelőzési kiadványsorozatunkat* folyamatosan bővítjük. A tematikus szóróanyagok mellett a tanyaprogramban is szerepet játszó *Közbiztonsági kártyáink* négy

(óvodás, általános iskolás, középiskolás, felnőtt) korosztály számára készültek el, megjelenítve a krízishelyzetben legfontosabb telefonszámokat és prevenció információkat.

Napjaink követelményeinek megfelelően a munka kiemelt részét adja a *pályázati tevékenység*. Az elmúlt években több sikeres pályázatot is készítettünk, ami egyebek között lehetővé tette a tanyaprogram átalakítását, bővítését is.

A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség által még 2011-ben meghirdetett TÁMOP 5.6.1.C-11/2, *Csongrád megyei összefogás a bűnmegelőzés és az áldozatsegítés érdekében* című pályázatra benyújtott projektterv 2012-ben részesült kedvező elbírálásban. A pályázatban a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság konzorciumi tagként vesz részt. A 2012 őszén indult és két esztendőn át tartó projekttel a főkapitányság kifejezetten a tanyaprogram fejlesztését tűzte ki céljával.

A Belügyminisztérium által 2011-ben kiírt *Együtt a biztonságért* pályázatra a rendőr-főkapitányság négy rendőrkapitányság (Szeged, Kistelek, Szentes, Szeged) együttműködésével, valamint a katolikus, református és evangélikus egyház támogató közreműködésével állította össze prevenció programját.

A pályázat a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Bűnmegelőzési Osztálya, továbbá a rendőrkapitányságok, határrendészeti kirendeltségek szakmai elképzelése és igénye alapján, Szeged, Mórahalom, Hódmezővásárhely, Szentes, Kistelek város által nyújtott önerővel, valamint három és fél millió forint elnyert pályázati összeggel valósulhatott meg. A program a megyében élő lakosság szubjektív biztonságérzetének növelése érdekében közösségi programok, közbiztonsági napok, továbbképzések szervezésében, elektronikus prevenció tananyag készítésében, többnyelvű információs kiadványok szerkesztésében, Szeged megyei jogú város által támogatott interaktív webfelület (www.bulisbiztonsag.hu) létrehozásában, bűnmegelőzési kisfilm forgatásában öltött testet. A *Bulis biztonság* honlap 2012 novemberében nonprofit kategóriában elnyerte a Magyar Marketingszövetség Év honlapja 2012 díját.

A TÁMOP 5.6.1.B-12/2, *A bűnmegelőzés szempontjából kiemelten fontos bűnelkövető vagy bűnelkövetés szempontjából veszélyeztetett gyermek- és fiatalokorúak segítése* elnevezésű pályázatra a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság ugyancsak konzorciumi tagként nyújtott be közös pályázatot Mórahalom Városi Önkormányzattal, ez szintén kedvező elbírálásban részesült 2013 tavaszán.

Figyelembe véve, hogy a bűnmegelőzés társadalmi feladat, rendkívül fontos az abban feladattal bírók és szerepet vállalók aktív összefogása. Ennek

érdekében a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Bűnmegelőzési Osztálya különböző programjai és projektjei mellett évről évre igyekszik bővíteni az úgynevezett *Bárka csoport*, azaz mindazon együttműködők körét, amelyek egymás szakmai munkáját segítve és kiegészítve közösen lépnek fel a megelőzés érdekében. A *bárka-szellemiség* az összefogás, a segítő szándék szimbólumaként mára olyan hívószóvá vált, amelynek égíse alatt a megye számos társ- és civilszervezete folyamatos információcserén alapuló szakmai munkát tud végezni a lakosság objektív biztonságának és szubjektív biztonságérzetének megteremtéséért, fokozásáért. Ennek egyik kiemelkedő példája a megyei tanyaprogram, ahol a rendőrség és a társszervek munkatársai, hivatalos és közfeladatot ellátó személyek, valamint civilek működnek együtt a kitűzött célok megvalósítása érdekében.

A tizenhét éves Csongrád megyei tanyaprogram

A tanya – mint „*Az alföldi városok és falvak határában szétszórtan álló, rendszerint egy lakóépületet és néhány hozzá tartozó gazdasági épületet magába foglaló, paraszti használatú állandóan lakott magános telep*”² – a kezdetektől a leghátrányosabb helyzetű településtípusok közé tartozott.

Mint azt *dr. Csatári Bálint* geográfus, a Nagyalföld társadalmi földrajzána kutatója megfogalmazta: „*A magyar alföldi tanyarendszer nem csak a magyarok, hanem a külföldi szakértők szerint is a világon egyedülálló településforma. Olyan tartozéktelepülés rendszer a mezővárosok körül, amely a török után, a földterület birtokbavétele nyomán a 19. század utolsó évtizedeiben virágzott ki. Különbözött egymástól a szegedi, a kecskeméti, a félegyházi tanyarendszer, nem beszélve a nagykun, a Debrecen környéki, vagy a szabolcsi tanyavilágról. Az ötvenes évek fordulóján 1-1,2 millió ember élt tanyán. Ez az ország akkori népességének legalább a tizede volt az Alföldön, illetve a Dél-Alföldön az arány 25-30, sőt 50 százalékot is elérte.*”³ A legutóbbi, 2011. évi népszámlálás KSH-adatai szerint Csongrád megyében 39 125-en élnek külterületen, ez a megye lakosságának 9,4 százaléka.

A tanya a bűncselekmények elkövetésének szempontjából is speciális életter, ahol a bűnszéd, a segítség messze van, a vagyónvédelmi eszközök,

² Magyar Néprajzi Lexikon. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982, 184. o.

³ Pekár István: Elfeledett tájakon I. Az alföldi tanyavilág. Magyar Szemle, 2005/1.

rendszerek gyakran hiányosak vagy hiányoznak, a lakosság nehezen mozog, az elkövetők viszont általában könnyen el tudnak menekülni a helyszínről.

A Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság 1997 nyarán – figyelemmel a térség speciális külterületi adottságaira, az ott bekövetkező dominánsan vagyron elleni bűncselekményekre – egyedi prevenció program indítását határozta el *tanyaprogram* néven. Ennek mozgatórugója a körzeti megbízott, akire mint a település közbiztonságát, bűnügyi helyzetét leginkább ismerő, a közösség bizalmát élvező, a lehetséges együttműködőket összefogó, koordinatív feladatot (civil hírlánc; tanyai összekötő) ellátó hivatalos személyre kiemelt feladat hárul.

A rendszer további elemei e (közösségi) rendőr tevékenységére épülnek, így például a külterületi járőrszolgálat irányítása, valamint a begyűjtött információk továbbítása a felvetődő problémákat komplexen kezelő grémiumhoz, a Tanyakabinethez.

A tanyaprogram indulása Csongrád megyében – az útkeresés évei

Az egyes szolgálati ágak kölcsönös együttműködésére épülő program indításához kapcsolódva 1997-ben a tanyán élő lakosság szubjektív biztonságérzetének feltérképezése *kérdőíves felmérés* formájában kezdődött meg, e munka valamennyi helyi rendőri szerv külterületi illetékességi területére kiterjedt. A felmérés egyebek között a következő kérdésköröket érintette:

- Hogyan gondolkodnak/vélekednek a tanyán élő emberek a saját biztonságukról, védelmükről?
- Milyen kapcsolati/környezeti lehetőségeik vannak a biztonságérzet megteremtéséhez?
- Mit tesznek a személyes biztonságuk és a vagyontárgyaik megőrzése érdekében?
- Szükség esetén milyen lehetőségeik vannak a segítségkérésre, segítségnyújtásra?
- Milyen biztonságérzetet növelő erőforrások lehetnek még, és ezek hogyan mozgósíthatók?
- Milyen törekvéseik, terveik vannak a biztonságérzetük fokozása érdekében?
- Mit várnak a rendőrségtől?

A felmérés célja a lakossággal való olyan közvetlen kapcsolatteremtés volt, amelyben közvetítő helyzet – azaz törvénybe ütköző cselekmény – nélkül is megjelenik a rendőrség. Fontos elem volt annak feltérképezése, hogy milyen

tenyezők járulhatnak hozzá a külterületen élő lakosság biztonságának növeléséhez.

A válaszokból kitűnt, hogy megoldást, segítséget kívülről várnak. Olyanoktól, akik törvényi felhatalmazásuknál fogva hatékonyabban léphetnek fel a bűnözés megfékezése érdekében, így elsősorban a rendőri, polgárőri, határőri, illetve mezőőri jelenlét fokozását tartják fontosnak.

A szükséges technikai fejlesztéseknél a legtöbben a telefon igényét emelték ki, ami „nem csak a kommunikációs igényt fejezi ki, de az is jelezheti, hogy az emberek szubjektív biztonságérzetét növelheti annak tudata, hogy van eszközük segítségkérésre”⁴.

Az összegzés szerint kirajzolódott, hogy „a lakosság biztonságérzetének egyik fő összetevője a rendőri jelenlét, a rendőr és a lakosság kapcsolata, amely a rendőr büntügyi érzékenységét is feltételezi. Az információcsere, az együttműködés a településen lakókkal eredményesebbé teheti a felderítést és a megelőző, felvilágosító munka eredményességét, csökkentheti a törvénysértések számát, és pozitívan hat a feljelentési készség alakulására is, lehetővé teszi a lakosság problémáinak megismerését és a megoldáshoz való segítségnyújtást.”⁵

Az elemző-értékelő munka során körvonalazódott, hogy a probléma kezelésének egyik legfontosabb láncszeme az információk érintettekhez történő minél gyorsabb továbbítása (lehet), ebben meghatározó szerepük lehet a helyi önkormányzatoknak. „Az önkormányzatokkal való együttműködésben a gazdaszemlélet, a helyi érdekelttség, a területért való felelősség, az életközelség javítása, az alkalmazkodási gyorsaság, az ügyfélcentrikusság, a profiltisztítás – a nem rendőri feladatok átadása, a bűnmegelőzésben rejlő lehetőségek teremthetik meg az együttes munka, a biztonság feltételeinek javítását.”⁶

Következő lépésként ezek az igények hívták életre a rendőrségi kezdeményezésre épülő, széles körű együttműködésen alapuló *civil* (későbbi nevén *közbiztonsági*) *hírláncot*, amelynek megvalósításában és kivitelezésében, az összefogás megteremtésében kiemelkedő feladat hárul a helyhatóságokra. A felmérés megállapítása szerint ugyanis az információk beszerzése és továbbítása érdekében a munkába be kell vonni a tanyai lakossággal folyamatos kapcsolatot tartó, velük napi szinten érintkező személyeket, így elsősorban a

⁴ Schádné Zámolyi Judit: Helyi szerveződések szerepe a lakosság biztonságérzetének növelésében. Kézirat. 1998, 7. o.

⁵ Uo. 10. o.

⁶ Uo. 12. o.

posta külterületen szolgálatot teljesítő dolgozóit, a szociális szféra munkatársait, a háziorvosokat, a Volán helyi gépjárművezetőit, a tanyai boltok eladóit, a mezőőröket, a vadásztársaságok tagjait.

A bűncselekmények felderítése és megelőzése céljából az információcsere folyamatába és a feladat-végrehajtásba való bevonással emellett kiemelt szerep hárul a polgárőr csoportokra, továbbá a határőr-kirendeltségek állományára is.

Az előbbiekhöz kapcsolódva az ezredfordulón a megye valamennyi kistéleplési polgármestere részére ajánlás készült a civilszervezetek bevonásának lehetőségeiről, majd 2001-ben a program végrehajtásában részt vevők az *első tanyakonferencia* keretében vitatták meg a kezdeti tapasztalatokat és a fejlesztés irányait.

2002–2003-ban a konferencia eredményeit is felhasználva, a külterületen elkövetett bűncselekmények struktúráját és dinamikáját figyelembe véve a rendőri erők koncentrációjával egyfajta *tanyai járőrszolgálat* indult el a megyében, ami a később bevezetett külterületi járőrszolgálat elődjének tekinthető.

A Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság külterületen végzett megelőzési tevékenységének újabb összegzésére 2004 júniusában, a Mórahalmon rendezett, *Pusztázó* nevet viselő második tanyakonferencián került sor. Fontos momentum, hogy a külterületi biztonsági program híre ebben az évben külföldre is eljutott, az Európai Bűnmegelőzési Hálózat konferenciáján lehetőség nyílt ugyanis a projekt lényegének ismertetésére.

Az ötlet és annak megvalósítása elnyerte a tagországok elismerését, ezzel ajánlásként bekerült az *Európai bűnmegelőzési projektek kézikönyvébe*.

Pusztázgató néven 2007-ben újabb *konferencia* adott lehetőséget az elért eredmények bemutatására. Ezt megelőzte egy a térségre vonatkozó hatékonysági vizsgálat tanyagondnokok és polgárőrök bevonásával. A tapasztalatokat felhasználva a következő két esztendőben a projekt és az együttműködés elemei folyamatosan bővültek, alkalmazkodva az aktuális helyzethez, az újabb és újabb feladatokhoz.

A program továbbfejlesztése

A külső és a szervezeten belüli változások figyelembevételével, a határőrség és a rendőrség integrációjából adódó szakmai lehetőségekre is építve a tanyaprogramot érintően a *2009-es év* egyik jelentős feladata a továbblépés lehetőségeinek megtalálása volt. Ennek alapját egy szakmai helyzetfelmérés adta. Az év elején minden külterületen szolgálatot ellátó kolléga *értékelő jelentést* készített a következő szempontok alapján:

- a területen lévő tanyaingatlanok és a lakosság száma;
- a közbiztonsági, közlekedésrendészeti helyzet; gyakori, illetve kiemelt bűncselekmények, szabálysértések (a lakosság biztonságérzetét jelentősen befolyásoló konkrét cselekmények rövid leírása);
- a rendőrség és a lakosság kapcsolata (panaszok, bejelentések felvételének rendje, jelzőrendszer működése), a rendőrség tevékenységének lakossági megítélése;
- társhatóságokkal, civilszervezetekkel történő együttműködés jellemzése (vadászok, mezőőrök, polgárőrök stb.);
- szolgálatellátást, munkát akadályozó, hátráltató tényezők (külső, valamint belső, rendőrségi okok);
- javaslatok, ötletek (például bűnmegelőzési, felderítési munka hatékonyságának növelése).

Az értékelő jelentések alátámasztották, hogy a megyén belül a tanyaok térbeli elhelyezkedése is meghatározza a megjelenő problémákat. Más gondokkal szembesülnek a szórványtanyákon, illetve a tanya csoportokban élők, más befolyásolja az államhatárhoz vagy a szomszédos megyék határához közel lakók, vagy a megye belsejében, forgalmas, nemzetközi útvonal mellett tanyaingatlant birtoklók biztonságérzetét. Míg egyik területen az állat-, illetve a terménylopástól való félelem a döntő, addig a másikon a házalók megjelenése, a csalóktól való tartás befolyásolja a lakosság szubjektív biztonságérzetét. Az államhatárnál élőknek a legnagyobb nehézséget az illegális migrációval összefüggésben elkövetett jogsértések okozzák.

A kollégák által beküldött értékelések kitérnek arra is, hogy a külterületen élők között jelentős számban találhatók idős, egyedül élő személyek, akik számára a biztonságot a személyes kapcsolatok mellett a megfelelő jelzőkészülékek, mobiltelefonok megléte jelentheti.

Míndezekre figyelemmel a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Bűnmegelőzési Osztálya 2009 áprilisában összeállított egy *külterületi járőrszolgálatra* vonatkozó komplex projektet. A járőrszolgálat bűnmegelőzési szerepének egyik fő momentumja, hogy annak keretében a legfontosabb közbiztonsági, határrendészeti, bűnmegelőzési információkat személyesen lehet megosztani a lakossággal. Ez a személyes kapcsolat a közvetlen kommunikáció, az információcsera révén elősegítheti a még hatékonyabb feladattervezést és -ellátást is. A járőrözés októberben Mórahalmon és térségében kezdődött el.

A külterületi járőrszolgálatokon – amelyek mára az összes rendőrkapitányság illetékességi területét lefedik – a szóbeli tájékoztatás mellett a Csongrád

Megyei Rendőr-főkapitányság Bűnmegelőzési Osztálya által összeállított úgynevezett *Bárka biztonsági csomag* átadására is sor kerül a felkeresett tanyákon. A „pusztázáskor” Bárka közbiztonsági kártyát, Bárka biztonsági matricát, egy Pusztázó elnevezésű információs kiadványt, valamint egy határrendészeti brosúrát kapnak az itt élők. A csomag eleme továbbá a közintézményekben elhelyezhető vagyonvédelmi plakát. A tapasztalatok szerint alkalmanként öt–kilenc tanya meglátogatására van lehetőség, esetenként harminc–hatvan perc prevenció célú beszélgetéssel, illetve tájékoztatással, figyelemfelhívással.

Emellett sor kerül egy anonim, tizenhárom kérdésből álló biztonsági kérdőív kitöltésére is. A külterületi kérdőívek a közbiztonsági helyzet megítélésére vonatkoznak, egyszersmind azt is mérik, milyen vagyonvédelmi eszközöket alkalmaznak a lakosok, illetve mennyire ismerik a segélyhívó telefonszámokat. E *felmérés* állandó eleme a járőrszolgálatnak, a kérdőívek feldolgozása a Csongrád megyei tanyaprogram folyamatos fejlesztéséhez, a továbblépéshez ad alapvető támpontokat.

2009 novemberében *Bárkával Pusztázó* néven a Szegedi Tudományegyetem támogatásával rendeztük meg a IV. *tanyakonferenciát*, amelyen az elért eredmények összefoglalásán túl tapasztalatcserére is lehetőség nyílt. A hasonló adottságú szomszédos megyék tanyaprogramjának bemutatása mellett *Szenti Tibor* Hódmezővásárhelyen élő író és néprajzkutató tartott előadást a tanya múltjáról és XXI. századi létjogosultságáról.

2010 tavaszán a külterületi járőrszolgálatot kiterjesztettük a Csongrádi kistérségre is, ahol a Csongrád és Térsége Polgárőr Szervezet helyi kezdeményezésben megvalósuló külterületi információs bázist hozott létre, pontosan felmérve a külterületi ingatlanok helyzetét és állapotát.

A program egész megyére kiterjedő működése érdekében azután 2010 szeptemberében sor került egy egységes *intézkedési terv* (Intézkedési terv a külterületen élő tanyai lakosság biztonságának fokozása érdekében végzett rendőri tevékenység hatékonyságának növelésére) kidolgozására, ennek alapján minden rendőrkapitányságnak fel kellett mérnie az illetékességi területén élő tanyai lakosság közbiztonsági veszélyeztetettségét, és a megállapításokat felhasználva ki kellett dolgozniuk egy a helyi problémákhoz és lehetőségekhez igazított programtervet. A feladatok eredményes végrehajtása érdekében minden kapitányságon kijelöltek egy *külterületi összekötő tisztet*, aki felelős a tanyaprogram helyi szintű kidolgozásáért, koordinálásáért, a végrehajtásáért, illetve a bűnmegelőzési osztálynak havonta összeállított összefoglaló jelentések készítéséért.

Az intézkedési terv meghatározta az úgynevezett külterületi grémiumok létrehozását is. A Tanyakabinet a rendőrkapitányok helyi kezdeményezésére szükség szerint évente egyszer, illetve kétszer ül össze, hogy értékelje a külterületi, tanyás térségek közbiztonsági helyzetét. A fórum lehetőséget ad a különböző intézmények, szakhatóságok tapasztalatainak cseréjére, az aktuális problémák megvitatására, a bűnmegelőzést segítő információs bázisok erősítésére, valamint a kontaktszemélyek elérhetőségét tartalmazó listák aktualizálására. Összetétele változó, tagjai a rendőrkapitányok, a külterületen feladatot ellátó kollégák, az önkormányzatok feladattal érintett munkatársai, a közbiztonsági hírláncban érintett szervezetek vezetői, az egyházak képviselői. A grémium által ajánlott időpont a tavaszi mezőgazdasági munkák megkezdése, illetve a téli időszak, kiemelten az ünnepek előtti hetek, tekintettel arra, hogy közbiztonsági szempontból mind a két terminusban fokozott veszélyhelyzetnek van kitéve az itt élő lakosság.

A 2011-es esztendőben a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Bűnmegelőzési Osztálya további adatgyűjtő tevékenységet is folytatott, ekkor felmértük Csongrád megye hatvan településének *segélyhívó készülékekkel való ellátottságát*, azok műszaki paramétereit. Ugyancsak ebben az időszakban sikerült megszerezni a kapitányságok illetékességéhez tartozó közigazgatási területek külterületeire vonatkozó térképeket, amelyek a külterületi járőrszolgálatok útvonalainak tervezését, azok kivitelezését, kritikus helyzet kialakulásakor pedig az azonnalos reagálást is segítik.

Az esztendő jelentős projekteleme volt továbbá a Csanytelek község lakosságától érkező igénymegfogalmazásra reagálva a településen élők *szubjektív biztonságérzetének felmérése*, amely jól reprezentálja a későbbi, más településeken végzett mintavételeket is. A Dél-alföldi régióban fekvő Csanytelek az ország leghosszabb községe, Csongrád városától tizennégy, a megyeszékhelytől harminchat kilométerre található. A lakosság jelentős része gazdálkodásból él, jellemző a szántóföldi növénytermesztés, valamint a nagy területre kiterjedő főlíás zöldség- és virágtermesztés. A közbiztonsági kérdőívek kitöltésében negyvenkilencen vettek részt, őket pszichológusok módszertani felkészítésben részesítették. A felkészítés az alapvető technikai ismeretek mellett kitért az állampolgárokkal történő kapcsolatfelvételtelre, a kérőívek kitöltésével összefüggő lényeges kommunikációs technikák elsajátítására is. A pszichológusokkal történő konzultáció, az esetlegesen felvetődő kérdések megvitatása folyamatos volt. A felmérés során a település közigazgatási területén ötszázötvenöt ember, a lakosság húsz százalékának megkérdezésére került sor.

A vizsgálat eredményei szerint a külterületen élők mindennapi problémája a Csongrádi Rendőrkapitányság feladatellátásában is jelentősen visszatükröződik, e térségben a tanyaprogram a kezdetek óta széles körű társadalmi összefogással működik. A terület sajátossága a fóliás növénytermesztés. A község egyedi településszerkezetével összefüggésben az itt folyó melegházi növénytermesztésből adódóan sok olyan ingatlan található, amely többoldali nyitottsága miatt kedvezőbb lehetőséget nyújthat a potenciális bűnelkövetőknek. Mindezek mellett – a statisztikai adatokkal és a *Bárka* közbiztonsági felmérések eredményeivel is alátámasztva – megállapítható, hogy a település nem tekinthető bűnügyileg fertőzöttnek. Mindazonáltal erősíteni kell a lakosság biztonsággal kapcsolatos felelősségérzetét, ismereteit, a közbiztonság helyi alakításában nélkülözhetetlen szerepét, a Szomszédok Egymásért Mozgalom jelentőségét. A főként mezőgazdaságból élő közösséget a visszatérő belvizes időszakok is jelentősen terhelik, mivel Csanytelek a kiemelten veszélyeztetett települések közé tartozik. A közbiztonság tágabban vett értelmezésénél a létbiztonságot, a környezetbiztonságot veszélyeztető tényezők is jelentős szerepet kapnak, tekintettel arra, hogy e tényezők olyan lakóhelyet, megélhetést fenyegető objektív faktorok, amelyek adott esetben ellehetetlenítik a közösségek megélhetését, egzisztenciáját.

Mint már szó volt róla, a megye külterületi programjának újabb átalakításához az új lendületet egy a prevenció munkában érintett szervezetek összefogásával megvalósuló sikeres pályázat adta. 2011 második felében a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség által meghirdetett TÁMOP 5.6.1.C-11/2, *Csongrád megyei összefogás a bűnmegelőzés és az áldozatsegítés érdekében* című pályázatra nyújtott be projekttervet a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság. A pályázatban a Csongrád Megyei Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálat, valamint a Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara mellett konzorciumi tagként vesz részt a főkapitányság.

A projekt kapcsán kapott pénzügyi támogatásból a következő esztendő külterületi prevenció munkájának legfontosabb feladatait finanszírozhatjuk. Lehetőség van a program olyan új elemekkel történő bővítésére is, amelyek a lakosság szubjektív biztonságérzetét alapvetően kedvező irányba mozdítják el. A 2012 őszén induló és két évig tartó projekt elemei között a tanyaprogram komplex továbbfejlesztése, szituációs bűnmegelőzési eszközök beszerzése, valamint különböző típusú szakmai továbbképzések szervezése szerepel.

Nyolcszáz *elektronikus ajtóék* beszerzésére is lehetőség nyílt, ezek kiosztása a rendőrkapitányságokkal együttműködve a külterületi járőrszolgálatokon 2013-ban kezdődött el.

A kapott támogatás a külterületi vagyonvédelmi *kiadványok* bővítésén túl egy biztonsági eszközöket bemutató brosúra elkészítését is lehetővé teszi.

Az elmúlt esztendőök prevenciós munkájának tapasztalatai azonban azt is igazolták, hogy a lakosság számára alapvető fontosságú, hogy a vagyonvédelmi lehetőségekről ne pusztán szóban vagy írásban kapjanak tájékoztatást, hanem lehetőség szerint gyakorlati megoldásokkal segítsük biztonságuk megteremtését. A társas- és magánházak elérhető, praktikus és egyszerű vagyonvédelmi megoldásai mellett ezért a tanyák és a mezőgazdasági épületek védelmét segítő technikai berendezések alkalmazásának lehetőségeit bemutató rövid prevenciós filmek forgatása kezdődött meg.

A projekt meghatározó eleme volt még az úgynevezett *krízisintervenciós csoport* létrehozása. Megalakulására 2012 decemberében, a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság adventi ökumenikus lelki napján került sor. A csoport szükség szerint a súlyos, élet elleni bűncselekmények sértettjeinek, valamint a másodlagos áldozati körnek (hozzátartozók, munkatársak, szomszédok stb.) kíván segítséget nyújtani. Csongrád megyében a kiemelten súlyos, az állampolgárok biztonságérzetét fokozottan irritáló és veszélyeztető, élet és testi épség elleni bűncselekmények aránya az összbűnözést tekintve nem számottevő, ugyanakkor egy ilyen esemény hatása az érintetteknél sokszor évekig, évtizedekig tetten érhető. A bűncselekmények sértettjei, de az áldozatok hozzátartozói sem mindig tudják önállóan feldolgozni az őket váratlanul érő traumát. Ez kihathat egészségi és lelki állapotukra, problémát okozhat a családi életükben, munkájukban is.

A projekttel olyan támogató rendszer kezdte meg működését, amely a problémák kezelése érdekében szabályozza az együttműködés formáit, és az egyes eseteknek megfelelően dolgozza ki a leghatékonyabb közreműködést. A szakemberekből álló csoport szükség szerint a támogatási körbe bekerülő áldozatok közvetlen környezetét is felkészíti az empatikus bánásmódra, a segítségnyújtásra, az érintett hétköznapi életritmusba való visszavezetésére. A krízisintervenciós csoport fellépésére a rendőrség készenléti (forrányomos) szolgálatának jelzése alapján kerül sor, ha azt a bűncselekmény körülményei indokolják. A csoport tagja a rendőrség bűnmegelőzési munkatársa, aki a nyomozást vezető parancsnokkal és a sajtóreferenssel együttműködve dönt a médiatájékoztatásról, ezt egyeztetve a családtagokkal. A helyszíni információk alapján javaslatot tesz a krízisintervenciós csoport szükséges tagjainak értesítésére, összehívására. További résztvevő az áldozatsegítő munkatárs, aki a bűncselekmények áldozatainak segítségéről és az állami kárenyhítésről szóló vonatkozó jogszabályok alapján tájékoztatja az érintetteket az Igazságügyi

Szolgálat szolgáltatásairól, azok elérésében konkrét segítséget nyújt nekik. A csoport munkájában szerepe lehet még egyházi személynek is, aki igény szerint vigaszt és támogatást nyújt a rászorulóknak, tájékoztatja őket az adott vallási közösség hitéletéről, folyamatos kapcsolatot tart a családdal.

Fontos szakmai feladatot lát el a csoport pszichológusa, aki felméri a bűncselekmény okozta trauma súlyosságát, segítő beszélgetéssel csökkenti az elsődleges sokkhatásokat, és ha szükséges, együttműködik a további kezelések megszervezésében. Ezen együttműködő szakemberek véleménye alapján kerülhet sor további állami, önkormányzati és civilszervezetek képviselőinek bevonására. A pályázatban megfogalmazott elképzelések szerint a krízisintervenció csoport a büntetőeljárás teljes folyamatában követi a sértett, illetve az áldozat állapotának, körülményeinek alakulását, lehetőség szerint megelőzve a másodlagos áldozattá válást is.

Ez a típusú támogatásrendszer kiemelkedően fontos lehet a külterületen élő, az áldozattá válás szempontjából egyébként is veszélyeztetett személyek esetében, ezért a krízisintervenció csoport munkája több szállal kapcsolódik a tanyaprogram működéséhez is.

2013-ban elkészült a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar szociológiai tanszéke által elvégzett *kutatás* a projekthez kapcsolódó tevékenységek hatásának mérésére. A munka a megye két jelentős tanyás térségére – Mórahalom, Hódmezővásárhely – vonatkozóan is vizsgálta a lakosság közbiztonságérzetét. *„A felmérés összesítését követően megállapítható, hogy a lakosság közbiztonságérzetével kapcsolatos elégedettségét elsősorban az emberek személyes vagy családi érintettsége határozza meg. Az emberek eltérően értékeli lakókörzetüket, településüket és az ország közbiztonságát. A legkedvezőbben lakókörzetüket ítélik meg, településüket már rosszabbnak látják, s messze alacsonyabbnak értékeli az ország közbiztonságát. A környéken történt közbiztonságot veszélyeztető eseményekről elsősorban szomszédjaiktól, ismerőseiktől értesülnek. Az országban történtek tekintetében viszont már egyértelműen a médiából tájékozódnak, megítélésüket a médiahatás formálja.”*

A pályázat nyújtotta lehetőségek – a következő néhány esztendő feladatellátását tekintve – reményeink szerint igen hatékonyan járulhatnak hozzá a tanyán élő lakosság szubjektív biztonságérzetének növeléséhez.

⁷ A TAMOP 5.6.1.C-11/2-2011-0023 projekthez kapcsolódó tevékenységek hatásának mérése. Kutatási jelentés Szegedi Tudományegyetem szociológiai tanszék, 2013, 90. o.

A tanyaprogram mint bűnmegelőzési jó gyakorlat

A kezdetektől fontos szerepet játszó szellemiség és együttműködés mellett mára új elem is bekerült a Bárka csoport szótárába, ez pedig az innováció. A jövőben a változó körülményekhez igazodva, ezek együttes hatására építve folytatjuk a megkezdett munkát, ami a tanyaprogram folyamatos átalakítását is jelenti.

Bízunk benne, hogy hasznos elemekkel tudtuk és tudjuk bővíteni a társadalmi bűnmegelőzés eszköztárát. Ezt erősítik mindazon hazai és külföldi pozitív visszajelzések, amelyekben a tanyaprogram indulása óta időről időre részesül.

Ezek közül két elismerést mindenképpen meg kell említeni: 2004-ben a főkapitányságnak lehetősége nyílt a külterületi biztonsági program lényegének ismertetésére az *Európai Bűnmegelőzési Hálózat konferenciáján*. A tanyaprogram a rendezvényen elnyerte a tagországok elismerését, ezzel ajánlásként bekerült az *Európai bűnmegelőzési projektek kézikönyvébe*.

2013-ban a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság *Biztonságban a külterületeken* címmel nyújtott be pályázatot az Európai Unió SELPE-projektjében Valencia Rendőri Egysége által meghirdetett száz legjobb gyakorlat projektre. A spanyol fél döntése alapján a Magyarországról beérkező pályázatok közül hazánkat a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság tanyaprogramja képviselhette. A SELPE-szemináriumon tizenhat közösségi rendészeti programról kaptak tájékoztatást a meghívott országok képviselői. A személyes találkozáskor a delegált államok különböző szakmai témákat is megvittak, illetve értékes információkhoz jutottak egymás tevékenységéről. Mindeme tapasztalatok hosszú távon hozzájárulnak a Magyarországon végzett bűnmegelőzési munka hatékonyságának növeléséhez, ezáltal a lakosság szubjektív biztonságérzetének javítása érdekében végzett prevenciós munka fejlesztéséhez is. A SELPE spanyolországi szemináriumát követően részt vehettünk a Szófiában megrendezett zárókonferencián is.

Mindezek mellett a program ajánlásként szerepel az EUCPN Titkársága által 2013-ban kiadott *Európai Bűnmegelőzési Eszköztár kézikönyvében* is. A kiadványt a december 10–13. között, Litvániában megrendezett, a „legjobb bűnmegelőzési gyakorlatok” prezentálására lehetőséget adó konferencián mutatták be.

Megállapítható, hogy a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság külterületi biztonsági programja a nemzetközi mezőnyben is megállta a helyét. A

résztvevő országok képviselői érdeklődéssel fogadták a térségben kuriózumnak számító tanyaprogram prezentációját. A tizenhét éve működő projekt kitűnő magyar példája volt annak a közösségi rendészeti tevékenységnek, amelynek szerepe az Európai Unióban jelenleg is előnyt élvez.

A nemzetközi mezőnyben a program egyfelől egyedülállónak bizonyult, hiszen egy sajátosan magyar településszerkezet lakói biztonságérzetének növelését szolgálja. Mindamellet nemzetközi viszonylatban is jól alkalmazható prevenció megoldásokat kínál, így kisebb átdolgozással számos egyéb terület, például nyaralóövezet, borházak, pincék, farmok stb. védelme érdekében is adaptálható.

A tanyaprogram ismertetését bevezető idézetet továbbfűzve összegzőként elmondható, hogy a külterületen élők elszigeteltsége, nehézségei, a tanya mint élettér speciális nehézségei ellenére ez a településtípus a magyar nemzeti örökség részeként kiemelten védendő érték az ott élő lakosokkal együtt – az ő esetükben az együttműködésen, a tevékeny prevenció összefogáson alapuló célzott feladatellátás segítheti leginkább a biztonság megteremtését.

FEKETE KLÁRA

A civil rendészet hazai kutatásának és fejlesztésének aktualitása és lehetőségei

A biztonság fogalma több százezer nyomtatott és elektronikus szócikk tárgya napjainkban. Az elmúlt évtizedeken átívelő technológiai fejlődés következtében egyaránt szélesedett és diverzifikálódott a személyi és vagyoni biztonságra veszélyt jelentő eszközök tára, a biztonsági kockázat újabb és újabb értelmezései változatos megoldásokat tettek szükségessé az ezredfordulóra regionális és nemzetközi szinten egyaránt. A biztonság társadalmasítása az angolszász országok alulról felfelé működő kezdeményezéseire építkezik. A pozitív nemzetközi tapasztalatok, amelyek az idők próbáját is kiállták, mindenképp érdemesek arra, hogy elgondolkozzunk adaptálásuk lehetőségein, ebben az esetben pedig a hazai tradíciók és a legjobban bevált nemzetközi tapasztalatok gyakorlatilag is kivitelezhető (!) kombinációjából eljuthatunk a közbiztonság egy magasabb szinten tartásához, szerencsés esetben úgy, hogy az adott közbiztonsági szinthez változatlan, vagy alacsonyabb költségintézet tartoznak.

Egy ilyen vizsgálat óhatatlanul interdiszciplináris megközelítést igényel, amelynek középpontjában egy új szervezeti struktúra áll¹. Hangsúlyt kap tehát a vezetés- és szervezéstudomány, egy életképes szervezeti modell felállításához azonban kielégítő érveket szükséges felsorakoztatni a társadalomtudományok, a jogtudomány, a pszichológia, a bölcsészeti diszciplínák és a modern gazdálkodástudomány² adekvát eredményei és trendjei közül. A nemzetközi és a hazai irodalomból és tapasztalatból levont tanulságok alapján azonban nagyon fontos, hogy e civilszervezetek vezetési és szervezési alapelveit még tömeges megjelenésük előtt kidolgozzák az említett kritériumok betartásával. Ez a cikk arra vállalkozik, hogy szembeállítsa a Magyarországon jellemző biztonsági feladatokat az azok megoldására hivatott intézményrendszerrel, és a nemzetközi példákból merítve utat keresen egy komplexebb megoldáshoz.

¹ Annnyiban beszélhetünk új szervezeti kategóriáról, hogy a tárgyalt feladatot napjainkban, Magyarországon, olyan eszközökkel végző szervezet, amelynek definiálására e dolgozat konklúziójában kerül sor, nem ismert.

² Különös tekintettel az e-társadalomra (eSociety)!

A biztonság attribútumai

A személyi biztonság fogalmának értelmezése

A posztmodern társadalom életében alig történik olyan formális esemény vagy hétköznapi párbeszéd, amelyben fel ne merülne a biztonság hiányának valamely vetülete – legyen az városi vagy vidéki környezetben –, mégis sokszor nehéz értelmezni. A szakirodalom jobbára kategóriákra bontja a biztonság fogalmát, annak szférája³ vagy az elemzés szintje⁴ szerint. Az ENSZ 2001-ben létrehozott bizottsága, a Commission on Human Security úgy definiálja az egyének biztonságára vonatkozó célkitűzést, mint minden emberi élet védelmét a kritikusan átható fenyegetésektől oly módon, amely konzisztens a hosszú távú egyéni kiteljesedéssel⁵.

Az egyének biztonságát veszélyeztető jelenségeket ebben a cikkben alapvetően két csoportra osztom: 1. a természeti és technológiai⁶ katasztrófákra; és 2. a közbiztságot fenyegető bűnügyi természetű elemekre. Ez utóbbiakba – a cikk kereteinek megfelelően – így az egyén épségét és szabadságát veszélyeztető, illetve a vagyon elleni⁷ bűncselekmények tartoznak, míg a természeti katasztrófák közül kiemelem a Magyarországon rendre a legnagyobb károkat okozó katasztrófatípust: az árvizet (*1., 2. számú táblázat*).

A biztonság és a környezet kapcsolata

Nem szabad elfelejtenünk, hogy a hétköznapi bűncselekmények és a diplomáciai vagy netán fegyveres beavatkozást kikényszerítő konfliktusok gyakran ugyanazokra az okokra vezethetők vissza, amelyek között fellelhetők a vallási, a politikai és a gazdasági természetű problémák is. A recesszió, a szegénység gyakran idézi elő az erőszakos és/vagy vagyon elleni bűncselekményeket, és vélhetően az elmúlt éveken átívelő nemzetközi pénzügyi válság is szerepet játszott a hazai bűnüldözési statisztikák alakulásában, és a regisztrált bűncselekmények számának közel húszszázalékos emelkedésében 2009 és 2012 között.

³ Politikai, gazdasági, katonai, társadalmi, emberi jogi, humanitárius, természeti.

⁴ Egyéni, kollektív/nemzeti, nemzetközi.

⁵ Sabina Alkire: Conceptual Framework for Human Security. Discussion Paper for the Commission on Human Security, Oxford, 2002

⁶ Eseti, vagy rendszeresen ismétlődő, de semmiképp sem folyamatosan fennálló krízisek.

⁷ Magánvagyon és a vállalatok/vállalkozások vagyona.

1. számú táblázat

A tíz legnagyobb kárt okozó katasztrófa Magyarországon

típusa	év	kár (USD)
szárazság	1986	500 000 000
szárazság	2002	384 000 000
árvíz	2010	357 547 000
árvíz	1999	165 000 000
árvíz	1999	128 400 000
szárazság	2003	100 000 000
árvíz	2000	55 000 000
árvíz	2005	48 000 000
árvíz	2002	30 000 000
vihar	2006	10 000 000

Forrás: EM-DAT: The OFDA/CRED International Disaster Database, KU Leuven

2. számú táblázat

A tíz legnagyobb természeti katasztrófa Magyarországon (1980–2010)

típus	dátum	érintettek összesen
árvíz	1999. 02. 21.	90 700
árvíz	1999. 07. 09.	42 795
árvíz	2006. 03. 28.	32 000
árvíz	2001. 03. 04.	10 000
árvíz	2000. 04. 06.	2 000
árvíz	2010. 05. 15.	2 000
árvíz	2002. 08. 07.	1 430
extrém hőmérséklet	2008. 01.	500
árvíz	2004. 07. 27.	393
vihar	2006. 08. 20.	300

Forrás: EM-DAT: The OFDA/CRED International Disaster Database, KU Leuven

Az Eurobarometer 2012. júniusi jelentése⁸ szerint a magyarok huszonegy százaléka érezte úgy, hogy nem biztonságos a közvetlen lakókörnyezetében élni, ezzel az elhúzódó pénzügyi válsággal és a nincstelen immigránsok milliós tömegével küszködő Görögországot is felülmúlva „vezeti” az uniós listát. A felmérés szerint a magyarok huszonhét százaléka érezte úgy, hogy nem biztonságos a településén élni, szemben a tízszázalékos uniós átlaggal, a helyzet pedig végképp kétségbeejtő az ország egészének megítélését illetően.

⁸ European Commission, Special Eurobarometer 380, Awareness on Home Affairs Report. Terepmunka/adatfelvétel: 2011. december.

3. számú táblázat
A regisztrált bűncselekmények és elkövetők (1990–2012)

év	Σ	bűncselekmény típusa					regisztrált bűn- elkövetők
		személy elleni	közlekedési	közrend elleni	gazdasági	vagyron elleni	
1990	341 061	13 043	25 976	14 727	9 858	265 937	112 254
1995	502 036	16 096	24 633	55 061	5 064	391 062	121 121
2000	450 673	16 591	19 566	76 312	10 986	311 611	122 860
2005	436 522	17 780	22 826	83 983	17 106	270 740	133 790
2006	425 941	16 260	21 670	83 318	17 862	259 997	124 171
2007	426 914	17 110	23 006	76 391	14 021	276 054	116 161
2008	408 407	20 880	19 450	72 547	15 870	265 609	116 584
2009	394 034	23 914	17 664	68 986	16 752	253 366	112 831
2010	447 186	27 897	16 447	93 612	21 119	273 613	122 529
2011	451 371	27 204	14 001	107 676	32 490	256 175	112 895
2012	472 236	26 875	13 084	134 568	24 001	259 617	100 239

Forrás: KSH

Azzal az állítással, hogy Magyarországon nem biztonságos élni, a lakosság harmincöt százaléka értett egyet, míg az uniós átlag tizenöt százalék. Az 1., 2. és 3. számú melléklet alapján feltételezhetjük-e tehát, hogy az egyének és értékeik (beleértve a közös tulajdonban lévő eszközöket, objektumokat is) védelmére kielégítő megoldást kínálnak a rendvédelmi szervek? A kutatás során nemzetközi példákat és történelmi adatokat elemezve juthatunk el egy olyan árnyalt kép megalkotásához, amelynek alapján eldönthetjük, vajon Magyarországon is továbbfejleszthetők-e:

- a civilszervezetekre és az önkéntességre épülő biztonsági megoldások⁹, és
- a lakóközösségekben működő prevenciós rendszerek,

amelyek a közbiztonság növelésén és a természeti, illetve technológiai katasztrófák megelőzésén és elhárításán túl a társadalmi kohéziót is erősítetik.

A nemzetközi biztonsági architektúrák

A probléma gyökerének és megoldásainak kutatása több tudományterületre kalauzolja a kutatókat, kormányzati vezetőket és civil szerveződések, hiszen egy roppant szerteágazó „bojtos gyökérral” állunk szemben. Részben

⁹ A polgárőrségen túlmenően hazánkban is léteznek lakóközösségi védelmi struktúrák és a kollektív biztonságot szolgáló civilszervezetek, ezek száma azonban elenyésző.

ennek a következménye ugyanis, hogy a biztonsági architektúrák a XX. század utolsó harmadától földrajzi és tematikus megközelítésben is egyre integráltabbakká váltak. E folyamatok természetesen a hazai közigazgatást sem hagyhatták érintetlenül. Egyfelől azért, mert tagállami feladataink kapcsán, illetve a releváns kormányzati képviselő útján aktívan részt veszünk a társadalom biztonságát védő hálózatra vonatkozó stratégiák uniós és szövetségi kidolgozásában, másfelől a közös politikák vagy külföldön látott hatékony gyakorlati megoldások¹⁰ és a korábbi kezdeményezésekből levont tapasztalatok¹¹ megfelelő adaptációs átdolgozás után be is épülhetnek a hazai gyakorlatba. Ahogy áttekintjük a közbiztonságot veszélyeztető eseményeket, egyéneket, csoportokat, vagy attitűdöket, és számba vesszük a velük kapcsolatos pontos tudásunkat, felvetődik a kérdés, hogy mi javíthatna a helyzeten.

Változatos, a nemzeti történelem lenyomatait viselő szervezeti megoldásokkal találkozhatunk Európa-szerte a rendészeti feladatok vizsgálatakor. Ezek a struktúrák egy lényeges ponton azonban nagyon nagy hasonlóságot mutatnak: mindig jelen van a törvényesség és az eredményesség egyidejű érvényesítésének és a rendészeti hatékonyság fokozásának az igénye. A biztonság „társadalmisítása” a nyugati példák és a hazai hagyományok alapján Magyarországon sem elképzelhetetlen, és az erre mutatózó igény indokolttá teszi, hogy geopolitikai, társadalmi, szociológiai, gazdasági és legfőképp vezetés- és szervezéstudományi szempontból is megvizsgáljuk, hogy

- hogyan és milyen feltételekkel/ráfordításokkal kívánatos fejleszteni a közbiztonsággal kapcsolatos feladatokat ellátó hazai szervezetek hálózatait, illetve
- mit idézhet elő hagyományaink ötvözése a nemzetközi szervezeti megoldásokkal és újításokkal.

Ha elfogadjuk, hogy a bűnözés és a bűnös emberi magatartás a társadalom működésének és az emberi természetnek szükségképpen velejáró következménye, és az egyének elidegenedése a posztmodern társadalmakban önmagában is előnytelenül befolyásolja a közbiztonságot és a rendvédelmi tevékenység hatékonyságát (ez utóbbit a rendvédelmi szervek és a civil társadalom közti együttműködés hiányosságain át), akkor

- egyrészt a problémák csökkentésének, a jogkövető magatartásra szoktatás kialakításának a módját kell keresnünk,

¹⁰ A nemzetközi szakirodalomban a Best Practices (szó szerint fordítva: legjobb gyakorlatok) kifejezés használatos.

¹¹ A nemzetközi szakirodalomban a Lessons Learned (szó szerint fordítva: megtanult leckék) kifejezés használatos.

- másrészt olyan szervezeti és vezetési modelleket kell alkalmazni, amelyek szavatolhatják, hogy a professzionális, országos hatáskörű szervek *bizonyos* feladatait kisméretű, szerényebb erőforrásokra támaszkodó, ha tetszik „amator” szervezetek is elláthassák, vagy segíthessék.

A biztonság mint kollektív termék

A személyi biztonság egyik letéteményese az a segítség, amelyet embertársainknak nyújtunk, amikor előre nem látott veszélyek lépnek fel, vagy válsághelyzet alakul ki, legyen az pénzügyi válság, járvány, bűnözési hullám, vagy természeti katasztrófa, a civilszervezetek pedig több okból is rendkívül alkalmasak arra, hogy az ilyen helyzetekben sikeresen lépjenek fel¹². Ezen okok közé sorolható például ezeknek a szervezeteknek a mérete, közelségük a helyi közösségekhez, rugalmasságuk, tettekészségük, valamint az a tulajdonságuk, hogy képesek bizonytalan körülmények között is működni. A személyi biztonság előmozdításához feltétlenül szükséges a hatékony politikai, gazdasági és szociális intézmények megléte, vagy épp a kormányzati politika és a költségvetési prioritások ütköztetése a szűkséges változások kikényszerítésére annak érdekében, hogy kellően fel lehessen készülni a természeti vagy az emberek által előidézett katasztrófákra. Mindezek sikere azonban nagyban függ az érintettek hozzáállásától, önszerveződésétől, illetve a létező vagy létrehozandó szervezeteiktől.

Ahogy *Finszter Géza* fogalmazta: a modern társadalom közbiztonsága kollektív kooperáción alapuló termék, amelyet a jogkövető társadalom közös összefogással maga hoz létre, és amelyben csak egy szelvény, és talán nem is a legjelentősebb az a terület, amely a rendőri munka eredményeként születik meg. Ha pedig abból indulunk ki, hogy a közbiztonság kooperációs termék, akkor annak általmazásában csak olyan rendőrség tud eredményesen részt venni, amelyik együttműködik a társadalommal¹³. A feladatok logikájában itt nem a rendőrség feladatainak meghatározására, hanem a társadalom megnyerésére kell koncentrálni. A társadalmi kezdeményezésen nyugvó önszervező erők természetesen jól kell hogy illeszkedjenek a meglévő struktúrákhoz és mechanizmusokhoz, ami természetesen számos vezetési, szervezési, képzési és koordinációs kérdést vet fel.

¹² Sarah Michael: The Role of NGOs in Human Security, The Hauser Center for Nonprofit Organizations and The Kennedy School of Government, Harvard University, Working Paper, no. 12, 2002

¹³ Finszter Géza: A büntülőzés működési modelljei. In: Gönczöl Katalin – Korinek László – Lévy Miklós (szerk.): Kriminológiai ismeretek – Bűnözés – Bűnözéskontroll. Corvina Kiadó, Budapest, 1996

A civil rendészet szervezeti megközelítése

A civilszervezetek fejlődése az elmúlt évtizedekben

Az első ilyen szervezetnek a solferinói csata után létrejövő Nemzetközi Vöröskeresztet¹⁴ tekintik (bár mai formájában már nem kormányzati szervezet). A civil szerveződések ezután meghódították Európát, Amerikát, majd a többi kontinenst is, és világszerte bebizonyították alkalmasságukat arra, hogy hozzájáruljanak a személyi biztonság elősegítéséhez. Az elmúlt évtizedekben világszerte látványosan megnőtt a nem kormányzati szervezetek száma, és tevékenységük spektruma is jelentősen kiszélesedett. A köz- és a privát szféra mellett tehát kialakult az úgynevezett harmadik szektor¹⁵, amelynek előszele már a hetvenes években elérte hazánkat. Bár a kelet-európai kommunista államokban ekkor még nem volt helyük nem kormányzati kezdeményezéseknek, a disszidensek kis, földalatti szervezeteinek közvetítésével megérkeztek a térségbe a nyugati reformeszmék¹⁶, amelyek közül néhányra a társadalom és az akkori vezetés is felfigyelt, és a jelenség „új evolucionalizmusként”¹⁷ vonult be a civil társadalom tradícióinak elméleti kutatásába. A rendszerváltás után hazánkban is dinamikus fejlődésnek indult a nonprofit szektor, bár a biztonsági szolgáltatások csak később és jobbra csak gazdasági társaságok formájában jelentek meg.

A személyi biztonságot zászlajukra tűző szervezeteknek az ENSZ 1994-es humán fejlettségi jelentése¹⁷ adott lendületet, ebben *dr. Mahbub ul Haq* hét területen értelmezi a biztonságot, amelyek között a személyi biztonság és a közösségi biztonság is önálló kategóriaként jelent meg. Ebből már-már arra is következtethetne a felületes szemlélő, hogy az ilyen szervezetek szaporodása üdvözlendő. Természetesen az, ha rendeltetészerűen működnek az egyes szervezetek, és a védelmi hálót alkotó összes kormányzati és nem kormányzati szervezet megbízhatóan kapcsolódik egymáshoz. Ha itt nem vetjük is részletes vizsgálat alá a hazai eljárásrendet és bürokráciát, az mindenesetre nyilvánvaló, hogy egy félelemmel teli országban¹⁸, üdvös vagy sem, ma is

¹⁴ Feladatai közé tartozik a békeidőben bekövetkező, nagy tömegeket érintő természeti csapások: földrengés, árvíz, tűzvész áldozatainak szervezett egészségügyi és anyagi támogatása is.

¹⁵ A szakirodalomban használt szinonimái: önkéntes, közösségi, nonprofit, non-for-profit szektor.

¹⁶ Jacques Rupnik: On Two Models of Exit from Communism: Central Europe and the Balkans. In: Sorin Antohi –Vladimir Tismaneanu: Between Past and Future: The Revolutions of 1989 and Their Aftermath. Central European University Press, 2000, pp.14–24.

¹⁷ UNDP Human Development Report, 1994

¹⁸ Főbb és kevésbé árnyalt képet adó adatai az első részben szerepelnek. Hasonló esetek külföldön is előfordulnak.

alakulnak a professzionalizmust nélkülöző, el nem számoltatható és át nem látható, néha határozott politikai eszmerendszert tükröző védelmi szervezetek¹⁹. És hogy ki mitől védi magát? Ezek a szervezetek néha ugyanis egymás ellen²⁰ védik magukat – egy városban, egy országban, egy Európában, egy szövetségben. A feltétlen és egyetemes elkötelezettségnek, ha úgy tetszik, motivációnak a megértése egy önálló tanulmányt követel, amelyben gazdasági, politikai, szociológiai, antropológiai és pszichológiai szemmel is végig kell tekinteni történelmünkön.

Szervezeti sokszínűség

Bár a rendészeti/rendvédelmi modellek több szempont szerint is csoportosíthatók, két fő típusuk a centralizált kontinentális (állam)rendőrség és a decentralizált angolszász rendszer. Az előbbi államigazgatási hatósági tevékenységnek, míg utóbbi a közösség feladatának tekinti a rendfenntartást. Az elmúlt fél évszázadban mindkét modell lényeges változásokon ment át, részben a korábban már említett nemzetközi integráció következtében. Az angolszász rendőrségek létrejötte a nagyvárosiasodásra és az ezzel párhuzamosan felbukkanó, a bűnözés visszaszorítását célzó, közösségi önvédelmi igény jelentkezésére vezethető vissza. Magyarországon ezzel ellentétben a kontinentális hagyományok a meghatározók a napóleoni időktől. A professzionalizmus és a „lentől fölfelé” építkezés²¹ eredményei azonban túlmutattak az abszolutista fölülről lefelé építkezés és a funkcióját ugyan kitűnően betöltő, ám a társadalommal kommunikálni és/vagy együttműködni kevésbé tudó csendőrség hatékonyságán.

Az angolszász országokban méltán népszerű közösségi figyelőrendszereknek²² effektíve nincs jogi személyiségük, és néhány magyar településen is megjelentek már hasonló szerveződések. Ennek a struktúrájának a centrumában a koordinátor áll, aki összekötőként jelenik meg a rendőrség, a helyi biztonságvédelmi szervek, a lakosság, illetve a kapcsolódó önkéntes szervezetek között. Felmerül tehát a kérdés, vajon szükséges-e jogi személyiséget adni e szervezeteknek (ami elősegíti az elszámoltathatóságukat), vagy az amerikai, jogi személyiséget ugyan nélkülöző, de a hatóságok egyetértésére,

¹⁹ Ez nem jelenti azt, hogy csak ilyenek alakulnak/működnek, vannak jó példák is.

²⁰ Magyar példa: Magyar Gárda, Új Magyar Gárda, Roma Gárda, Magyar–Cigány Országos Biztonsági Hálózat Békéfenntartó Csoportja, Tett és Védelem Alapítvány.

²¹ Finszter Géza: A rendészet elmélete. Doktori értekezés. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2007

²² Neighborhood Watch.

pozitív²⁷ szervezeti struktúra. A személyek és közös értékek megóvását célul kitűző szervezetek. A civil rendészeti/katasztrófaelhárítási szervezetek mérete nemcsak földrajzilag, hanem időben is változó lehet a pontos célkitűzéseik, földrajzi elhelyezkedésük és létszámuk, illetve összetételük alapján, hiszen nagy különbségek mutatkoznak a szervezetben állandóan jelenlévő törzstagokra, vagy egy önkéntes hálózatra épülő szervezet működésében és irányításában.

A rendészeti civil szervezetek intézményi beágyazódása

A KSH adatai szerint Magyarországon több mint hatvanezer bejegyzett civil-szervezet van, közülük negyven-ötvenezer működhet. A harmadik szektorra és benne a civil rendészeti szervezetek felépítésére és vezetésére fundamentális hatást gyakorol a közigazgatás funkcionális és szervezeti tagozódása (*4. számú táblázat*), valamint a személyi biztonságot befolyásoló, illetve a biztonsági hálót megkövetelő események, mint például:

- tömegrendezvények,
- a társadalmi és gazdasági trendek alakulása, illetve az azokból fakadó bővülési hullámok,
- a katasztrófahelyzetek megelőzésére irányuló tevékenység,
- élet- és vagyonvédelmi tevékenység,

4. számú táblázat
A közigazgatáshoz illeszkedő szervezeti elemek

KÖZIGAZGATÁS	
FUNKCIONÁLIS KAPCSOLÓDÁS	SZERVEZETI KAPCSOLÓDÁS
eljárásrend	jogi keret
kapcsolódási pontok a külső partnerekkel	elérhető pénzügyi és emberi erőforrások (például önkéntesek)

- a kritikus infrastruktúra folyamatos védelme.

Magyarországon 2012. január 1-jétől jelentősen módosult a civilszervezetek szabályozása. A 2011. évi CLXXV. törvény 3. § (5) bekezdése értelmében az egyesülési jog alapján nem hozható létre fegyveres szervezet. Nem végezhető olyan tevékenység, amely kizárólag állami szerv saját hatáskörében ellátható közfeladat megvalósítására irányul, *ez kizárja például a közbiztonság erősítésére alakuló szervezetek létrejöttét, s ez alól jelenleg a fontos hozzájá-*

rulást nyújtó, de a problémakört önmagában kezelni nem tudó polgárőrség látszik az egyetlen kivételnek²⁸. Növekszik azonban azoknak a hagyományörző vagy békefenntartó szervezeteknek a száma, amelyek habitusukat, gondolkodásukat, sőt cselekedeteiket tekintve is a félkatonai szervezetekre emlékeztetnek. A 2012-es nemzeti biztonsági stratégia²⁹ kizárólagosan az államot nevezi meg a biztonság letéteményeseként, és csak olyan utalások fordulnak elő benne a társadalomra vonatkozóan, mint „Az élet- és vagyónvédelem érdekében különös figyelmet kell fordítani [...] az érintett területek lakosságának [...] felkészítésére”³⁰, miközben leszögezi, hogy

- „A szervezett bűnözés, különösen annak a határokon átnyúló súlyosabb formái – a társadalmi-gazdasági átalakulás bizonytalanságait kihasználva – növekvő kihívás elé állítják a társadalmat, valamint az érintett rendvédelmi és igazságügyi szektor működését”³¹; és
- „Tartós, hosszú távú eredmény azon szociális és társadalmi problémák hatékonyabb kezelésével érhető el, melyek bázist vagy szimpatizánsi kört teremtenek a szélsőségek számára.”³²

A kormányzati megközelítés alapvetően három módon köti össze az államot és a harmadik szektor szereplőit:

1. Tárgyalások útján, amely remélhetőleg lehetőséget teremt a nem kormányzati szervezeteknek, hogy kifejezzék álláspontjukat és megjeleníthessék igényeiket.
2. Partnerségi megállapodások útján, amelynek során a civilszervezetek a köz érdekét szolgáló feladatok ellátását vállalják³³.
3. Ez a megközelítés olyan normarendszert kínál, amelynek fókuszában a transzparencia, az elszámoltathatóság, az etikai standardok, a stratégiai tervezés, a jó vezetés és a szakmai kompetencia áll³⁴.

28 Lásd 2006. évi LII. törvény a polgárőrségről és annak 2011. évi módosítása.

29 1035/2012. (II. 21.) kormányhatározat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról.

30 Uo. 34. e)

31 Uo. 35.

32 Uo. 38. b)

33 Jan Kooiman: *Modern Governance: New Government-Society Interactions*. Sage, London, 1993; Giandomenico Majone: *From the positive to the regulatory state: Causes and consequences of change in the mode of governance*. *Journal of Public Policy*, vol. 17, no. 2, 1997

34 Janet Newman: *Modernizing Governance: New Labour, Governance and Society*. Sage, London, 2001; Rod A. W. Rhodes: *Understanding Governance: Policy Networks, Governance, Reflexivity and Accountability*. Open University Press, Philadelphia, 2001

Míndezek már feltételezik a civil rendszet hatékonyságát, koordinálását és vezetését ellátni képes szakembereket, akiknek a formális képzése és feladat-orientált továbbképzése azonban folyamatosan biztosítva kell hogy legyen, mégpedig az egyes munkakörökhöz illeszkedő folyamatos továbbképzési rendszer működtetésével, amelynek célja a vezetési kompetenciáik fejlesztése, valamint a speciális feladatok ellátásához szükséges ismeretek naprakészen tartása.

Konklúzió

Magyarország még nem lábalt ki az elmúlt éveket jellemző pénzügyi válságból, és a társadalmi folyamatokban megfigyelhető deterioratív tendenciák is egyre károsabban befolyásolják a lakosság biztonságérzetét. A természeti katasztrófák egy-két kivételtől eltekintve rendre az árvizekben vagy épp az aszályokban csúcsosodnak ki hazánkban, és ez a magyar társadalomnak és a közszféra hatékonyságának szintén hosszú ideje fennálló állapotát tükrözi. A személyi szabadság, a közbiztonság és a katasztrófavédelem (elsősorban prevencióis elemeinek) erősítése az állam és a társadalom közös feladatává kellene hogy váljon, mert a társadalmi problémákat nem lehet a társadalom nélkül kezelni, recesszió idején pedig csak tovább fokozódnak a nehézségek, és szűkösebbé válnak a pénzügyi erőforrások³⁵.

E kooperáció jogi keretein túlmenően elengedhetetlenül fontos, hogy a biztonság garantálását célzó intézkedések végrehajtása megfelelő szervezeti megoldásokkal és hatékony vezetési irányelvekkel párosuljon, hiszen a tradicionálisan az állam hatáskörébe és országos hatáskörű, több tízezer főt foglalkoztató szervezetek feladatait itt szerényebb erőforrásokra, nagyságrendekkel kisebb szervezetre, és gyakran az önkéntességre alapuló munkaerőre támaszkodva kell támogatni. Figyelembe véve a katasztrófa-helyzetek bekövetkezésének rendszerességét, idejét, méretét és potenciális következményeit, a (hazánkban jelentkező) nehézségekből fakadó feladatok allokációja és a problémák elhárítása egy rugalmas elemekre épülő, egyszersmind stabilan működő szervezeti modell szerint valósuljon meg. Ehhez elengedhetetlen

- e szervezetek elismertsége a társadalom és a hatóságok által;
- hogy a vezetőknek világos feladatrendszerük és hatáskörük legyen;

³⁵ Ebből a szempontból is roppant fontos az önkéntesség és az öfenntartás.

- a tradicionálisan fellelhető, illetve a tér- és időspecifikus sajátosságokra épüljön a közösség és a hatóságok együttműködése;
- a regionális és/vagy lokális próbatételekhez legyenek rendelve a feladatok (legalábbis kezdetben)³⁶;
- könnyen tudjon a vezetés és a szervezet minden arra alkalmazott egysége kapcsolódni a létező közigazgatási struktúrákhoz, illetve azok partneregységeihez;
- a vezetés tudományos megalapozottsággal bíró döntéseken keresztül tudja teljesíteni létének és az általa vezetett szervezetnek a céljait.

Túl a gazdasági nehézségeken és a szabályozás egyébként nagyon is szükséges voltán, a posztmodern társadalom egyik jellemzője, az elidegenedés ellen is orvosság lehet a közösségi biztonság elősegítésében való aktív közreműködés, amely lökést adhat a társadalmi kohézió erősítésének.

IRODALOM

- Alkire, Sabina:** Conceptual Framework for Human Security. Discussion Paper for the Commission on Human Security. Oxford, 2002
- Commission on Human Security: Press Release by the Co-chairs. UN Secretariat, 2001
- Commission on Human Security Secretariat: Report: Second Meeting of the Commission on Human Security. 2002
- Finszter Géza:** A bűnüldözés működési modelljei. In: **Gönczöl Katalin – Korinek László – Lévay Miklós (szerk.):** Kriminológiai ismeretek – Bűnözés – Bűnözéskontroll. Corvina Kiadó, Budapest, 1996
- Finszter Géza:** A rendészet elmélete. Doktori értekezés. Országos Kriminológiai Intézet. Budapest, 2007
- Kooiman, Jan:** Modern Governance: New Government-Society Interactions. Sage, London, 1993
- Kozáry Andrea:** Nemzetközi összehasonlító szervezettan. Rendőrtisztai Főiskola, Budapest, 2008
- Láczay Magdolna:** Egy közmenedzsment feladat társadalmasításának tradíciói. Taylor után 100 évvel. Vezetéstudományi és emberi erőforrás kihívások a 21. század elején. Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei, 2011/1–2.
- Majone, Giandomenico:** From the positive to the regulatory state: Causes and consequences of change in the mode of governance. *Journal of Public Policy*, Vol. 17, no. 2, 1997

³⁶ Az országos riasztások rendszere jól működik például a hatóságok munkáját támogató bejelentések megtételében.

Michael, Sarah: The Role of NGOs in Human Security. The Hauser Center for Nonprofit Organizations and The Kennedy School of Government. Harvard University, Working Paper, no. 12. 2002

Newman, Janet: Modernizing Governance: New Labour, Governance and Society. Sage, London, 2001

Protocol of the European Crime Prevention Network (EUCPN). Best Practices Conference, 2008

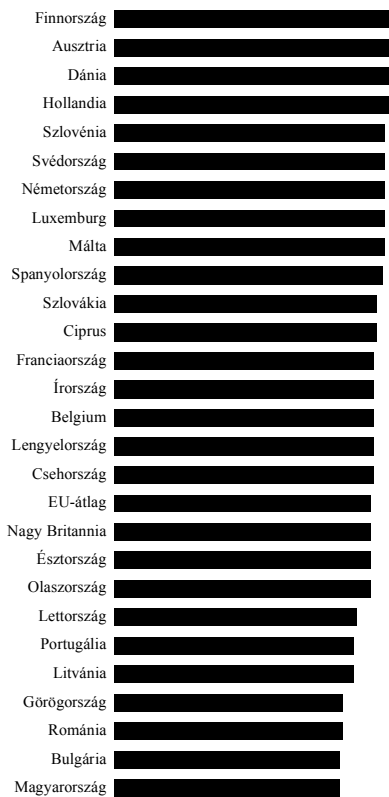
Rhodes, Rod A. W.: Understanding Governance: Policy Networks, Governance, Reflexivity and Accountability. Open University Press, Philadelphia, 2001

Rupnik, Jacques: On Two Models of Exit from Communism: Central Europe and the Balkans. In: **Antohi, Sorin – Tismaneanu, Vladimir:** Between Past and Future: The Revolutions of 1989 and Their Aftermath (pp.14-24.). Central European University Press, 2000

World Bank: Handbook on Good Practices for Laws Relating to Non-Governmental Organizations. Environment Department. Washington, D.C., 1997

1. számú melléklet

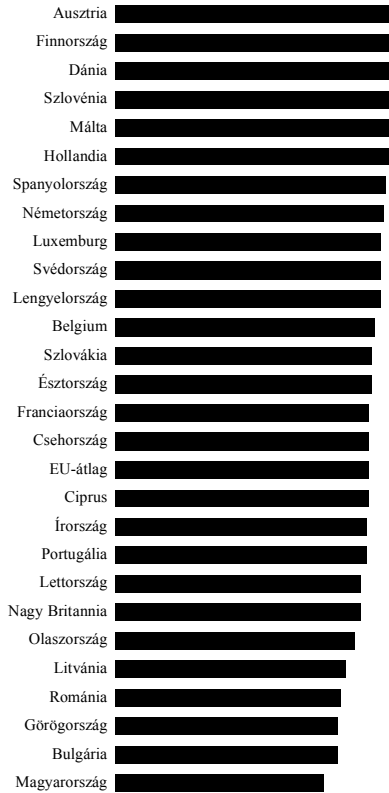
**A lakóhely érzékelt biztonsága az EU-ban (%)
(Az ön lakóhelye biztoságos?)**

Forrás: EUROBAROMETER, 2011

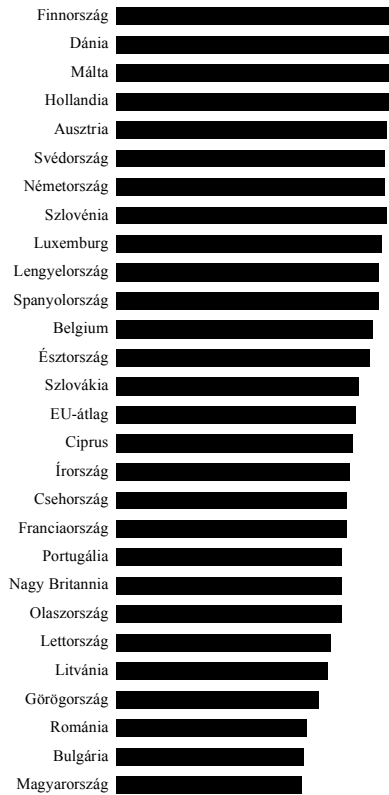
2. számú melléklet

A települések érzékelt biztonsága az EU-ban (%)
(Az ön települése biztonságos?)

Forrás: EUROBAROMETER, 2011

3. számú melléklet
Az országban érzékelt biztonság foka az EU-ban (%)
(Az Ön országa biztonságos?)

Forrás: EUROBAROMETER, 2011

SZÉP FERENC

A bűnmegelőzés lehetőségei a helyi bűnügyi nehézségek kezelésére a Makói Rendőrkapitányság szemszögéből

Makó hazánk délkeleti részén, a Maros jobb partján található, mások mellett szülővárosa *Galamb Józsefnek*, a Ford Motor Company tervezőjének, a Ford-T modell egyik megalkotójának, és az újságíró, lapkiadó *Pulitzer Józsefnek*. A Dél-alföldi régióban az egyik legurbanizáltabb térség, a népszámlálási statisztikák alapján a hozzá kapcsolódó tizenhárom településen és egy városban megközelítőleg 24 ezren laknak. A rendőrség illetékességi területén élő összlakosság megközelítőleg negyvenkilencezer fő. A bűnüldözés szempontjából a Makói Rendőrkapitányság fontos tényező Csongrád megyében az illetékességi területén húzódó kereskedelmi, közlekedési útvonalainak metszéspontjai, illetve a – schengeni külső határán – figyelemre méltó személy- és teherforgalmat lebonyolító nagylaki és kiszombori határátkelőhelyek dominanciájából fakadóan.

Rendvédelmi aspektusból lényeges, hogy a megyehatár déli része egyben schengeni külső határ is, nagyjából 68 km-es szakaszon.

A határ közelsége miatt a külhoni tettesek többnyire már a bűncselekmény elkövetése után elhagyják Makót, ez nehezíti a büntetőeljárások eredményes lefolytatását.

A város bűnügyi helyzetére, struktúrájára számottevő hatást gyakorol földrajzi elhelyezkedése, a lakosság összetétele, kulturális és aktuális gazdasági helyzete. A legfrissebb felmérés alapján Makón és kistérségében 2012-ben huszonöt százalékkal emelkedett a munkanélküliek száma 2011 végéhez képest, és immár a keresőkorú lakosság negyedét érinti.

A bűnügyi helyzet értékelése

Míndezek függvényében a város és kistérsége bűnügyi adatait a 2008 és 2012 közötti statisztikai értékelési időszak tükrében vizsgálva megállapítható, hogy a regisztrált bűncselekmények 2008-ig folyamatosan emelkedtek, 2009-ben azonban az emelkedés helyett háromszázalékos csökkenés mutatható ki,

2010-ben tizennégy százalékos emelkedés következett, ezt egy nagyjából huszonöt százalékos csökkenés követte 2011-ben. 2012-ben 1420 bűncselekményt regisztráltunk, ez az adat 2011-hez viszonyítva újabb 19,22 százalékos csökkenést jelentett. Ez egyben a százezer lakosra jutó bűncselekmények számának csökkenését is mutatja, így a megyén belüli hat rendőrkapitányság közötti negatív rangsorban megtartottuk a 2011-es ötödik helyünket (táblázat). A kapitányság illetékességi területén ismertté vált deliktumok számának nagyjából felét a város közigazgatási területén valósították meg.

Regisztrált bűncselekmények száma (2008–2012)

	Regisztrált bűncselekmények	Százezer lakosra jutó bűncselekmények	A megyén belüli negatív rangsorban elfoglalt hely (százezer lakosra jutó bűncselekmények)
2008	2091	4246	3.
2009	2031	4290	1.
2010	2319	4964	2.
2011	1758	3820	5.
2012	1420	3116	5.

A bűncselekmények kriminalisztikai szempontú, struktúra szerinti megoszlásában is azt figyelhettük meg, hogy a kiemelt területeken (közrend, vagyon elleni) a vizsgált években pozitív elmozdulás történt. Ez annak a következménye, hogy a korábbi években több, nagy jelentőségű ügyet zártunk eredményesen, és az elkövetők a szabadságvesztésüket töltik, továbbá ugyanennek a ténynek a prevenció hatásait is érezzük, mert ez visszatartja a többi elkövetőt is.

A kapitányság létszámihiánya megszűnt, a fluktuáció minimális.

A bűncselekmények számának folyamatos csökkenése háttérben, megítélésünk szerint, fele részben a bűnüldözési, fele részben pedig a későbbiekben ismertetett bűnmegelőzési munka hatékonysága áll.

A nagyvárosi bűnözés összes sajátossága tükrében az elkövetett jogsértések két alapvető bűncselekményi körre oszthatók. Az egyik a közterületeken elkövetett garázda jellegű bűncselekmények, míg a másik a vagyon elleni deliktumok.

Mindezeket túl meg kell még küzdenünk a két határátkelőhelyen felfedett százas nagyságrendű közokirat-hamisításokkal, valamint idényjelleggel a Makón és a környező térségben élő gazdálkodókat sújtó terménylopással.

A garázdaságok és a testi sértések bekövetkezése visszavezethető arra, hogy a településen sok a vendéglátóhely, és az amúgy is nehéz anyagi körül-

mények között élő, esetleg nem is dolgozó emberek egy része a nehezen megszerzett pénzét itálra költi. A szociális és a gazdasági helyzet változásai a települést sem kerültk el, így a többi deliktumhoz képest gyakoribbak a vagyon elleni bűncselekmények.

A betöréses lopások elsősorban szabálysértési és kisebb értékre elkövetett bűncselekmények, többségük olyan lakatlan magánházakat érintett, amelyekbe könnyebb a bejutás, és a tulajdonos nem védi biztonsági rendszerrel. E betörések helyszíneiről az elkövetők minden olyan tárgyat eltulajdonítanak, amelyet a saját háztartásukban felhasználhatnak, vagy értékesíthetnek. A tárgyak döntő többsége készpénz, kerékpár, műszaki cikkek, valamint arany ékszer.

Az idős emberek az előbbieken leírtak miatt, no meg a fizikai védtelenségük, hiányos tájékozottságuk következtében is könnyű célponttá válhatnak.

Bűnmegelőzési tevékenységről helyzetértékelés

A kapitányság illetékességi területén három év regisztrált jogsértései számában 38,77 százalékos csökkenés tapasztalható, ami minden téren példaértékű. Ennek az eredménynek az elérése, fenntartása, illetve további javítása érdekében Makó Város Önkormányzata 2009-ben az adatokat vizsgálva úgy határozott, hogy a lakosság szubjektív biztonságérzetének további javítása érdekében, a rendőrség szakmai irányítása mellett, bűnmegelőzési cselekvési programot dolgoz ki a makói bűnmegelőzési projekt keretében.

A programok tervezéséhez és kivitelezéséhez a megyei rendőr-főkapitányság mellett sikerült magunk mellé állítanunk a városban található civil-szervezeteket is. A közösen kidolgozott programok segítségével szerettünk volna eljutni a leginkább veszélyeztetett rétegekhez, és elősegíteni, hogy ne váljanak bűncselekmények sértettjeivé, illetve ne kövessenek el jogsértéseket. A projekt keretében elsődlegesen két réteget kívántunk megelőzni, a gyermek- és fiatalkorúakat, valamint Makó és kistérsége nyugdíjasait.

Biztonságos Makó program

A városban a vagyon elleni bűncselekmények száma összességében csökkent, ennek oka a következő. A bűnüldözés mellett a bűnmegelőzési tevékenységünkre különösen nagy súlyt fektettünk az elmúlt években. A Makó Városi Önkormányzattal közösen a lakosság biztonságérzetének javítása, valamint a város értékeinek megóvása érdekében 2009-ben országosan egyedülálló közbiztonsági

programot indítottunk el: a *Biztonságos Makó programot*, ennek keretében megközelítőleg százmillió forint összértékben kilencvenhárom térfelügyelő kamera elhelyezésére került sor a város különböző pontjaira, számuk napjainkra kilencvennyolcra emelkedett. Ennek része volt egy tudatos kampánytevékenység is, amellyel a Makón élők figyelmét ráirányítottuk a közbiztonságra és arra, hogy ők mit tehetnek a rendőrség munkájának segítése érdekében. A Makón felszerelt térfelügyelőkamera-rendszer visszatartó hatása lehet azoknál, akik alkalmatlanul követnek, illetve követnének el bűncselekményt. A főváros után Makó a második a térfelügyelő kamerával felszerelt városok rangsorában.

A gyermek- és fiatalok számára szánt projektek

107 esély a sporttal ifjúságvédelmi modellprogram – Az országos program a 2008–2009-es tanévben indult a makói Szikszai György Református Általános Iskola 5. osztályos tanulói részére, összesen húsz tanulóval. Az ifjúságvédelmi program célja, hogy a rendőrség biztonságra nevelő iskolai programjához kapcsolódóan az általános iskola 5–8. évfolyama számára olyan rendőrségi programot indítson el, amely a küzdősportok megismerésén keresztül bemutatja az önvédelem lehetőségeit, közreműködik a korosztály egészséges, biztonságos életmódra nevelésében, a bűn megelőzésében. A játékos foglalkozásokkal a mindenkori szabályok kerülnek előtérbe a durvaság, az erőszak, az agresszív elítélés mellett, a konfliktuskezelési technikák megismerésén és a fizikai állóképesség növelésén keresztül. Mindezek megismertetésében segít, hogy a foglalkozásokat hivatásos rendőr tartja, fizikai állóképességével, szabálytisztletével, hivatásteretével hiteles szereplőként jelenik meg a fiatalok előtt. A program közvetlen hatásán túl cél a pályaorientáció is.

Egymásért esélyegyenlőségi program – Az előbbi program folytatásaként alsó és felső tagozatos osztályoknak délutáni foglalkozások keretében zajlik az *Egymásért esélyegyenlőségi program*. A már sikeresen működő *107 esély a sporttal* program elemeit felhasználva, az iskola 1–5. évfolyamos „problémás” tanulói számára a délutáni órákban másfél órában fakultatív képzést kínálunk.

A Makó és kistérsége nyugdíjasait érintő programok

Az idős emberek adják a megelőzés következő irányát, hiszen ők azok, akik nem a mai rendszerben nőttek fel, nem szokták meg a rohanó világ ritmusát, és ezért

a legtöbb emberhez bizalommal fordulnak, segítőkészek. Továbbá többségük egyedül él, sokan a lakott területtől távol, így a szélhámósok legtöbbször sikerrel járnak, és megkárosítják őket.

Ezért Makó Város Önkormányzatával közösen kiemelt fontosságúnak tartjuk, hogy minél szélesebb körhöz eljuttassuk az információt: hogyan ne váljanak sértetté, mit kell tenniük veszélyhelyzet esetén, kitől kérhetnek segítséget. Ennek alapján Makó valamennyi, valamint felkérésre több vidéki település nyugdíjasklubjában tartottunk bűn- és baleset-megelőzési előadásokat.

A Makó területén működő nyugdíjasklubok tagjai tájékoztató formájában megelőzési ajánlásokat, valamint egy úgynevezett „biztonsági csomagot” kaptak, amely tartalmazott egy bárka-füzetet egy bárka-kártyát és egy bárka-matricát. A bárka-kártya bankkártya méretű, fontos segélyhívó számokkal, és a méreténél fogva állandóan magánál tarthatja az ember. Ezek a segélyhívó számok hasonlóan kisméretű matricaként is terjeszthetők.

A Bűnmegelőzési tanácsok időseknek, egyedül élőknek című szóróanyaggal az e korosztály figyelmét az őket érő veszélyforrásokra kívántuk felhívni. „A bűnözés nincs helyhez, időhöz, alkalomhoz kötve. Korunk változásával újabb és újabb formái jelennek meg, más és más veszélyeket hordozva magukban. A bűnt megelőzni főként ott lehet, ahol az megvalósulhat, és elsősorban azok előzhetik meg, akiket fenyeget.”

Az idősek klubjaiban Power Point-os előadásokat tartottunk, hasznos tanácsokat adtunk a sértetté válás megelőzése érdekében. Ez után bűnmegelőzési kisfilmeket vetítettünk, valamint baleset-megelőzési felvilágosító útmutatást is adtunk.

Nagyon pozitív fogadtatásuk volt az előadásoknak, az átadott láthatóság mellényeknek és a fényvisszaverő matricáknak, amelyeket szintén az önkormányzat adott.

Az egyedül élő időskorúak biztonságérzetének további javítása céljából megkezdtük a Makói Rendőrkapitányság munkatársa által kifejlesztett mozgásérzékelő rendszer kiépítését, a beszerzési ár felét az önkormányzat átvállalta, így viszonylag csekély anyagi beruházással több mint 650 nyugdíjas lakásába került védelmi eszköz.

A kapitányság munkatársai minden érintett lakásában előzetes felmérést végeztek, ennek során kijelölték azt a helyet, ahová a készüléket a biztonságtechnikai szakemberek segítségével felszerelték. A kollégák bevonásával szeretnénk volna elérni, hogy a lakosok ilyen formában is találkozhassanak a helyi rendőrökkel, és kialakuljon egy kölcsönös bizalmi viszony. A visszajelzések alapján sikerült elérnünk, hogy az idős emberekben megerősödött az a szem-

lélet, a rendőrök azért vannak, hogy a szlogennek megfelelően szolgáljanak és védjenek.

Általános program valamennyi korosztálynak

Kerékpár-regisztrációs program – E program célja a kerékpárlopások megelőzése, az eltulajdonítások számának csökkentése, illetve a megtalált kerékpárok azonosításának megkönnyítése, továbbá hogy a használatban lévő kerékpárok jelentős része tulajdonoshoz köthetően nyilvántartásba kerüljön. A kerékpár-tulajdonosok önkéntes adatközléssel nyilatkozhatnak a kerékpár és saját adataik tekintetében. A kitöltött adatlap tartalmazza a tulajdonos adatait, elérhetőségét, a kerékpár vázszámát és az azonosítást segítő egyéb adatokat (típus, márka, szín, felszereltség stb.). Ezeket az adatokat a Magyar Kerékpáros Klub tárolja egy adatbázisban, és hivatalos megkeresésre rendelkezésre bocsátja. A regisztráción a kerékpárokat egy biztonsági matricával látják el, amelyen a következő felirat olvasható: Regisztrált kerékpár.

Elindítása óta számos pozitív visszajelzést kaptunk, már több mint ezer kerékpáros regisztrált, és a programban részt vett a város valamennyi kerékpárüzlete.

A program további lépése volt, hogy a kapitányság javaslatára az önkormányzat lehetővé tette, hogy a regisztrációban részt vevők fél áron megvásárolhassanak egy szakemberek által kiválasztott kerékpárzárat. Ezzel a lehetőséggel a városban ötszáz kerékpáros jutott biztonságosabb védelemhez.

Szórólapok, kiadványok, további prevenciós tevékenységek

A Makói Rendőrkapitányság a *Bűnmegelőzési tanácsok gyerekeknek* program keretében évek óta a szeptemberi iskolakezdéskor az első osztályosok számára néhány hasznos tanácsot ad a bűn- és baleset-megelőzés érdekében, tapasztalataink szerint az oktatási intézmények többi diákja is szívesen olvassa őket. Rövid, könnyen értelmezhető mondatokba szedtünk néhány hasznos tanácsot, gondolatot, az otthoni elindulástól az iskolába érkezésig.

A középiskolásoknak szóló *Bűnmegelőzési tanácsok tiniknek* című kiadvánnyal igyekszünk olyan tipikus bűncselekményfajtákat összegyűjteni, ame-

lyek a legjobban veszélyeztetik az adott korosztályt. Ezzel szeretnénk felhívni a fiatalok figyelmét az iskola és az élet írott és íratlan szabályaira.

A bűnmegelőzési tevékenység nem csupán azért hasznos, mert az iskolák tanulói felvilágosítást, tanácsokat kapnak egy-egy témakörben, hanem azért is, mert így a diákok a folyamatosabb rendőri jelenlét miatt jobban bíznak a hatóságokban, azok munkájában. A közvetlenebb kapcsolat révén pedig a nevelőtestület tagjai is felhívhatják egymás figyelmét a problémásabb, különös odafigyelést igénylő diákokra.

Ezeken felül folyamatosan adunk ki tájékoztató füzeteket, szórólapokat, segítve annak megakadályozását, hogy az állampolgárok bűncselekmények sértettjeivé váljanak. Ismertetjük az illetékességi területünkön előforduló főbb bűncselekménytípusok elkövetési helyeit, módjait, illetve javaslatokat teszünk a megelőzésük érdekében.

A Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Bűnmegelőzési Osztálya és a Makói Rendőrkapitányság szünetidő-indító rendezvényén az életkori sajátosságokat figyelembe vevő programokon keresztül igyekezett rávilágítani, milyen fontos bizonyos alapvető szabályok betartása földön és vízben egyaránt. Az ehhez kapcsolódó megyei roadshow egyik állomása a Maros-parti strand volt, itt a különböző állomáshelyek meglátogatásával százhusz diák ismerte meg a szünetidei biztonsági tudnivalókat. A széles tematikát átfogó programok lebonyolításában a megyei bűnmegelőzési osztály mellett közreműködött a megyei baleset-megelőzési bizottság, a tiszai vízi rendészeti rendőrkapitányság szegedi vízi rendészeti őrsé, a Szegedi Vízi mentő és Tűzoltó Szakszolgálat, a mentőszolgálat, a Szegedi Katasztrófavédelmi Kirendeltség és a rendezvénynek otthont adó Makó Város Polgármesteri Hivatala.

Makó önkormányzata a rendőrkapitánysággal és a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitánysággal közösen, 2012 szeptemberében is megrendezte a makói bűnmegelőzési napot – elsősorban általános és középiskolás diákok részére. Az általános iskolások a MU Színház *Erőszak* című darabját tekinthették meg, amelyben az agresszió különböző formáit mutatták be. A helyi középiskolásoknak pedig *Klobusitzky György* főiskolai adjunktus tartott élet-hű bemutatót a kábítószer-fogyasztás káros hatásairól, később pedig mindkét korcsoport megismerkedett a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság *Egyéméért – lépésről lépésre a biztonságért* című kiállításával, amely országos szinten nagy sikert aratott.

A média szerepe, jelentősége

Felgyorsult világunkban a média jelentős szerepet képvisel az életükben, befolyásolja a gondolkodásunkat, mindennapi cselekvésünket, hat a véleményünkre, döntéseinkre. Ezért kiemelt szempont, hogy a médiák szerepet vállaljanak ebben a bűnmegelőzési programban, így lehetőség van arra, hogy a figyelemfelkeltő, óvatosságra intő felvilágosító megelőzési tanácsok, ajánlások, vagy a már megtörtént esetek bemutatása minél több lakoshoz eljusson. A helyi hírmondóban, a *Zöld újság*ban önálló bűnmegelőzési rovatot indítottunk *Kék hírek* néven, ebben a város területén elkövetett bűncselekmények kapcsán hírt adunk az eredményeinkről, valamint bűnmegelőzési tanácsokkal is szolgálunk. A területünkön működő két rádió, a Rádió Ice, illetve az Árkádia Rádió naponta közöl bűn- és baleset-megelőzési spotokat.

A szórólapok plakát formátumban való megjelenítésével sikerült hatékonyabbá tenni a bűnmegelőzési törekvéseinket, ezeket a nagy látogatottságú közintézményekben, művelődési és rendezvényházakban helyeztük el.

A Makó biztonságosabbá tételének érdekében széles körű társadalmi összefogással megvalósított komplex bűnmegelőzési és közbiztonsági programunk a statisztikai adatokat vizsgálva elérte a kitűzött céljait, egy-egy területen túl is szárnyalta az induláskor megfogalmazott elvárásainkat.

Véleményünk szerint egy bűnmegelőzési programnak akkor van igazi értéke, ha nem egy évre készül és folyamatosan képes megújulni. Városunkban a program továbbfolytatásához az önkormányzati költségvetés évente közel hétmillió forintot irányoz elő, ez az összeg garantálhatja, hogy a következő években tovább javuljon az itt élők életminősége, szubjektív biztonságérzete.

Megítélésünk szerint az eredményességgel szorosan összefügg a megelőzés, hiszen ha az emberek jobban figyelnek az értékeikre, egymásra, elfogadják a hozzáértő szakemberek tanácsait, és a vagyonuk arányában, annak veszélyeztetettségi fokához mértén gondoskodnak az otthonuk védelméről, megelőzhető a jövőbeni jogsértések jelentős része.

Ezért nincs más teendők, mint hogy *vigyázzunk, vigyázzunk egymásra!*

VARGA ISTVÁN

A közösségért dolgozó rendőr

Az elmúlt évtizedben a társadalom részéről egyre több kritika éri a magyar rendőrséget, hogy csak büntet és bírságol, de nem segíti a polgárokat, nem a közösségért dolgozik. A rendészettel és a rendvédelemmel foglalkozók részéről ez már nemcsak kritikaként fogalmazódik meg, hanem egyenesen vádként.

Szétnézve a magyar rendőrségnek azon a területén, amelyen én is már több mint tizenhat éve teljesítek szolgálatot, szomorúan állapítom meg, hogy egyet kell értenem a kritikusokkal. A vádakat megfogalmazó szakemberekhez viszont segítségért fordulnék annak érdekében, hogy adjanak ötleteket, miként kell a rendőrt közelebb hozni a polgárokhoz, miként lehet megfelelni a lakosság rendőrségre vonatkozó igényeinek. Álláspontom szerint az említett távolság mára akkorává vált, hogy a „közelebb hozás” művészetét tudományos alapokra kell helyezni. Szükség van arra, hogy a rendvédelem-tudomány művelői és a társadalommal foglalkozó szakemberek közösen találják meg azt a keskeny mezsgyét, amelyen haladva a rendőr érvényt szerez a jogszabályoknak – akár szankció árán is –, ezzel párhuzamosan azonban mégis emberközeli marad. Egy olyan közegben tevékenykedhet rendőrként, amelyben az állampolgár természetesnek tekintheti, hogy megszólíthatja, segítséget kérhet tőle, vagy éppen informálhatja.

Véleményem szerint egy igazi közösségi rendőrség létrehozásához tudományos alapokon nyugvó munkára van szükség, amelyben részt vesznek a rendvédelem-tudomány művelői, a társadalmat leginkább ismerő szociológusok, az állampolgárok és nem utolsósorban maguk a rendőrök. Ezt az elképzelést támasztja alá, hogy a rendőrség a kilencvenes évek végétől mind a mai napig együttműködési megállapodások százait kötötte annak érdekében, hogy közelebb kerüljön a társadalomhoz és különböző társadalmi szervezetekhez. Ezeket évente, félévente értékeli és felülvizsgálja, amelynek eredményét pontosan dokumentálja, és mindezek ellenére a rendőrség mégis ott tart, hogy nem szolgálja a közösséget, mert nem az állampolgárral került kapcsolatba, hanem annak a szervezetnek a képviselőjével, amellyel gépiesen együtt dolgozott.

Hogyan is tudná szolgálni a közösséget, hiszen nem is a közösség tagjaival tárgyal! Természetesen vannak olyan rendőri alakulatok, amelyeknek nem

kell ápolniuk a társadalmi kapcsolatokat, ilyen például a Készenléti Rendőrség, amelynek az a feladata, hogy a laktanyából kijövet rendet tegyen az utcán; vagy az autópálya-rendőrség, amelynek az autópályán utazó személyeket kell szankcióval rászorítania a szabálykövetésre. Ezek az intézkedések azonban, álláspontom szerint, nem szabad hogy az első intézkedések legyenek. Ott kell lennie a helyi járőrnek vagy a körzeti megbízottnak, aki a Készenléti Rendőrség megérkezése előtt a hely- és személyismeretét kihasználva tárgyal a rendbontókkal (természetesen itt nem politikai tüntetés résztvevőire gondolok, akik valamely oldal „forradalmáriként” tekintenek magukra), és jobb belátásra bírja őket; az ilyen típusú fellépés eredményességére számos példa van. Kellenek az állampolgárokat megszólító helyi baleset-megelőzési előadók, akik nem szankcióval fenyegetnek, hanem rávezetnek arra, hogy milyen baleseti veszélyforrást jelent a műszaki hibás gépjármű, az elakadásjelző háromszög hiánya stb.

Az ilyen tárgyalásképes, hivatástudattal szolgáló rendőrökből azonban, véleményem szerint, nagyon kevés van. Őket kell felkutatni, megbecsülni, a számukat növelni. Az ősember is tudta, hogy a paraszat őrizni kell, mert azt könnyebb lángra gyújtani, mint ismét tüzet csiholni.

Azt, hogy hova lett e rendőrök jelentős része (nyugdíjba vonult, külföldre ment), és kik jöttek helyettük, e dolgozat keretében nem részletezem.

Álláspontom szerint a még meglévő igazi közösségi rendőröket a körzeti megbízotti szolgálati ágban kell keresni, bár az igazi kmb-sek száma mostanra nagyon megfogyatkozott. A rendőrségen belül a körzeti megbízottak és a belőlük kinevelődött tisztek – akik jelenleg nyomozóként vagy vezetőként teljesítenek szolgálatot, és őrzik még a „kmb”-s lelkesületet – lesznek képesek arra, hogy a rendőrséget közel hozzák a társadalom tagjaihoz. A rendőrségen a körzeti megbízottak azok a rendőrök – és itt az igazi szívvel-lélekkel a közösségükért dolgozó körzeti megbízottra gondolok –, akik valóban betölthetik a közösségi rendőri szerepet. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy a közösségi rendőr kifejezés használatakor nem a tudományos megfogalmazásra gondolok, hanem arra a rendőrré, aki abban közösségben él, amelyért tevékenykedik, a közösség tagjai az ismerősei, a cimborái vagy a barátai.

Természetesen ezzel az álláspontommal nem a körzeti megbízotti szolgálati ágat kívánom magasztalni, mert a kilencvenes évek közepén – amikor felszereltem rendőrnek – teljesen természetes volt, hogy a nyomozó is ápolja a kapcsolatot az illetékességi területén élőkkel, hiszen „belőlük élt”, onnan érkezett az információ. A mai nyomozó azonban 8.00-tól 16.00-ig hivatalnokként ténykedik az irodájában, majd hazamegy, és sok a papír között el-

veszve senki nem mutatta meg neki, hogy ki/kik a bűnöző(k), és ki az, akit érdemes megkeresni, ha segítségre van szüksége. Eszébe sem jut, hogy kimenjen és kérdezzen, mert ezt a nagyon fontos tevékenységet nem tanították meg neki. A járőr ritkán tud megállni beszélgetni az állampolgárral, mivel a munkaideje jelentős részét „küldésben tölti”, amelynek keretében utasításra A pontból B pontba igyekszik intézkedni a szolgálati kocsival. Na és ebből mit is lát az állampolgár? A siető rendőrautót, miközben a benne ülő rendőrt nem tudja megszólítani. A rendőr pedig inkább ne is szólítsa meg, mert akkor biztosan büntet. (Hangsúlyozni szeretném, hogy természetesen vannak még az országban olyan rendőrkapitányságok – és olyan nyomozók, járőrök stb. –, amelyekre, illetve akikre e negatív sablont nem lehet ráhúzni, emellett azonban szeretném felhívni a figyelmet egy olyan rossz tendenciára is, amelynek tényerésével mindenki csak veszíthet.)

De kik is ezek a körzeti megbízottak, hol vannak, és hogyan lettek ők a közösség rendőrei?

A legeredményesebb körzeti megbízottakat, tapasztalataim szerint, a kisebb településeken, községekben találjuk meg. Ott, ahol az emberi kapcsolatok még a mai elidegenedő társadalmunkban is működnek, az emberek beszélgetnek egymással, valóban érdeklő őket, hogy mi van szomszédoddal vagy a korábbi általános iskolai padtárssal. E közösségekben egy ott született vagy oda beilleszkedni képes rendőr, aki az otthonának és nem csak (!) a szolgálati helyének tekint a közösséget (ápolja a kapcsolatait, és újabbakat épít ki), eredményesen tud tevékenykedni. Az előbbieket olvasva nem tűnik olyan bonyolultnak közösségi rendőrnek lenni, ugye? Pedig az! Ne felejtjük el, hogy ezekbe a közösségekbe sokkal nehezebb beilleszkedni, mint egy nagyvárosiba! Aki olyan szerencsés helyzetben van, hogy beleszületett ebbe a miliőbe, annak a beilleszkedéssel nem kell megküzdenie ugyan, de azzal, hogy elfogadják rendőrként – igen. Sokszor éri őket a vád, hogy meghasonultak korábbi (civil) önmagukkal, miközben ők is folyamatosan küzdenek saját (szolgálaton kívül létező) civil értékrendjükkel.

Nagyon fontos az is, hogy a körzeti megbízott ne hivatalnokként tekintsen önmagára, aki 8-tól 16-ig szorgosan végzi a munkáját, várja az ügyfeleket, és a munkája végeztével hazamegy. Az igazi körzeti megbízott 24 órában végzi a munkáját, ez természetesen nem azt jelenti, hogy szabadidő nélkül egész nap egyenruhában, ugrásra készen kell állnia, de azt mindenképpen, hogy ha szükség van rá, a szolgálat ellátására alkalmas állapotban megy, hiszen az, aki hozzá fordul, bajban van, és tőle várja a segítséget. A hivatalnok szemlélet – mint már utaltam rá – manapság sajnos a rendőrség állományának jelen-

tős részére igaz. A rendőröknek azonban nem lenne szabad csak várniuk az ügyfeleket és gépiesen foglalkozniuk velük, hiszen nem a kormányhivatal építési hatóságánál dolgozó szakemberek vagyunk, hanem egészen más típusú szolgálatot látunk el a köz érdekében tevékenykedve. Tény, hogy ezt a gondot nem kizárólag a rendőrség generálta a maga számára, az elmúlt években számos olyan intézkedést láttunk, amelyeknek a céljuk az, hogy összemossák a rendőrséget a közszféra egyéb dolgozóival. Pedig azt az embert, aki a hivatalnokokkal ellentétben feláldozza az éjszakáját, a családjával tölthető ünnepnapjait, a hivatásánál fogva vállalja a veszélyt, nem lenne szabad egyszerű hivatalnokként kezelni!

Az eredményes körzeti megbízottak a leirtakon túl képesek partnerként tárgyalni a településük polgármesterével és az iskolaigazgatóval, érdemben egyeztetni az ifjúságot leginkább fenyegető veszélyforrásokról, felhívni a figyelmet a bűn- és baleset-megelőzési oktatások fontosságára. Az előbbieket fontosságára vonatkozó érvelés akkor igazán meggyőző, ha az előadásokat maguk az érintettek tartják, de mindenki számára világos, hogy nem minden körzeti megbízottnak van előadói vénája. Fontos azonban, hogy fel tudja venni a kapcsolatot például a területén működő vállalkozások tulajdonosaival is, akiknek a figyelmét felhívja a vagyonvédelem fontosságára és meggyőzi őket annak kiemelten kezeléséről. Nem utolsósorban képes a nyomozó hatóság tagjaként eredményesen felderíteni a hozzá tartozó területen történő bűncselekményeket.

E sorokat nem utópiaként fogalmaztam meg, tudom, hogy még napjainkban is vannak ilyen, sokrétű feladatot jól ellátó szakemberek a rendőrségen, én is többet ismerek. Elmondható, hogy azokon a településeken, amelyeken ilyen kvalitású rendőrök szolgálnak, valóban van közösségi rendőr, ezeken a helyeken a rendőrség megítélése is jóval pozitívabb, mint más falvakban, kisvárosokban. A jó körzeti megbízott nem „csodabogár”! Ő is ember, egy rendőr közülünk, aki hajlandó társalogni, kapcsolatot teremteni, van igénye arra, hogy a maga szakterületén maradandót alkosson. Panaszkodó és elégedetlenkedő állampolgárt nyilván ezeken a területeken is találunk, hiszen a körzeti megbízott is olyan rendőr, aki feljelent és szankcionál. Az érintett állampolgár pedig még saját magának is ritkán ismeri el, hogy megszegte a szabályokat, a következményként kapott bírságot pedig indokolatlannak, de minimum eltulzottnak érzi. Álláspontom szerint nem is szabad arra törekedni, hogy a rendőrség mindenkinek, minden körülmények között megfeleljen, mert ez a szemlélet szüli – a már említett – együttműködési megállapodásokat százával kötő, önbizalomhiányos szervezetet. Sokkal fontosabb lenne a közössé-

gért ténykedő rendőrség kialakítása, ehhez elengedhetetlen a „rendőrhivatal” képének megszüntetése. Meggyőződésem, hogy nem új tüzet kell gyújtani, hanem a paraszat kell újraéleszteni, ehhez egyebek között a körzeti megbízotti szolgálati ágon keresztül vezet az út. Az új tűzhöz ugyanis új alapok kialakítására lenne szükség, ehhez most egyrészt nem adottak a feltételek, másrészt vannak olyan, az előbbieken részletezett kiváló alapkövek, amelyek a valódi közösségi rendőrség szikláí lehetnének.

Véleményem szerint meg kell erősíteni ezt a szolgálati ágat, amelynek keretében a megfelelő rendőrökkel kell pótolni (cserélni) a hiányzó láncszemeket, ennek keretében el kell gondolkodni azon, hogy egyes településeken tisztek is lehessenek körzeti megbízottak, hiszen az élet minden területén egyre inkább általános követelmény lesz a főiskolai diploma. E szemlélettel nem zárjuk ki a „túliskolázott” rendőröket a körzeti megbízotti tevékenység ellátásából, ezzel párhuzamosan pozitívan befolyásolhatjuk az utca emberének véleményét a vele közvetlenül kapcsolatba kerülő intelligens rendőrörről. Az előzőekben részletezett cél eléréséhez mindenképpen szükséges több, kis létszámú körzeti megbízotti csoport létrehozása, és azt is fontos lenne elérni, hogy a körzeti megbízott azon a településen éljen, amelyen szolgál.

Mind a tiszthelyettesi, mind a tiszti képzésbe be kell építeni, hogy a tanulók töltsenek gyakorlatot olyan körzeti megbízott mellett, aki mellett megtanulják, hogy ők maguk is a társadalom és azon belül is egy kisebb közösség tagjai, és ők olyan hivatást választottak, amely ezt a közösséget szolgálja. Nem kell hogy ezek a rendőrök a jövőben mind körzeti megbízottként teljesítsék a szolgálatukat, de az biztos, hogy ha például nyomozóként fogják folytatni a pályájukat, nem úgy tekintenek az eléjük kerülő, kerékpárlapásról szóló büntügyi aktára, mint a szalag mellett álló munkás a munkadarabra. Talán felismerik benne azt az állampolgárt is, akinek ellopták a biciklijét. Ezek az emberek lassan, kitartó munkával és évek alatt fogják átforgálni a rendőrséget és a rendőrségről alkotott képet. Az értelmezésem szerinti közösségi rendőröket már holnaptól képezhetjük, ez már önmagában nagy előrelépés, a közösségi rendőrség létrejöttéig azonban hosszú és rögös út áll előttünk.

TÓTH CSABA

Cigány bűnelkövetők vagy „cigánybűnözés”?

A cigánybűnözés a magyar kriminalisztikában évtizedek óta szakmai fogalomként használt szóösszetételként létezett. A rendszerváltozás előtt e kifejezést leggyakrabban a rendőrség alkalmazta. A szófordulatot a média és a közvélemény egyaránt ismerte, de ekkor még senki nem tulajdonított e szóösszetételnek más bűnügyi szakkifejezésnél nagyobb jelentőséget. Az államszocializmusban tehát e szóösszetételnek nem volt negatív etnikai és rasszista megkülönböztető tartalma. A cigányság és a bűnözés szókapcsolat viszont napjainkra a közbeszédben napi szinten megjelenő és a bűnüldözés szakmaiságát már gyakran nélkülöző, negatív többlettartalommal bíró fogalomná vált.

A Magyarországon több száz éve jelen lévő cigányságot illetően számos rendelkezés született. Meg kell jegyezni, hogy ez más hazai kisebbségek kapcsán sem volt másképpen. Nyilvánvalóan az országban mindenkor megtalálható népcsoportok integrálódását, asszimilációját elősegíteni kívánó előírások a kisebbségek különböző érték- és szokásjogokban megnyilvánuló tulajdonságai miatt eltérő jellegűek voltak. A többség és a hatalom soha nem preferálta például a cigányság vándorló életmódját, ezért igyekezett mindent megtenni mihamarabbi letelepítésükért. Ennek érdekében a legtöbbet az államszocializmus korszakában tették a hatóságok. E rendszabályok egyaránt vonatkoztak romára és nem romára, de kétségkívül azok elsődleges célja a cigányság nagy részére jellemző életvitel megszüntetése, a többségi társadalomba való fel-/beemelés volt.

Megítélésem szerint viszont e rendelkezések kevésbé tekinthetők negatíván diszkriminatívnak. Ellenkezőleg: a társadalompolitikai cél ezen időszakban a romák lehető leggyorsabb integrálása volt, akár pozitív megkülönböztetés árán, a többségi társadalom „kárára”. Véleményemet arra alapozom, hogy e faji eredet vizsgálatát mellőző rendszabályozások egy egész társadalmi réteget¹ sarkalltak egy olyan szocializációs lépcső megtételére, amely a

¹ A szociológusok között sokáig vita tárgya volt, hogy a cigányságot rétegek, etnikumnak, vagy nemzetiségnek nevezzék. Végül az az elhatározás született, hogy a romák nem tekinthetők önálló nemzetiségnek, ezért e népcsoportot érintően az etnikum elnevezés vált hivatalossá. Az után minden tudományos és sajtótermék ezt a kifejezést használta és ma is ezt használjuk, ez az elfogadott (tudományos) álláspont.

népek közötti együttélés normalizálását volt hivatott elősegíteni. Származástól függetlenül valamennyi népcsoportnak be kell látnia, hogy egyes jellemző tulajdonságok, népi hagyományok a folyamatosan modernizálódó világba csak aktualizálva vagy egyáltalán nem örökíthetők át.

A harmincas évek cigánypolitikája

Az elmúlt század történelmi viharai már eltérő módon viszonyultak a kisebbségekhez. A feudális, félf feudális rendszerekben a cigányság a társadalom peremén tengődő páriánép volt. A többségük a társadalom megítélése szerint a nincstelen földműveseknél, napszámosoknál, zsellérekénél, cselédekénél, kubi-kosoknál, városi proletároknál (nincstelen munkás) is alábbvalónak számított. Jól ismerjük a Horthy-korszak, a fehérterrortól 1945-ig a zsidósággal kapcsolatos közbeszédet és írott dokumentumokat. Nos, a cigányok helyzete talán még ennél is rosszabb (megalázóbb és kitzsítottabb) volt, de értük senki nem emelt szót, mivel egyáltalán nem volt érdekérvényesítő képességük.

Magyarországon a cigányságot nyíltan származás alapján megkülönböztető, csendöröknek szánt oktatókönyv 1930 körül jelent meg. Az *Oktató füzet őrsparancsnokoknak* című kötet egy egész fejezetet szánt a belügyi szakemberek romákról alkotott képének kialakítására. A két világháború között felerősödő szélsőjobboldali ideológiák Magyarországon is igyekeztek a cigányság ellen is hangolni a közvéleményt. A magyar „úri” (uralkodó) osztályban már korábban is jelen volt nézetek ekkorra már leszivárogtak a kiszolgáltatott jobbágyhoz, a szabad paraszthoz és a városi munkásosztályhoz, így a politika és a rendészeti munka szintjén is megtalálhatók voltak az etnikai alapú megkülönböztetések. A szélsőjobboldali ideológiák által negatívan megkülönböztetett népcsoportok hazai megítélését jól mutatja az a tény, hogy a magyar Országgyűlésben a németországiaknál még előbb hoztak a zsidókat megkülönböztető rendelkezéseket. Később náci, német ideológiai hatásra ez a jelenség Magyarországon is csak tovább erősödött. A társadalom periferiáján élő cigányok vonatkozásában ebből az időszakból nincsenek elmélyült, tudományosan megalapozott ismereteink, legjobb tudomásom szerint azt nem kutatta és ma sem kutatja senki.

Az *Oktatókönyv*ben foglaltakat nem tartom idézendő irodalomnak, összegezve a benne foglaltakat: a cigányok minden jóhiszeműséggel visszaélő alantas bűnözők, betegségeket jól tűrő primitív lények, akiknek jó tulajdonságuk egyáltalán nincsen. Az írás alapján a romák csak gondot és fenyegetést

jelentenek a többségi társadalomhoz tartozókra. Sőt, felesleges bármiféle erőfeszítést is tenni a cigányság érdekében, mert azok akár az előnyben részesítésért is hálátlanok maradnak, és még jóakarójuknak is könnyedén kárt okoznak. Az 1940-es évek államilag szervezett és irányított népiirtásai megmutatták, hogy ez a gondolkodásmód hová vezethet. E megrendítő események mögött meghúzódó ideológiák és az efféle áltudományos, a Horthy-korszakban hivatalos és uralkodó, „jogilag is korrekt” álláspontú írások a mai napig gátolják az egyes magyarországi kisebbségek és a többség békés együttélésének lehetőségét.

Az államszocialista időszak és a „cigánybűnözés”

Hazánkban a második világháború utáni államszocialista évtizedekben nyilvántartották a bűnelkövetők származását. A cigánybűnözés fogalma a *Belügyi Szemle* cigánykérdéssel foglalkozó, 1963-ban kiadott összeállításában nyoman került be a kriminalisztikával foglalkozók szókészletébe.²

A tanulmányok szerzői nem állították be az egész cigányságot problémás bűnözőként, mégis az államszocialista korszak egészére jellemző volt a „cigánybűnözők” nyilvántartása. Tisztázni kell viszont azt a gyakori tévhitet, hogy központilag nem kizárólag csak a cigány bűnözők, hanem minden olyan személy nyilván volt tartva, aki bűncselekményt követett el. A nyilvántartási feltételek pedig törvényileg megengedték, sőt a rendőrségnek kötelessége is volt, hogy a nyilvántartások egyebek között a bűncselekményi kategóriákat (például zsebtolvajlás), az elkövetések helyét vagy a visszaesőket ugyanolyan körülményként, lekérhető statisztikai adatként tartalmazzák, mint azt, hogy az elkövető cigány származású vagy nem.

A rendőrség tehát nem úgy viszonyult a cigánysághoz, mint a társadalom egészének egy csoportjához (etnikum), hanem a rendészeti szervek a bűncselekményt elkövető személyekkel foglalkoztak, akik között voltak cigányok (romák) is. A bűnügyi felderítési munkát megkönnyítette, hogy a jól látható és mindenki által felismerhető rasszjegyek alapján a sértett ki tudta zární a nem roma (fehér bőrű) személyeket, így egyes esetekben már csak a roma zsebtolvajokat kellett ellenőrizni. A kifejezés tehát ekkor már nem az egyes

² A kriminalisztika a bűncselekmények felderítésének és nyomozásának a tudománya, főbb részei: a krimináltechnika, a krimináltaktika és a kriminálmetodika. A cigánybűnözőkkel és az általuk elkövetett deliktumokkal foglalkozó módszertani ajánlások a kriminálmetodika körébe tartoznak.

bűnözők származását, hanem egy többségében azonosságot mutató társadalmi és szubkulturális rétegre jellemző elkövetői magatartásokat helyezte görcső alá. A rendvédelmi cél pedig az volt, hogy az ezekből az adatokból levont következtetések alapján a bűnüldöző szervek felderítési munkája eredményesebben zárulhasson.

A bűnelkövetésre jellemző sajtoságok alapján egyébként ma is megfigyelhető az úgynevezett „vonalak” (objektumok) kialakítása. A vonalas elv nem egy spekulatív módon előre kitalált, hanem a rendőri gyakorlat „evolúciós” útja által alakított, kiforrott szervezési modell, amelynek célja az azonos kriminalisztikai jellemzőkkel bíró bűncselekmények egyazon személyek (csoportok) által történő bűnügyi jellegű feldolgozása. A teljesség igénye nélkül a gépjármű, a rablás, a betörés, vagy a kiskorú bűnelkövetői vonalak mellett a rendszerváltozás előtt még léteztek az úgynevezett cigány(bűnözési) vonalak is. *Tonhauser László* rendőr alezredes, egykori cigányvonal-vezető³ bűnügyi szempontból a következőképpen vall a cigányságról: „...*egy olyan etnikumról van szó, amely mind módszerbélileg, mind taktikailag specializálódott bizonyos bűncselekményekre*”⁴.

Nem volt itt szó fajgyűlöletről vagy rasszizmusról. Hangsúlyozom: a kijelentés nem a cigányság egészére, hanem azokra a bűncselekményeket elkövető roma személyekre vonatkozott, akik bizonyos jogsértéseket az átlagos bűnelkövetői arányhoz képest többször valószínűsítettak meg.

A bűnüldöző szervek pedig ekkor is a jellegzetes elkövetői magatartások szerint szakosodtak, csak ebben az esetben a szakírányt befolyásoló tényező maga az etnikummal kapcsolatos speciális ismeret volt. Az eredményes felderítést így nagyban elősegítette, hogy például a roma bűnelkövetőkre ekkor jellemző gagyizás (réz ékszerek aranyként történő értékesítése)⁵ vagy a trükkös lopások módszereit, elkövetési körülményeit a rendőrhatalóság jól ismerte.

³ A rendőrök egymás közti beszédében voltak és most is léteznek leegyszerűsítő megfogalmazások. A rendszerváltozás előtt ezek közé tartozott például a „cigány vonalas” kifejezés is. Ma ezt olvasva mindenki azt hiheti vagy akár ürügyként is használja, hogy az államszocialista rendőrhatalóság az egész cigányságot ellenőrizte, holott ez nem így történt. A hivatalos iratokon viszont a kérdéses szóösszetétel cigány(bűnözési) vonalként tüntették fel.

⁴ Tonhauser László: Nem kérek bocsánatot. Totem Kiadó, Budapest, 1999, 84. o.

⁵ Az ékszereszek vagy zálogházi dolgozók is csináltak ilyet, csak ők az azonos formájú és mintájú réz alapanyagú ékszert előtte befuttatták, galvanizálták arannyal. A roma bűnelkövetők ezt nem „cifrázták”, hanem a rezet egyszerűen Sidollal kifényesítették.

A roma bűnelkövetők ábrázolása a rendszerváltozás előtt

Míg a politika hivatalos állásfoglalása (az MSZMP 1961. június 20-i határozata) szerint Magyarországon cigánykérdés nem is létezett, a rendészeti szakszaragon ekkor megtalálható cigánybűnözés fogalmához a rasszjegyeik alapján a többségi társadalomtól eltérő kinézésű (sötétebb bőrszínű és egyéb látható rasszjegyű) bűnelkövetőket és azok egyedi módszereit kapcsolták. A rendészeti forrásokban ekkor került előtérbe például a családirag szervezett csoportos elkövetési mód (a csoportos elkövetési mód korábról ismert volt) vizsgálata is. A rendőr hatóságok dossziéiba (nyilvántartásba) gyűjtötték a bűncselekményt elkövető cigány személyek szüleit, gyerekeit, testvéreit és unokatestvéreit is. Ezzel természetesen a szereplők térbeli mozgása is jól nyomon követhető volt. A kor ábrázolása szerint a cigány bűnelkövetők többsége gyakran indokolatlanul brutális, egymást is főleg gúny- vagy becenevekről ismerő „notórius visszaeső”, amikor is az egyáltalán nem vagy csak korlátozottan büntethető családtagok tartják a hátukat a bűncselekmények elkövetéséért, és a többségük szociális okokból is enyhébb büntetést vár el a bíróságtól. Társadalmi háttérükről általánosságban pedig azt tudhatjuk meg, hogy e korszakban is főképpen a szegényes életkörülmények között élő, iskolázatlan és többgyermekes családokból kerültek ki az esetenként többgenerációs bűnözői csoportok.

A Kádár-rendszer időszakában a lakosságot illető teljes körű foglalkoztatás eredményességét jól mutatja, hogy a romák többségének is volt munkaviszonya. Szintén az államszocialista rendszer sikere volt, hogy a vándorló cigány családok letelepedtek és általános iskolai képzésben részesültek. A teljes kép megismeréséhez viszont hozzá tartozik, hogy az állandó keresettel bíró cigányok főképpen segédmunkásként dolgoztak, mivel az addig elért integrációs folyamatban arra volt lehetőség. A korabeli politika integrációs tevékenységét a teljes körű foglalkoztatottsági ráta miatt sokan sikermek könyvelik el. Arról viszont mind kevesebb szó esik, hogy a szereplők életkörülményei már akkor is messze elmaradtak az elvárttól. Megítélésem szerint viszont a cigányság életkörülményei a korábbi állapotukhoz képest az államszocializmus időszakában többségében pozitív változást mutattak. A cigánybűnözés fogalmának (hasnólóan az egyéb kriminalisztikai szakkifejezésekhez) használatával pedig létező tényeket, folyamatokat lehetett úgy ábrázolni, névvel illetni, hogy azokon mindenki ugyanazt érte. Az információbázis adta ellenőrzési lehetőségek viszont kétségtelül az államhatalom egyéb politikai érdekeit is szolgálták.

Kitekintés a romákkal kapcsolatos egykori külföldi felmérésekre

Tekintsük át, hogy a hetvenes–nyolcvanas évek Európájában és Magyarországon a kriminálisztika szemszögéből vizsgálva milyen kép alakult ki a cigányságról! *Dr. Szendrei János* rendőr őrnagy, az ORFK Bűnmegelőzési Osztályának egykori roma összekötő tisztje doktori disszertációjában gyűjtötte össze az egyes külföldi felméréseket:

- 1970-ben Franciaországban, Berry vidékén folytattak kutatást, amely 275 család kriminalitását vizsgálta. Eredménye szerint a romák által elkövetett bűncselekmények többségében a kisebb súlyú, vagyon elleni deliktumok (lopások).
- Finnországban 1977-ben a cigányoknál előforduló vérbosszú jelenséget vizsgálták. A roma csoportok a finnek szerint más népeknél csak jóval később voltak hajlandók feladni a vérbosszú intézményét és átadni az ítékezés jogát az állami szerveknek.
- 1977 és 1979 között pedig a csehszlovák ügyészség végzett átfogó vizsgálatot a fiatalkorú cigány származású bűnelkövetőkkel kapcsolatban. E felmérés alapján a roma származású bűnelkövetők aránya a többségi társadalom tagjaihoz képest háromszor-négyszer magasabb volt, a fiatalok között pedig ez a mutató már tízszerese volt a hasonló korú, de nem roma bűnelkövetőkének. A csehszlovák ügyészség adatai alapján a roma etnikumhoz tartozók által leggyakrabban elkövetett deliktumok a lopás, a testi sértés, a megrontás és a rablás.

A hazai pártállam romabűnözést illető vizsgálatai

Magyarországon 1974-től 1988-ig rendszeresen és pontosan vezetett nyilvántartás készült a bűncselekményt elkövető és cigánynak vélt személyekről. Az ismertté vált bűnelkövetők etnikai hovatartozását a statisztika primer elemzése alapján vizsgáló személyek osztották a még 1945 előtt kialakult alapvéleményt: a cigányok rendkívül magas bűnözői mutatói folyamatosan emelkednek. Számszerűsítve: a cigány bűnözők aránya mintegy kétszerese a nem cigány elkövetőkének. A korabeli regionális kutatások adatai alapján a romák terhére róható bűnözés az elmaradottabb országrészekben volt a legmagasabb.

Az elemzőknek viszont feltűnt az is, hogy a „...*cigány lakosság regionális száma/aránya, valamint a bűnözésben való részvétele között nem mutat*

kozik szignifikáns összefüggés... ”⁶ Ez nem kevesebbet jelent, mint hogy nem az egész roma közösség bűnözik, hanem a cigányságon belül „hivatásos” bűnelkövetői csoportok működnek. Az összes ismertté vált és romának tekintett elkövető nemek, korcsoportok és cselekménycsoportok szerinti összegzésben történő vizsgálata is azt a következtetést erősítette, hogy a cigány bűnelkövetők nagy része egy kimondottan bűnözői életmódot folytató szubkultúrából került ki. A vizsgálatok arra is rámutattak, hogy a cigányság bűnözése elsősorban a rendezetlen szociális helyzetükből és az életvitelükből fakadó normakonfliktusokból ered. Elfogadottá vált az a nem elhanyagolható körülmény is, hogy a roma közösségekben mért bűnözési mutatók mennyiségben alig térnek el a velük azonos társadalmi szinten élő nem cigány rétegektől.

De számszakilag mennyire tekinthetők megalapozottnak a cigány bűnelkövetők tömegéről szóló statisztikák? Sok esetben a roma etnikumhoz olyan részletkörülmények kapcsán is csatoltak bűnelkövetéseket, miszerint az elkövetők rendezetlen életkörülmények között élnek, szoros családi kapcsolatot ápolnak, és lóvásárlási céllal férkőztek a sértett bizalmába.⁷ Ezért nem lehetünk bizonyosak abban, hogy a rendszerváltozás előtt készült felmérések adataiban létszámukhoz képest felülreprezentált és egyre csak emelkedő roma bűnelkövetői szám mennyire fedte a valóságot. Az viszont bizonyos, hogy a roma etnikum és a bűnözés jelensége közötti kapcsolat vizsgálata akkor vált igazán károsná, amikor az túllépett a szakmaiság keretein, és mindinkább a cigányság egészének megbélyegzéseként a politika eszközüvé vált.

A cigány bűnözők magyarországi megítélésének változása a kilencvenes években

A rendszerváltozás után az európai gondolkodást tükröző jogharmonizációs folyamatok során a cigánybűnözés szóösszetétel kikerült a kriminalisztika fogalomtárából, ezzel megszűnni látszott a bűnözésre vetített származási megkülönböztetés. A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok

⁶ Póczik Szilveszter: Cigányok és idegenek. Társadalmi és kriminológiai tanulmányok. Felsőmagyarország Kiadó, Miskolc, 1999

⁷ Tóth Eszter Zsófia: Cigánybűnözés? – egy korjelző forrás az 1970-es évekből. Rendőrségi jelentés egy bűnözői csoportról. Archivnet.hu, 2012/6.

nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény az etnikai⁸ hovatartozást fokozottan védett, különleges adatnak nyilvánította. A törvény értelmében a származása szerinti hovatartozásról szóló adatokat az érintettek írásbeli hozzájárulása nélkül nem lehet nyilvántartani vagy közzétenni. Az 1992-ben korszerű, európai szinten is színvonalas törvény az új technológiák elterjedésével elavulttá vált, ezért 2012 januárja óta az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény szabályozza e tárgykört. A jogszabályi változás viszont a származásra vonatkozó adatok besorolását nem érintette, így azokat továbbra is az 1992-es törvényben foglaltak szerint kell értelmezni és kezelni. Az államszocializmus időszakában az egypárti politikai életben a nemzetiségek ügye, így a cigányság kérdése erősen kontroláltan és zárt körökben lehetett vitatéma.

Az államhatalom megkérdésük nélkül törekedett a romák asszimilálására, így a kriminalisztikai adatkezelések kapcsán fel sem merülhetett egy esetleges önkéntes közreműködésről szóló szándéknyilatkozat beszerzése. A demokratizálódó államberendezkedés viszont megértette a cigány kisebbség azon aggályát, hogy a cigánybűnözés fogalma túlságosan is kihangsúlyozza az etnikai tartalmakat, az valóban lealacsonyító, megalázó a cigányság egésze számára. Magyarországon ezért a kilencvenes évek eleje óta nem lehet külön számba venni a cigány származású bűnelkövetőket.

A rendszerváltozás utáni évtizedek változásai

A származás alapján történő statisztikai nyilvántartás a rendőri munkában tehát megszűnt, és a rendészeti munkából is kiveszett a diszkriminatívnak minősített szófordulat. Nem így a közéletben! Megítélesem szerint a „zámolyi romák” ügye volt az a történet a magyar társadalomban, amely egy etnikai szembenálláshoz vezető és a mai napig tartó negatív folyamatot indított el. Emlékezzünk vissza 1999 augusztusára, amikor ideiglenesen elszállásolt, több zámolyi cigány család lakhelyéül szolgáló faházaknál jelent meg három csákvári fiatalember, közülük az egyik a romákkal kialakult verekedésben életét vesztette. A faházakat ez után ismeretlenek felgyújtották, az Országos Cigány Önkormányzat által fenntartott budapesti házba elköltöztetett családokat két férfi támadta meg, a Csórra továbbköltöztetett romák házára horogkeresz-

⁸ Magyarországon az etnikai szó mindig egyben cigány (roma) származású személyt jelent, mivel hazánkban nincsen más olyan népcsoport, amelyet etnikumként tartanánk nyilván.

ter festettek, betörték a ház ablakait. Közben *Csete Dezső*, Csór polgármestere annak a meggyőződésének adott hangot, hogy a zámolyiak miatt szaporodtak meg a lopások, betörések a faluban.

A zámolyiak 2000 nyarán Strasbourgba utaztak, ahol menekültstátust kértek a francia államtól, és beadvánnyal fordultak az Emberi Jogi Bizósághoz. Az ügy hatására a roma migrációval (leginkább a zámolyiak ügyével) kapcsolatos sajtóanyagok száma a korábbiak többszörösére nőtt. A romák úgy vélték, a fajüldözés elől menekültek, egyes jogvédők pedig folyamatosan támogatták is a romák kivándorlási akcióit. A megnövekedett sajtóérdeklődést az ügy precedensértékén túl az is indokolta, hogy az ekkor még az európai uniós integráció hajrájában lévő Magyarország nemzetközi megítélésében már akkor is fontos szerepe volt az emberi jogok garantálásának. A kormány és a többségi társadalom azon az állásponton volt, hogy a romák felemelkedéséhez az út a tanuláson és a munkán keresztül vezet, erre Magyarországon származástól és szociális helyzetétől függetlenül mindenkinek lehetősége van. A társadalom belüli törés, a roma–nem roma konfliktus középpontjában ekkor viszont még nem a cigányok bűnözése, hanem az ország külföldi lejáratása állt.

A 2000-es évek első feléig tehát a politika és a média is igyekezett elkerülni bármilyen ügy kapcsán a származás hangsúlyozását, mígnem 2005-ben a cigánybűnözés kifejezés végül újra bekerült a köztudatba. Ebben az évben ugyanis *Polgár Tamás*, a Tomcat néven elhíresült blogger, botrányhős egy Oláh Action nevű cigányirtó számítógépes játékot tett az interneten elérhetővé. „*Míg egyesek rasszizmusról és fajüldözésről papolnak, szó sem esik arról, hány magyar embert késelnek meg és rabolnak ki a babusgatott etnikum bűnöző tagjai (azaz a »tetves cigányok«)*” – olvashattuk Polgár blogján a szimulációs számítógépes program és a romák kapcsán.⁹

Még ugyanebben az évben történt a Mortimer-ügynek nevezett eset, amely szintén alaposan fölkaparta a kedélyeket. Az emberölési kísérlet miatt induló eljárásban maga az áldozat vélelmezte, hogy a származása miatt támadták meg. A bűncselekmény elkövetésének vélelmezett etnikai indítéka sokáig fönntartotta a közönség és a nagypolitika érdeklődését. A fokozódó közfigyelmet jól reprezentálja, hogy a parlamentben napirend előtti felszólalásában még maga *Gyurcsány Ferenc*, akkori miniszterelnök is a roma fiú elleni, fajgyűlöletből eredő támadásról beszélt. A rendőrség végül elfogta a bűncselekmény elkövetőjét, aki viszont cigánynak vallotta magát. A közbeszédben ezzel a rasszista szál lassan elsikkadt, átadva a helyet más, nem ke-

⁹ Kiss Ádám: Tomcat kontra cigányok és Népszabadság. Hirszerző.hu, 2005. november 14.

vésbé figyelemre méltó jelenségnek: a médiában napi szinten mutogatott roma bűnelkövető képeinek.¹⁰

Romákról szóló külföldi tudósítások és vélemények

A médiában viszont nem csupán a hazai esetekről tájékozódhatunk, a sajtóban időről időre megjelennek a külföldi államok cigánypolitikájáról szóló tudósítások. Láthatjuk: a romák iránti egyre növekvő társadalmi ellenállás nem magyarországi specifikum. Gondoljunk csak a Franciaországba, Kanadába vagy Olaszországba érkező cigányság elleni fellépésekre. A francia állam költségén 2012 októberében Lille-ből közel kétszáz romániai cigány utazott vissza repülőgéppel Temesvárra, a romák társadalmi integrációjával foglalkozó civilszervezetek által rendre bírált, francia kezdeményezésű „önkéntes hazatérés” program keretében. *„Franciaország nem fogadhatja be az egész világ és Európa nyomorúságát”* – mondta az eset kapcsán *Manuel Valls*, francia belügyminiszter, és jelezte: az év végéig hétezer romát készülnek visszavinni Romániába és Bulgáriába.¹¹

A kanadai kormány folyamatosan figyelemmel kíséri a migrációs hullám alakulását, és aggódik a vízumkényszer 2008-as eltörlése óta Magyarországról érkező, többnyire roma származású személyek által benyújtott menekültkérelmek növekvő száma miatt. 2009-ben Kanada Csehországgal szemben vezetett be vízumkényszert az onnan menekülő romák miatt, ez akkor a két ország közötti diplomáciai botrányhoz vezetett. Az esetek kapcsán vitriolos hangú vélemények hangzottak el a kanadai hatóságok részéről. *„Undorító, kábító és sokkoló. Kanadában a közvéleménynek tudnia kell, hogy magyarországi romák az ország bőkezű jóléti támogatási rendszerét kijátszva élhettek a városban”* – nyilatkozta az egyik büntetőügyben eljáró ügyész, aki leszögezte, szeretne üzenni Magyarországnak: *„Nem kérünk a bűnözőitekből!”*¹²

A roma migránsokkal kapcsolatos eljárások elhúzódása és a velük szemben alkalmazott bánásmód Olaszországban is régóta meglévő gond. A főként romániai roma bevándorlókat az olasz lakosság is elutasítón fogadta, az olasz politikai közbeszédben és a médiában is általános cigányellenesség tapasztalható. A főként a települések szélén, sátrakban, illegális táborokban élő romák iránti ellenszenv oka, hogy az olaszok őket teszik felelőssé a közbiztonság

¹⁰ Mortimer-ügy: nyomukban csak a gyűlölet maradt. *Nol.hu*, 2007

¹¹ „Önkéntes” kitoloncolás. *Nol.hu*, 2012. szeptember 14.

¹² Kanada üzent: „Nem kérünk a magyar bűnözőkből!” *Romnet.hu*, 2012. január 23.

romlásáért. A társadalmi szembenállás 2008-ban már addig fajult, hogy egy Nápoly közeli cigánytábor lakóit a rendőrségnek kellett kimenekítenie, miután több száz, botokkal felfegyverkezett fiatal kövekkel, Molotov-koktélokkal dobálta meg, és több rombarakkot fel is gyújtott.

Az olasz kormány is korábban nem tapasztalható szigorral kívánt a romák ellen fellépni, így minden roma bevándorlótól ujjlenyomatot és fényképet is tartalmazó nyilvántartás vezetését tervezte. Az intézkedés az olaszok szerint kizárólag bűnmegelőzési célokat szolgál, mivel Olaszországban a bűncselekmények nagy részét roma származásúak követik el.¹³ Az olasz rendőrség által 2007-ben végzett felmérés alapján ugyanis a lopások, az erőszakos nemi közöskedés és az emberölés elkövetői közül hetvenöt százalék (többségében roma származású) romániai migráns. A romákról Magyarországra visszajutó európai és kanadai hírek pedig a cigányság iránti ellenérzéseket csak tovább erősítik, a véleményeket pedig már meggyőződéssé formálják.

A cigányok (romák) esetében a külföldre távozás azért lehetséges út a „jobb jövő” felé, mert az itthon „megszokott” mély nyomorhoz képest például a Kanadában meglévő jóléti juttatások, alacsony rezsiű bérlakások, a gyerekek után járó támogatások, a munkanélküli-segély és a Magyarországon nem is ismert egyéb támogatások összességében lehetővé tesznek egy könnyebb életet. Mindamellett az említett országokban sok olyan piszkos és lenézett munkalehetőség van, amelyet a helyiek már kevésbé végeznek el. Ezért aki a migránsok közül akar, az dolgozhat, és ezzel elkezdhet felkapaszkodni, vagyis a hazai tapasztalatokkal ellentétben ott legalább nincsenek napi megélhetési gondjai. A rendszerváltozás előtt a személyszállító autókön szinte nem is lehetett látni „magyart”, csak cigányokat. Legtöbbször csak a gépkocsivezető volt „fehér ember”. Ma már itthon nem is lehet látni cigány származású személyt ilyen munkakörökben. Lehet erről elitélően nyilatkozni, de akinek sok választása nincsen, az akár külföldre utazva ragad meg minden olyan lehetőséget, amely neki a jelenlegihez képest kicsit is kedvezőbb.

A jogvédők és a karitatív szervezetek roma migráció témában történő megnyilvánulásait illetően jelen írásban nem kívánok részletekbe bonyolódni. Az viszont tény, hogy Közép- és Kelet Európából a múlt század nagy kivándorlási hullámaiban a bűnözők is az elsők között álltak tovább. Így volt ez a második világháború után is, amikor hazánkban a páncélszekrények feltörése gyakorlatilag évekre megszűnt. Ennek oka az lehetett, hogy szinte az összes „mackós” külföldre távozott. 1956-ban a politikai és egyéb okból me-

¹³ Romák táborait érte támadás Nápoly mellett. [origo].hu, 2008. május 14.

nekülöket leszámítva az első hullámban szintén többnyire a bűnözők hagyták el az országot.

Az éves statisztikák alapján az elkövetett bűncselekmények száma az ilyen jellegű történelmi változásokat követő években jelentős mértékben visszaesett.¹⁴ Az tehát, hogy a migráns romák között bűnözők is találhatóak, megítélesem szerint egyáltalán nem cigány sajátosság.

A cigány kisebbség megítélését befolyásoló hazai deliktumok

Véleményem szerint végül a cigányok által 2006-ban elkövetett bűncselekmény: az olaszliszkai lincselés váltotta ki a többségi társadalomban azt a mélységű felháborodást, amely a politika, a média és a köznapis ember figyelmét is végképp országos szinten a romák és a bűnözés vélt és valós kapcsolataira helyezte. Mint az ismert, *Szögi Lajos* két kisebbik lányával a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Olaszliszkaán áthajtva, a kocsijával majdnem elsodort egy elé lépő helyi roma kislányt. A tiszavasvári földrajz-biológia szakos tanár ezt észlelve megállt, hogy segítsen a kislánynak, aki az eset következtében nem sérült meg. A kislány hozzátartozói ennek ellenére az autót vezető tanárt a gépkocsijából kirángatták, és a gyermekei előtt halálra verték. Az eset nemcsak a cigánybűnözés fogalmát tette köznapivá, hanem napirendre került az 1990-ben eltörölt halálbüntetés visszaállítására irányuló esetleges társadalmi igény is.

Az olaszliszkai lincselés után pedig már nem volt megállás. Az egyes események hátterében húzódó etnikai jelleget fürkésző szemek pedig az utóbbi években már nem maradtak csukva, és egyre népszerűbbek a köznapis és bűnügyi témájú híreket a résztvevők származásának külön kihangsúlyozásával bemutató internetes hírportálok, nyomtatott sajtótermékek. Az online oldalak közül az egyre felkapottabb kuruc.info honlap még Cigánybűnözés nevű rovatot is indított, ebben a honlap szerkesztői által a napi hírözönből kiemelt és összegyűjtött, „cigányelkövetősnek” minősített hírekkel találkozhat az olvasó. A hazai politikai kínálatból a radikális jobboldal ragadta meg és tette programjává a bűnöző cigányság ellen irányuló nyílt küzdelmet. Ez a lépés, véleményem szerint, nagyban meg is alapozta a politikai irányzat népszerűségét, hiszen a Jobbik Magyarországért Párt 2010-ben saját erőből került be

¹⁴ Moldova György: *Bűn az élet...* Magvető Kiadó, Budapest, 1989, 257. o.

a parlamentbe. E politikai erő hívta életre a közben már jogerős bírósági határozattal felosztatott Magyar Gárdát, amely az ország több pontján (leginkább általuk etnikai jellegűnek ítélt konfliktusok színhelyein) tartott felvonulásokat.

A demonstrációk alatt tartott beszédek középpontjában pedig a cigányok által elkövetett norma- és jogsértések, valamint az ezzel szemben tenni nem akaró állam víziója állt. A köztudatban már egy olyan állam képe jelent meg, amelyben a lakosokat e mozgalomnak kell megvédenie a romáktól, mert a többség mástól úgysem számíthat segítségre. „Ezek szerint mégiscsak van cigánybűnözés?” – vetődhet fel a kérdés sokakban.

A mai napig össztársadalmi utóélete van a 2009 februárjában történő veszprémi késelés ügynek is. A „Cozma-ügyként” ismert bűncselekményben három férfi a veszprémi Patrióta lokálnál történt incidens során *Marian Cozma* román válogatott kézilabdázót, az MKB Veszprém KC kézilabdacsapat beállóját megölte, a Cozma segítségére siető klubtársai közül *Žarko Šešum* szerb válogatott kézilabdázót tetteg bántalmazta, míg *Ivan Pešić* horvát válogatott kézilabdázót vesén szúrta. A tragikusan végződő késeléses támadás elkövetői: *Raffael Sándor*, *Németh Győző* és *Sztojka Iván* roma származása és feltételezetten ugyanazon bűnözői csoporthoz tartozása egyből felkeltette a magyar közvélemény figyelmét.

A romák össztársadalmi megítélését napjainkban leginkább a 2012 júliusában történt pécsi emberölés befolyásolja. A híradásokból bárki naprakészen értesülhet az egykori rendőrségi pszichológus, *Bándy Kata* meggyilkolásáról. A 25 éves nő eltűnése után a családtagok és ismerősök különböző közösségi oldalakon, például a Facebookon kérték a lakosság segítségét, így az eset már ekkor az internetezők figyelmébe került. A fokozott segítőkészség ellenére viszont a tragédiát nem lehetett elkerülni: Bándy Kata holttestét napokkal később az otthonától pár száz méterre lévő bokros területen gyerekek találták meg. Már az elsődleges adatok alapján tudni lehetett, hogy a nőt megfojtották, halála előtt pedig bántalmazták, esetleg erőszakoskodtak is vele. A bűncselekmény elkövetésével gyanúsított *Péntek László* cigány származású, büntetett előéletű munkanélküli, aki tettét szexuális indíttatásból, ittasan, szintetikus drog hatása alatt követte el. A nyomozás folyamán nyilvánosságra került az a körülmény is, hogy Péntek Lászlónak a bűntény időpontjában egy korábbi szabálysértési ügye miatt börtönben kellett volna lennie. A rendszerváltozás előtt a területileg illetékes körzeti megbízott írásban előre értesült, hogy kinek kell börtönbe bevonulnia, és a rendőr munkájának szerves része volt, hogy már hajnalban ellenőrizze: az illető valóban eleget tett-e a

bevonulási köteleességének. Ha nem, akkor a rendőr útnak indította az illetőt, annak pedig, akit pedig nem talált a lakásán vagy az aktuális tartózkodási helyén, azonnal megkezdte a keresését.

A roma bűnelkövetők közéleti megítélése

Ha bárki azt gondolná, hogy Magyarországon a romák elleni előítéletesség ma csak a radikális jobboldal szimpatizánsai és szavazói körében van jelen, azt ki kell hogy ábrándítsam. Az Országos Kriminológiai Intézet kutatási megállapítása szerint: „*A magyar társadalom jelentős része úgy érzi, az ország bűnözési helyzete rossz, közbiztonsága romlik. Egyre többen gondolják azt is, hogy a bűnözés meghatározó eleme a »cigánybűnözés« [...] Felmérések szerint ma már a megkérdezettek nyolcvan százaléka táplál ellenérzéseket a cigányokkal szemben.*”¹⁵ A társadalmat ekkora mértékben feszítő jelenséget pedig már nem lehet a szőnyeg alá söpölni, e jelenséggel foglalkozni kell!

A téma viszont érzékeny, és nem bővelkedünk naprakész szakmai, mélyebb kutatásokon alapuló írásokban. A ma embere pedig gyors ismeretekhez akar jutni, így első körben legtöbbször a világhálót hívják segítségül. Az internetes keresésben a cigánybűnözés kulcsszóra a radikális honlapokon túl elsősorban a Wikipédia oldala jelenik meg. Utóbbi oldal igyekszik a tudományosság látszatát kelteni, de tudvalevő, hogy azt maguk a felhasználók szerkesztik, így a bejegyzésekből a szerzők sajátos gondolatiságán túl kevés elfogulatlan mondható információt tudunk beszerezni. De lehet-e egyáltalán bármilyen elfogultság nélkül nyilatkozni a témában? Legyen az ember roma vagy nem roma, az álláspontjában nem osztozók mindenképpen valamelyik oldalra húzással gyanúsíthatják meg. A roma kisebbséget érintő konfliktusok dolgában idáig mélyültek a társadalmi törésvonalak.

Létezik-e „cigánybűnözés”?

Jelen írás szerzője igyekszik a valóság talaján mozogni, és ideák helyett a tudomány szempontjából megközelíteni a kérdést: végül is létezik-e cigánybűnözés? A választ a szóösszetétel előéletének ismerete, a fogalom tartalmi ki-

¹⁵ Állásfoglalás a magyarországi bűnözési helyzetről, az elkövetők etnikai hovatartozásának nyilvántartásáról és a „cigánybűnözésről”. OKRI, Budapest, 2009, <http://www.okri.hu/content/blogcategory/26/52/>

fejtése és a kriminalisztika szakterülete felől történő vizsgálat együttesen adhatja meg. „A cigánybűnözés fogalmkörébe tartozik egyrészt a cigányok által elkövetett bűncselekmények összessége, másrészt azok a bűncselekmény típusok, amelyeket főképp cigányok követnek el.”¹⁶ Ez a definíció megítélés szerint akár helytálló is lehetne, mivel például a kiskorú-bűnözés fogalmán is a tizennyolc évesnél fiatalabb személyek által megvalósított vagy az életkori sajátosságai miatt rájuk jellemző deliktumok megvalósítását értjük. De véleményem szerint az élet ezt a definíciót már meghaladta. A globalizáció a bűnöző cigányokat is elérte, ezért már nem helyénvaló az államszocializmus idején még a bűnfelderítésben sikeresen használt „cigánybűnözés” különbségtétel. A mai világban a bűnöző az bűnöző: a bűnelkövetőnek csak a tudása, lehetőségei és a felkészültsége határozza meg, hogy például piaci zsebtolvajlásból vagy áfacsalásból él.

De a két kriminalisztikai „vonal” mint kifejezés közötti párhuzam megvonasával próbáljuk a fogalmak utóélete közötti különbségeket is megvonni! Különbségeket, amelyek mára értelmezési és jogi gátjai is a cigánybűnözés fogalom kriminalisztikai használatának. A fiatalkori bűnözés kapcsán beszélünk-e kollektíven arról, hogy a fiatalok mind bűnözők? A szintén nagy médiafigyelemmel kísért és a közpolitikai szereplők által elkövetett ingatlanpanama-botrány kapcsán beszélünk-e kollektíven „politikus-bűnözésről”? De még tovább viszem e gondolatmenetet: a nem roma bűnelkövetők kapcsán előre ítélkezve beszélhetünk-e „magyarbűnözésről”? Bár voltak, akik ez utóbbi fogalmat a cigánybűnözés szóösszetétel ellensúlyozása érdekében szintén bedobták a köztudatba, véleményem szerint utóbbi kérdéseimet mégsem szükséges megválaszolni. A cigánybűnözés szóösszetétel kapcsán viszont már kollektív vélemény születik, holott a fogalom megalkotása semmiben sem tér el a korábbi szóösszetételekétől.

Ezzel persze korántsem azt kívánom mondani, hogy nincsenek roma bűnelkövetők, vagy hogy a társadalmunk cigány származású rétegeiben nem jelentős probléma az áldozattá vagy bűnelkövetővé válás. Sőt, az egyes népcsoportok egyedi jellemzői (szokások, habitus, szociokulturális környezet) ismereteinek a bűnfelderítésben bizony fontos szerepet kell tulajdonítani. De nem kezelhetjük azonos szinten a kriminalisztika módszereit és egy egész népcsoportot negatívan megbélyegző stigmát!

¹⁶ A hosszú távú roma társadalom- és kisebbségpolitikai stratégia irányelvei. Cigány Tárcaközi Bizottság, 2001, <http://www.nemzetisegek.hu/etnonet/romastrat.htm>

Már az államszocialista rendszer idején folytatott kriminalisztikai vizsgálatok rámutattak, hogy a cigányságnak tulajdonított deliktumok a lesüllyedt társadalmi szinten élők és/vagy a társadalmi normákat életvitelük szerint kevésbé magukénak érzők bűnözése. Számtalanszor ismételt az adat: Magyarországon a cigányság túlnyomó többsége mélyszegénységben él. A szegénységi bűnözés Magyarországon az államszocialista rendszer gazdasági összeomlása előtti évektől kezdett emelkedni. A rendszerváltozással a romák életminősége, egy kis túlzással, évtizedeket zuhant vissza. E gazdasági ellehetetlenülés mellett a roma népcsoportra jellemző magatartási és életviteli jellemzők hagyományosan eltérnek az átlagostól. Ezeket a mindenki által elismert adatokat kiragadva lehetne áltudományos következtetéseket levonni, de ez a konklúzió nem felelne meg a valóságnak.

Először is elgondolkodtató, hogy a szándékos bűnelkövetők közül egyáltalán ki lehetne az, aki a többségi társadalom értékrendjét valóban magáénak érzi. Származástól független körülmény, hogy kevésbé szegi meg a jogszabályokat az az ember, aki a mindenkori szocializációs értékeket sajátjának tekint. E tétel figyelembevételével felvetődhet a kérdés: a roma bűnözők mi-
ben is különböznek a nem cigány bűnelkövetőktől? A válasz az egyes bűncselekménytípusokban és az elkövetés módszereiben rejlik. De legyen számunkra világos: a bűnelkövetés nem a külső, öröklött fizikai jellemzőkön, rasszjegyeken múlik, hanem sokkal inkább a szubkulturális környezetben. Ezért kijelenthetjük: a cigányok által elkövetett bűncselekmények nem fajji eredetűek, sokkal inkább a szocializáció hiánya és a mélyszegénység generálja őket.

A cigánynak vélt bűnelkövetőkhöz leggyakrabban társított deliktumok

E társadalmi rétegre jellemző bűnelkövetések napjainkban:

- a vagyon elleni deliktumok közül a kisebb értékre elkövetett lopások, betöréses, besurranásos lopások, a kifosztás (markecolás), a színesfémlopások és a rablások bizonyos típusai;
- az uzsora-bűncselekmények és azzal párhuzamosan megjelenő egyéb deliktumok (személyi szabadság megsértése, kényszerítés, testi sértések, az „élősködő jellegű bűncselekmények”: idős, magát megvédeni nem képes, beteg személyek kihasználása, „csicskáztatás”);

- a prostitúciós tevékenységgel kapcsolatosan megvalósuló bűncselekmények (személyi szabadság megsértése, kényszerítés, testi sértések, kerítés bűncselekmény);
- a kábítószerhez köthető bűncselekmények (fogyasztó, megszerző és átadó minőségben).

A bűncselekményekre tehát jellemző, hogy az elkövető általában gyors és könnyű haszonszerzésre törekszik, vagy környezetéből valamilyen „bódult állapot” elérésével igyekszik szabadulni. De nem áll távol e társadalmi rétegtől a garázda jellegű cselekmények elkövetése sem, mivel személyes konfliktusokat gyakran tettelegességgel igyekeznek megoldani.

Orvosi szakvélemények igazolják, hogy a kedvezőtlen szubkulturális körülmények között nevelkedők személyisége általában kiforrotlanabb, szociális-érzelmi fejlődésük többnyire egyenetlenebb a szerencsésebb élethelyzetben élő társaikénál. Az érzelmi és életvitelbeli különbözőségek miatt e személyek a velük azonos szinten élő családi körön kívül nehezen alakítanak ki tartós érzelmi kapcsolatokat, azaz térben szegregálódnak. Ezek a negatív folyamatok hozzák magukkal, hogy a kedvezőtlen szociokulturális közegben nevelkedők morális és etikai főkrendszere a többségéhez képest gyakran lazább, és könnyebb sorsú társaiknál jobban hajlamosak érzelmi, hangulati labilitásra. Az éretlen, gyakran indulatkezelési nehézségekkel küszködő egyének napjainkban csak a nevelőotthonokban vagy a büntetés-végrehajtási intézményekben (ugyanis itt kötelező) részesülnek pszichiátriai, többségében gyógyszeres kezelésben.

A kedvezőtlen szubkulturális környezetből kikerülő bűnelkövetők tisztában vannak a társadalmi szabályokkal és azok megszegésének következményeivel, de életszemléletük mégis megkönnyítheti az egyes bűncselekmények elkövetését: leginkább a napi megélhetést elősegítő, vagyon elleni deliktumok megvalósulását. Az eljárás alá vont személyek utólag már többnyire reálisan tekintenek vissza tetteikre, beszámolóikban gyakran szerepel, hogy egy testi sértés elkövetésekor mérgesek voltak, és csak az első dühük vezetett a másik fél bántalmazásához.

A pszichiátriai jellegű gyógyszeres kezelés kapcsán felírt nyugtatók, idegstimuláló készítmények rendszertelen vagy esetenként az előírtnál nagyobb adagban történő szedése (ha valakinek az életvitele dezorganizált, miért pont az orvosi utasításokat követné önszántából!) a napi életvitel, a szükséges kontrollok hiányában könnyen válhat a hétköznapiakból ezúton történő „meneküléssé”, ami az illegális drogok irányába történő első lépésnek is tekinthető.

tó. A kábítószer beszerzése pedig pénzbe kerül, arra „elő kell teremteni” az anyagi forrásokat. Ez pedig csak tovább generálja a prostitúcióval és a vagyon elleni bűnözéssel összefüggő tevékenységeket. A kedvezőtlen szociokulturális közegben így ördögi kör alakulhat ki, amikor is a mélyszegénység és a bűnözés is újratermeli önmagát. A romák többsége mélyszegénységben él, ez tény. Ezért is feltételezik többen is, hogy a kevésbé szerencsés szubkulturális környezetből kikerülő bűnelkövetők többnyire roma származásúak.

Napjainkban a cigány kultúrkörben elérhető zenékben, de akár írásokban is ábrázolt roma életvitel, hétköznapi látásmód pedig továbbra sem segít megelőzni a többségi társadalom általánosítását, miszerint a kedvezőtlen szociokulturális közegben élők bűnözése nem más, mint a „cigánybűnözés”. Az úgynevezett mulatós zene felszínes mondanivalóján túl egyes mesékben, cigánynyelv- (lovári) könyvben is jól érzékelhető a nyomorban élő, kolduló, akár italozó életmódot folytató cigány emberek képe. E történetekben, nyelvelcékben a romák nem a többségi társadalom által értéknek tartott (akár fizikai) munkával, hanem különböző „furfangokkal” igyekeznek megkönnyíteni, jobbá tenni az életüket.¹⁷

Természetesen a magyar népmesék hősei sem attól lettek történetek főszereplői, hogy életük végéig, nap nap után keményen dolgoztak. A magyar népmesékben a legkisebb fiúra is igaz, hogy testvéreivel ellentétben nem örökölt, ezért világgá kell mennie, szerencsét kell próbálnia. Nem vitatkozom azzal az állásponttal sem, miszerint a tankönyvnek szánt könyvekben mindig az uralkodó politikai álláspontot kell ábrázolni, ezért a cigány tankönyvek talán mégsem különböznek annyira a többitől. De észre kell vennünk azt is, a magyar társadalom a cigány kultúrkör mesefiguráit és azokon keresztül Magyarország kisebbségeit olyanak szeretné látni, akik mind a közösség javát szolgálják és mindenféle közteherből erőn felül kiveszik a részüket. A rendszerváltozás utáni évtizedekben hazánkban az élet perifériájára szoruló romák e kívánalomnak egyre kevésbé tudnak megfelelni, egyes deliktumok vonatkozásában valóban magas a romának vélt bűnelkövetők száma. A társadalom tagjainak elvárása és a valóság viszonya egyre inkább negatív irányba mozdul el, ezáltal (a közélet hathatós közreműködésével) pedig a többségi társadalom valamennyi romára általánosítva arra a következtetésre jut, hogy minden cigány kollektíven bűnöző, de minimum hajlamos a bűnelkövetésre.

Holott bőven vannak olyan bűncselekménytípusok is, amelyekben egyáltalán nem felülreprezentáltak a cigány származásúnak vélt bűnelkövetők. Ez

¹⁷ Choli Daróczi József – Feyér Levente: Zhanes romanes? Cigány nyelvkönyv. Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetsége, Budapest, 1988

utóbbi csoportba tartoznak az úgynevezett „fehérgalléros bűnözők” (felvilági bűnözők) által megvalósított jogsértések, például a gazdasági bűncselekmények nagy része. Ezekhez az elkövetőknek bizonyos plusz „szakértelemre” és olyan társadalmi helyzetre van szükségük, amely lehetővé teszi a bűncselekmény végrehajtását. Hogy gyakorlati példával is megvilágítsuk a gondolatmenetet: kevés mélyszegénységben élő adócsalóval vagy hűtlen kezelés bűncselekményt megvalósító személlyel találkozhatunk, de annál több rézkábel eltulajdonító gyanúsított kerül ki a nincstelen bűnelkövetők tömegéből.

Az átlagembert pedig többségében nem a nagyobb anyagi kárt okozó bűnelkövetések, hanem inkább a személyes környezetükben megvalósuló, akár a társadalomra kevésbé veszélyesnek tekinthető jogsértések zavarják. Nagyobb a felháborodás a szomszéd vaskapujának ellopása esetén, mint az újságban olvasott milliós brókerbotrány hallatán. A kisebb súlyú bűnelkövetések pedig többségében könnyebben felderíthetők, így a büntetőjogi felelősségre vonás hamarabb alkalmazható. A növekvő mélyszegénység és a hátrányos helyzet pedig magával hozza egy bizonyos társadalmi réteg bűnözését. Olyan bűnöző generációk alakultak ki, amelyeket az életkörülményeikben tapasztalható pozitív változások ki is emelhetnek abból a szubkulturális körből, amelyben korábban éltek. Az anyagi jólét viszont nem szorítja vissza e csoportok bűnözését, az számukra továbbra is a megélhetés egyetlen formája marad.

Megítélésem szerint a generációkon keresztül bűnözői életmódot folytató családok egyre erősödő társadalmi feszültséget generálnak, ezért nem túlzás kijelenteni: Magyarországon új biztonságpolitikai nehézséggel állunk szemben. De lehet-e csak a cigányok számlájára írni ezt az életformát? Álláspontom szerint aligha. Mindannyian ismerünk becsületesen dolgozó cigány embereket, így felelőtlenség lenne az egész roma társadalom felett pálcát törni. Nem lehet minden társadalmi nehézségért és problémáért csak ezt a népcsoportot bűnbaknak kikiáltani.

Ki a cigány ma Magyarországon?¹⁸

Tagadhatatlan, hogy egyes bűncselekménytípusok elkövetése tekintetében valóban magasan reprezentáltak a romának vélt bűnelkövetők, de – ki is a cigány ma Magyarországon? A jelenlegi magyarországi jogi szabályozás alapján az tekinthető egy etnikai csoport tagjának, így például cigánynak, aki szá-

¹⁸ A helyes válasz: Aki annak mondja magát!

bad választásából annak vallja magát. „*Valamely nemzetiséghez való tartozás kinyilvánítása az egyén kizárólagos és elidegeníthetetlen joga. A nemzetiséghez való tartozás kérdésében nyilatkozatra senki sem kötelezhető...*”¹⁹ Ezen elv alkalmazása viszont megtévesztő lehet, és nagymértékben megnehezíti minden a roma kisebbséget érintő átfogóbb vizsgálatot. Már az ilyen témájú kutatás kezdeténél fel kell tenni a kérdést: kiket és milyen alapon tekintünk cigánynak?

Az akadémiai társadalomtudomány előítélet-mentes, elfogulatlan és tárgyilagos álláspontja szerint a magyarországi jogi háttér figyelembevételével e kérdésről nem is lenne célszerű vitát folytatni. De a romákat érintő kutatásokban és a nem tudományos jellegű nyilatkozatokban is egyre többen mutatnak rá azokra a külső ismertetőjelekre, amelyek által a cigány lakosság a magyar társadalmon belül megkülönböztethetővé válik. A többségi lakosság körében régóta fellelhető az a nézet, miszerint a cigányokat a látható „*rasszjegyeik*” is felismerhetővé teszik, tehát véleményük szerint a romák Magyarországon „*látható kisebbséget*” alkotnak.

Ez utóbbi megközelítés alapján „*cigány az, akit a nem cigány környezet – különböző ismérvek (például életmód, antropológiai jelleg) alapján – cigánynak tart*”²⁰. De valóban kizárólag a nem cigány közvélemény döntése alapján meghatározható, hogy valaki cigány vagy sem? A romák részéről ez utóbbi definíció, véleményem szerint, joggal a megkülönböztetés érzetét keltheti. Vitára adhat okot az körülmény is, hogy a többségi társadalom tagjai az elmúlt évszázadokban számos hozzájuk sodródó romával kötöttek házasságot. Ez a ma is élő asszimilációs folyamat természetesen a cigányság irányába is megfigyelhető, mivel ők is sok nem romát fogadtak be maguk közé. A problémát bonyolítja, hogy a közvélemény többsége eltérő módon tartja számon a hovatartozás kérdését az asszimilálódott emberek esetében. A cigányok, cigány közösségek esetében akár a tudatos párválasztás része is lehet, hogy az utódok jobb boldogulása érdekében világos bőrű és lehetőleg szőke nőt, ritkábban férfit fogad be a nagyobb család.

Álláspontom alapján tehát „*cigánybűnözés*”, mint ahogy azt a mai közbeszéd használja: nem létezik. Korábban e szóösszetételen kizárólag a cigányok által elkövetett bűncselekményeket lehetett érteni. A közbeszédet azonban nem tudjuk megváltoztatni, ezért magát a „*cigánybűnözés*” szót kell törölni a szótárból és helyette mindig: cigány személy(-ek) által elkövetett bűncsele-

¹⁹ 2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól 11. § (1)–(2) bek.

²⁰ Kocsis Károly – Kovács Zoltán: A cigány népesség társadalomföldrajza. A cigányok Magyarországon. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 2001, 13. o.

ménnyről kell beszélni. Azok az elkövetési sajátosságok (kriminalisztikai jellemzők) pedig, amelyekre korábban a hatóságok hivatkoztak, részben idejétmúltak, és már csak múltbeli történeti adalékok. A globalizációval a még meglévő elemek is eltűnnek, ezért ezek kiemelése jelentős mértékben már nem segíti a bűnügyi felderítést, azonosítást.

A cigányok által elkövetett bűncselekmények számának növekedése, álláspontom szerint, nem jár rendkívüli helyzetet teremtő biztonsági kockázattal. Társadalompolitikai biztonsági kockázattal a szegénységi bűnözés növekedése jár. A cigányok által elkövetett bűncselekmények ennek a részei. A rendszerre, a fennálló társadalmi rendre az elszegényedők és a nyomorban élők egyre nagyobb tömege és egy esetleges éhséglázadás jelent igazi biztonsági kockázatot. Ez azonban már nem rendőri (közrend és közbiztonság) kérdés, hanem a politikai döntéshozók problémája.

Összegzés

Mivel az identitását mindenki maga választja, bármilyen etnikai alapú kriminalisztikai megkülönböztetés nemcsak jogszabályellenes, de tudománytalan is lenne. Származásra való tekintet nélkül az egyes társadalmi rétegek, szubkultúrák bűnözése ellen viszont csak azok alapos ismeretével lehet fellépni. A kedvezőtlen szociokulturális közegben élők vagy a többségi társadalom által romának vélt személyek bűnelkövetését mint új biztonságpolitikai nehézséget fel kell ismerni és névvel kell illetni. De mivel már maga a „cigánybűnözés” kifejezés valamennyi romára nézve erősen diszkriminatív és általánosító, mára főleg a hátrányos helyzetű emberekre jellemző bűnelkövetést egyéb elnevezéssel lenne szükséges illetni. Véleményem szerint a cigánybűnözés szóösszetételt helyettesítő egyéb kifejezés is csupán a rendőri szakmára jellemző zsargonja lehetne annak a jelenségnek, amelynek politikai eszközként a köznyelvben egyáltalán nincsen keresnivalója.

Magát a „cigánybűnözés” kifejezést tehát a békés társadalmi együttélés akadályának tekintem ugyan, de azt magam is beismerem, hogy a roma származású emberek megélhetési vagy szervezett jellegű bűnözéséhez vezető problémái súlyosak és nem megoldottak. A helyzet pedig az elmúlt két évtizedben sokat romlott, és a valóságról igenis beszélni kell: a fokozódó feszültség és félelem légkörében az etnikai indulat mérhetően kölcsönösen növekszik. Meggyőződésem, hogy a problémakör hazai kezelését nem a származáson alapuló társadalmi ütközések jelentik. A megváltozott nemzet-

közi és hazai viszonyok között az is megfigyelhető, hogy a társadalmi problémák a XXI. század kezdetére már biztonságpolitikai szintre emelkedtek. Ezek a korábban is létező biztonsági feladatok pedig a világban egyre intenzívebb és közvetlenebb fenyegetést jelentenek.

BÚZA LÁSZLÓ

A rendvédelmi hivatásetikai kódex és etikai eljárási szabályzat

A fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény (a továbbiakban: Hszt.) módosításáról szóló 2011. évi CLXXXIV. törvény¹ 5. §-a 2012. január 1-jei hatállyal létrehozta a Magyar Rendvédelmi Kart, a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak és közalkalmazottainak önkormányzattal bíró rendvédelmi szakmai, érdekeképviselői köztestületét.

Az rendvédelmi karnak *ex lege* tagja lett a rendőrség, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, a büntetés-végrehajtási szervezet, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal és 2013. január 1-jétől az Országgyűlési Őrség hivatásos szolgálati és közalkalmazotti jogviszonyban álló tagjai.

A Magyar Rendvédelmi Kar közgyűlése 2012. június 29-én elfogadta a köztestület alapszabályát, és eleget téve a törvényhozói parancsnak, megválasztotta a tisztségviselőket, közöttük az etikai bizottság elnökét és húsz tagját. Utóbbira azért volt szükség, mert a jogalkotó – egyebek között – a rendvédelmi kar kompetenciájába utalta a hivatásetikai részletszabályok megalkotását, az etikai eljárás rendszerének a kialakítását, illetve az etikai eljárások lefolytatását.

Írásomban a Magyar Rendvédelmi Kar Közgyűlése által 2013. május 28-án elfogadott rendvédelmi hivatásetikai kódex és etikai eljárási szabályzat keletkezéséről, felépítéséről, elemeiről kívánok képet adni.

A szabályzatok keletkezése

A rendvédelmi kar alapszabályának elfogadása után megindult az egységes etikai kódex kidolgozása, amely nem volt könnyű feladat, tekintettel arra, hogy a szabályozás tárgya olyan, a jogszabályokban leírtakon kívüli erkölcsi

¹ Pontos címe 2011. évi CLXXXIV. törvény a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény közsolgálati életpályák összehangolásával összefüggő, valamint egyes munkaügyi tárgyú törvények módosításáról.

követelmények, elvárások amelyeket a rendvédelem területén dolgozóknak „illik” betartaniuk.

Kiindulásként – az egyes szabályozások megismerése céljából – sor került a rendvédelmi szervek etikai kódexeinek összegyűjtésére, továbbá a Magyar Rendészettudományi Társasággal és a Belügyminisztériummal is egyeztetett *Dobson Tibor* tűzoltó dandártábornok, a Magyar Rendvédelmi Kar elnöke és *dr. Búza László* pénzügyőr őrnagy, a Magyar Rendvédelmi Kar etikai bizottságának elnöke.

Az elkészült tervezeteket a rendvédelmi karon belül köröztették, majd az etikai bizottság ülésén is megtárgyalták őket, e fórumon a szövegen pontról pontra végigmentek a jelenlévők.

Alaptörekvés volt, hogy minél szélesebb kör nyilvánítson véleményt a tervezetokról, ezért azokat a rendvédelmi kar elnöke a rendvédelmi szervek felsőfokú szervein (Országos Rendőr-főkapitányság, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Nemzeti Adó- és Vámhivatal Központi Hivatal, Információs Hivatal, Nemzeti Védelmi Szolgálat, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, Országos Katasztrófavédelmi Igazgatóság) kívül a Nemzeti Adatvédelmi és Információs Hatóságnak is megküldte észrevételezésre. Elmondható, hogy hasznos javaslatok érkeztek vissza, ezek egy része bekerült a tervezetbe.

Időközben az etikai bizottság elnökének felvetésére a Belügyminisztérium pontosította, hogy a Hszt.-ben említett hivatásetikai részletszabályok és a rendvédelmi hivatásetikai kódex megfogalmazás analóg egymással, így az etikai szabályzat megkapta végső címét.

Az előzőek mintegy háromnegyed éves munkát öleltek fel folyamatos egyeztetésekkel, és a végső produktum a rendvédelmi hivatásetikai kódex és etikai eljárási szabályzat lett.

A szabályzatokról általában

Elsősorban ki kell emelni, hogy a szabályzatok nem jogszabályok², azonban törvényi felhatalmazásra készültek el, és a rendvédelmi kar tagjaira kötelező hatályúak.

² Az alaptörvény T) cikkének (2) bekezdése alapján jogszabály a törvény, a kormányrendelet, a miniszterelnöki rendelet, a miniszteri rendelet, a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete, az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendelete és az önkormányzati rendelet. Jogszabály továbbá a Honvédelmi Tanács rendkívüli állapot idején és a köztársasági elnök szükségállapot idején kiadott rendelete.

Másodsorban el kell határolni a két szabályzatot egymástól. A rendvédelmi hivatásetikai kódex anyagi jogi szabályokat tartalmaz, míg – ahogyan a neve is jelzi – az etikai eljárási szabályzat eljárási szabályokat tartalmaz.

A könnyebb átláthatóság miatt a két szabályzatot egységes anyagban helyezték el, keretét a közös szabályok, a preambulum és a zárórendelkezések adják.

A preambulum a jogszabályi, az alapszabály a felhatalmazást rögzíti a szabályzatok megalkotására, a zárórendelkezésekben a rendvédelmi kar polgári nemzetbiztonsági szolgálatok tagozatra vonatkozó külön rendelkezés, illetve a rendvédelmi kar közzétételi kötelezettsége és a hatálybalépés – 2013. június 28. – található.

A rendvédelmi hivatásetikai kódex hat, míg az etikai eljárási szabályzat tizenkét fejezetből áll, az egyes fejezetek pontokra tagolódnak.

Rendvédelmi hivatásetikai kódex

A kódexhez alapul a Magyar Rendészettudományi Társaság *A Belügyminisztérium hivatali szervezetei, a minisztérium hivatali tevékenységét segítő szervezetek, valamint a belügyminiszter irányítása alá tartozó önálló szervezetek közszolgálatot végző munkatársai etikai kódexének alapelvei* című anyaga szolgált.

A kódex céljának deklarálása után következik a hatály megadása. A személyi hatálya a rendvédelmi kar tagságára, a tárgyi hatálya pedig azokra a magatartásformákra terjed ki, amelyek elbírálását jogszabály nem utalja más eljárás hatálya alá.

A kódex III. fejezetében meghatározza a rendvédelmi hivatás etikai alapelveit³, a IV. fejezet pedig tartalmazza az alapértékeket és követelményeket: törvényesség, a köz és az állampolgárok szolgálata, a tisztesség követelménye, professzionalizmus, minőségi munkavégzés, felelősségvállalás, konstruktív kritikai attitűd, innováció, elkötelezettség, megbízhatóság, a társadalmi elfogadottság erősítése.

³ A hivatásos állomány tagjai tekintetében különösen: hűség a hazához és a nemzethez, a nemzeti érdekek előnyben részesítése, a méltóság és a tisztesség, az előítéletektől való mentesség, a pártatlanság, a szakszerűség, az együttműködés és az arányosság. A fegyveres szerv alkalmazozottai tekintetében különösen: az elkötelezettség, a nemzeti érdek előnyben részesítése, a tisztesség, az előítéletektől való mentesség és az együttműködés. Az előzőeken túlmenően a vezetők vonatkozásában támasztott további etikai alapelvek: a példamutatás, a szakmai szempontok érvényesítése és a számonkérési kötelezettség.

Az V. fejezet taglalja azokat az általános erkölcsi követelményeket, amelyek betartására törekednie kell a Magyar Rendvédelmi Kar tagjainak a munkavégzésük idején és a magánéletükben.

Újdonság az internetes kommunikációra vonatkozó követelmények felsorolása. A kódexbe bekerülés alapvető oka volt, hogy a közösségi oldalakon számos egyenruhás fénykép, videó található, amelyek alkalmasak lehetnek visszatetszés kiváltására, illetve visszaélésre is, például fegyver „kölcsonadása” gyerekeknek, lövészetten fegyverrel „pózolás” (közben a bevetési egység egyes tagjai jól felismerhetők).

A korrupcióval kapcsolatban megfogalmazták, hogy a rendvédelmi kar tagja vezetőként és beosztottként törekedjen a korrupció megelőzésére.

A kódex végül az összeférhetetlenségről fogalmaz meg ajánlásokat, és a vezetőkre vonatkozó sajátos magatartási követelményekkel zárul.

A Magyar Rendvédelmi Kar Etikai Eljárási Szabályzata

Az eljárási szabályzat I. fejezetében az etikai vétség Hszt. szerinti fogalmát rögzítik [Hszt. 29/C § (13) bek. második mondat]. Tekintettel arra, hogy jogszabály definiálja azt, így attól az eljárási szabályzatban nem lehet eltérni.⁴

A II. fejezet az etikai vétségért való felelősséget, míg a III. fejezet a felelősséget kizáró okokat szabályozza (tévedés, önhibán kívüli nem beszámítható állapot, téves feltevés, kényszer, fenyegetés, parancs vagy utasítás).

A IV. fejezet a bizonyítás elveit és eszközeit tartalmazza. Kiemelném, hogy a bizonyítás a bejelentőt, hivatalból való eljárás esetén a rendvédelmi kar tagját, vagy a jelzést tevő állami vagy önkormányzati szervet terheli, és az etikai eljárás alá vont személy nem kötelezhető ártatlanságának bizonyítására.

Az V. fejezetben az eljárási szabályzat az etikai ügyekben eljáró szerv – a háromfős etikai tanács – megalakulásának, kijelölésének és az összeférhetetlenségnek a szabályait rögzíti.

Fő szabályként az etikai ügyben eljáró etikai tanács tagjai az etikai eljárással érintett személlyel azonos állományba tartozó rendvédelmi kar tagozat etikai bizottságának tagjai közül kerülnek ki, tehát rendőr esetében rendőr, tűzoltó esetében tűzoltó stb. Ez a szabály garancia arra, hogy olyan szemé-

⁴ Etikai vétséget követ el az, aki a Hszt. 70/B §-ának rendelkezéseit, a rendvédelmi hivatásetikai kódexnek a fegyveres szerv hivatásos állományú tagjaira a rájuk vonatkozó – illetve közalkalmazottai esetén a rendvédelmi hivatásetikai kódexnek a fegyveres szerv közalkalmazottaira vonatkozó – előírásait, valamint az alapszabály vagy az etikai eljárási szabályzat rendelkezéseit megszegi.

lyek vegyenek részt az etikai eljárásban, akik maguk is ugyanabban a szervezetben dolgoznak, ismerik a belső viszonyokat.

A VI. fejezet tartalmazza az elévülési időtartamot, amely az etikai vétséget megvalósító cselekmény elkövetésétől számított egy év, vagy az arról való tudomásszerzésétől számított három hónap.

A VII. fejezet rendelkezik az etikai eljárás megindításának a módjairól (bejelentésre, hivatalból), és a VIII. fejezet részletesen rögzíti az etikai tárgyalás lefolytatásának eljárási szabályait, az egyes szervek feladatait, az értesítés és idézés szabályait, az etikai eljárás során született döntések, jegyzőkönyv alaki és tartalmi követelményeit, az eljárás felfüggesztésére és megszüntetésére vonatkozó rendelkezéseket.

A IX. fejezet tartalmazza az etikai eljárás jogkövetkezményeit. Figyelemmel arra, hogy ezeket⁵ a Hszt. taxatív felsorolja, így azoktól eltérni nem lehet.

Az eljárási szabályzat korábbi változataiban nem szerepelt jogorvoslat, a köröztetések során azonban sokan vetették fel a hiányát különböző indokokra hivatkozva (például: „*Az Etikai Tanács döntésének komoly következményei lehetnek, mind szakmai előmenetel, mind Szervezetben betöltött informális megbecsülés szempontjából. A fellebbezés hiánya így komoly aggályokat vet fel*”), ezért sor került az etikai bizottság elnökéhez történő fellebbezés lehetőségének beépítésére.

A XI. fejezet az etikai eljárásban keletkezett iratok kezeléséről rendelkezik, míg a XII. fejezet a titoktartási kötelezettséget rögzíti.

Befejezés

Cikkemben általános tájékoztatást adtam a Magyar Rendvédelmi Kar Rendvédelmi Hivatásetikai Kódexéről és Etikai Eljárási Szabályzatáról, a keletkezésén keresztül az intézményig. Remélem azonban, hogy a szabályok gyakorlati alkalmazására egyáltalán nem kerül sor.⁶

Írásomat *dr. Jozsef Balga* rendőr ezredes, a Pozsonyi Rendőrákadémia tár- és idegenrendészeti tanszék tanszékvezetőjének gondolataival zárom: „*Az etikai kódex szakma tagoknak kötelező dokumentum, közértékelés forrá-*

⁵ Szolgálati viszonyban álló taggal szemben: fegyelmi eljárás kezdeményezése a fegyelmi jogkör gyakorlójánál; az állományilletékes parancsnoknál a kifogástalan életvitel ellenőrzésének kezdeményezése, az etikai eljárás megszüntetése, közalkalmazotti jogviszonyban álló taggal szemben: fegyelmi eljárást kezdeményezése; az etikai eljárás megszüntetése.

⁶ 2014. április hónapig még nem indult etikai eljárás.

sa, növeli a hivatás presztízsét a társadalomban, és preventíven szolgál az adott hivatás tagjainak amorális viselkedésében. A kódex regulatív jellegű, védi a közérdeket, elfogadja a hivatás jellegzetességét, ellenőrizhető és ellenőrzött. Az etikai kódex tárgya normák rendszere, amely szabályozza a szakma tagjainak a felelősségét a kollégákhoz, a társadalomhoz és a kliensekhez. A kódex tartalmaz szabályokat és elveket, amelyek kifejezik a szakma erkölcsi ideáljait, valamint írásos formában megszabja a tiltásokat és rendeleteket.”

VUCSETA ZOLTÁN

Ahol nem fúj a változás szele

A rendészet – így a rendőrség – sorsának alakulására kétségkívül nagy hatással van a kiválasztás és a képzés, amely a jövő rendőreit „gyártja” és ruházza fel azokkal az elsődleges értékekkel, amelyek nagyban befolyásolják a későbbi pályafutásukat. Mint rendőr tiszthelyettesek képzésével foglalkozó szakemberek, rálátásom nyílik a bekerülés és a rendőrképzés stratégiai irányaira, amely kétségkívül a rendészeti igazgatás jövőjéről alkotott „borúlátó” verziót vizionálja.¹

Cikkemben, amelynek alapja a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudomány Kar mesterszakának hallgatójaként írt dolgozatom, elsősorban terjedelmi korlátok miatt nem áll szándékomban komplex elemzést nyújtani a rendészeti tiszthelyettesképzés stratégiai és gyakorlati irányairól. Annak csupán egy primer szegmensét, a bekerülést kívánom bemutatni. A képzési tevékenység kétségkívül nagyban függ a kiválasztott személyek hozott értékeitől, illetve a választási szempontrendszerétől, amely álláspontom szerint nem csupán nem közelít, hanem több ponton kifejezetten távolodik a közöséget szolgáló rendészet megvalósulásától.

Mint a szolgáltató modell elkötelezett híve, igyekszem konstruktív kritikával megközelíteni saját munkámat is, de fontos megjegyezni, hogy a jelenlegi felvételi eljárási szabályrendszer teljes mértékben központosított, így sem az egyes rendészeti szakközépiskoláknak, sem az ott oktató hivatásos állományú rendőröknek vagy pedagógusoknak nincs meghatározó mozgásterük a felvételi módszerek és tartalmak alakításában.²

A toborzás

Az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv (a továbbiakban: rendőrség) központi, területi és helyi szakszervei jellemzően nem foly-

¹ „A pesszimista forgatókönyv szerint erkölcsi válság felé haladunk, amelyben a morális fékek elveszítik korábbi jelentőségüket. A szolidaritás és a tolerancia helyett a mindenki harca mindenki ellen korszaka tér vissza. A korlátlan büntetőhatalom visszaépítése történik, olyan felfogás alapján, amely a human értékeket a gyengeség jeleiként utasítja el.” Finszter Géza: A rendőrség joga. ORFK, Budapest, 2013, 97. o.

² Példáim a Szegedi Rendészeti Szakközépiskola oktatójaként szerzett tapasztalataimat mutatják be.

atnak aktív toborzó tevékenységet³, e feladatot elsősorban a rendészeti szakközépiskolákra bizzák. Ennek következtében a különböző pályaválasztási kiállításokon nem aktív rendőrök, hanem a rendészeti szakközépiskola oktatói és hallgatói vesznek részt, így az érdeklődők elsősorban a rendőrképzésről kapnak képet, nem a rendőri hivatásról. A pályaválasztók ilyenkor különféle bemutatókat is láthatnak, amelyek elsősorban a rendőrség legitim fizikaierőszak-monopóliumát hivatottak demonstrálni (tömegoszlató felszerelés, fegyverek, kényszerítő eszközök és azok használata, testi kényszer alkalmazása). Kétségtelen, hogy a „civil szféra” számára ezek érdekes momentumok, de még egyetlen fórumon se hallottam, hogy „Gyere rendőrnék, mert itt segíthetsz másokon”.

A toborzó tevékenység aktivitása nagyban befolyásolja a felvételre jelentkezők minőségi paramétereit, de az elmúlt nagyjából egy évtizedben tapasztalható többszörös túljelentkezés – be kell ismerni – kényelmessé tette az érintett szerveket, így nem folytattak kiemelkedően aktív tevékenységet e téren. Sajnos, saját tapasztalataim alapján kijelenthetem, hogy napjainkra ez erős minőségromláshoz vezetett a felvételre jelentkezők körében, elsősorban a szellemi képességek terén. Megmutatkozik ez a hallgatók általános műveltségi szintjén, társadalmi helyzetén és egyéb készségek és képességek terén. (A szóbeli és írásbeli kommunikáció szintje sok esetben messze elmarad a minimálisan elvárhatótól: helyesírási hibák, alapvető kommunikációs fordulatok mint köszönés, kérdés-válasz, íráskép, rendezettség, stilisztika stb.)

Önmagukban a rendészeti szakközépiskolák nem képesek propagandatevékenységgel változtatni a jelentkezők, illetve a később felvett hallgatók minőségi mutatóin, hiszen ők nem két iskolai tanévre, hanem hosszú távra kívánnak tervezni a rendőrséggel.

A felvételi eljárás

A rendészeti szakközépiskolákba történő felvételhez a jelentkező felvételi eljáráson vesz részt, ez után – összességében alkalmas minősítés esetén – a megszerzett pontszámok alapján nyerhet felvételt az intézményekbe.⁴

³ A különböző társadalmi fórumokon történő megjelenés sokkal inkább nevezhető bünnmegelőzési vagy egyszerű bemutató tevékenységnek.

⁴ Érdekes szabály, hogy a felvételi pontszámot minden iskola maga határozza meg, így két iskola közül valamelyikbe kevesebb ponttal is be lehet kerülni, vagy több szerzett ponttal kiesni a felvételi eljárásból.

Az eljárás – a jogszabályi környezet változásainak követésén túl – hosszú ideje változatlan. (Holott azért az „ideális rendőrrel” szemben támasztott követelmények meglehetősen sokat változtak napjainkra.)

A felvételi eljárás – dolgozatom szempontjából – főbb elemei:

- felvételi egységcsomag kitöltése és benyújtása,
- kifogástalanéletvitel-ellenőrzés,
- szakmai irányultságú általános műveltségi írásbeli vizsga (teszt) és fizikai (erőnléti) alkalmassági vizsgálat,
- egészségi és pszichológiai alkalmassági vizsgálat,
- alkalmasság- és pontmegállapítás.

A felvételi egységcsomag

Dolgozatom szempontjából az egységcsomag mindössze egyetlen olyan dokumentumot tartalmaz, amely említésre méltó. Az első nyilatkozatban⁵ a jelentkező vállalja: a tanulmányai befejezése után az ország területén bárhol az országos rendőrfőkapitány által meghatározott szervnél a végzettségének megfelelő hivatásos beosztást és a kinevezésétől számított két évig a szolgálat ellátását.

A nyilatkozat egyrésztől nem valósul meg, hiszen a kinevezés az elmúlt években minden alkalommal már a tanulmányok befejezése előtt megtörtént.⁶ Másrésztől azonban sokkal fontosabb tényező, hogy a felvett fiatal felnőtt nem tudja, hogy később hol fog dolgozni, így a jövőjének tervezése meglehetősen aggályos. Az utóbbi évek tapasztalatai egyértelműen azt mutatják, hogy a rendkívüli fluktuáció miatt a kinevezés többségében a fővárosra és Pest megyére koncentrálódik. (Kivétel ez alól a schengeni ellenőrzésre „felerősített” határrendész állomány.)

Ez esetben egyértelműen megállapítható, hogy a gyakorlatra vezényelt vagy frissen végzett rendőr tiszthelyettes egy számára idegen, a megszokott paraméterektől teljesen eltérő (például vidéki kis faluból a fővárosba) közegben fog szolgálatot teljesíteni, így nem tekint magára annak a társadalomnak a részeként, nem érzi sajátjának a közösséget és annak biztonságát sem, jellemzően elvágyik onnan.

⁵ Jelenleg: Tájékoztató a 2014/2015. tanévben induló rendőr szakképzés felvételi követelményeiről és eljárási rendjéről 2014/5. 1. sz. nyilatkozat.

⁶ Ennek elsődleges indoka feltehetően a jelenlegi kormányzat rendőri létszámnövelésre vonatkozó igényeinek részbeni kielégítése volt.

A szolgáltató és a közösségi rendészet egyik fontos alapköve a helyi közösséggel való azonosulás és az így kialakuló segíteni akarás. (Jó példa erre a korábbi határőrség határőrizeti tevékenysége, amikor is a járőrök voltaképpen a saját lakóhelyükön védték a meghatározott értékeket, ráadásul úgy, hogy közben, érthető okból, a helyi lakossággal való maximális együttműködésre törekedtek.)

Az utóbbi évek kinevezési (és leszerelési) tendenciái egyértelműen alátámasztják azt az aggodalmat, hogy az idegen környezetbe kényszerített rendőr nemcsak hogy nem azonosul az elvárt társadalmi szerepével, hanem kifejezetten negatívan éli meg azt, így (is) gátolva a modern kori szolgáltató rendészet kialakulását.

Kifogástalanéletvitel-ellenőrzés

A nemrégiben bevezetett ellenőrzési eljárás számos jogi és erkölcsi aggályt felvetett már, dolgozatomban azonban egy sokkal gyakorlatiasabb megközelítést választottam. Az eljárás bevezetése előtt a rendvédelmi szervekhez jelentkező civilek hasonló eljáráson estek át, a neve környezettanulmány volt. Ezt minden esetben a lakhely szerint illetékes rendőri szerv végezte, jellemzően a helyi körzeti megbízott útján. A környezettanulmány során a helyi rendőr feltérképezte a – már egyébként is ismert – családot és a jelentkező életvitelét, megvizsgálta a személyt és a környezetét, majd erről jelentést készített a felvételiztető szervnek. A leglényegibb különbség az volt, hogy az ellenőrzést olyan rendőr végezte, aki kiválóan ismerte a helyi viszonyokat, nagy valószínűséggel ismerte a jelentkezőt és annak családi környezetét is. Napjainkban a kifogástalan életvitel ellenőrzését a Nemzeti Védelmi Szolgálat területi szerve végzi, amelynek tagjai nem ismerik a helyi viszonyokat, ellenőrzésük elsősorban informatikai adattárakon alapul, amely nem képes valós képet mutatni az ellenőrzöttről. Egy jellemzően tizen-nyolc-húsz éves jelentkező esetében még nem a vagyoni viszonyok, az esetleges bűnözői kapcsolatok lesznek elsődlegesen relevánsak, hanem sokkal inkább a szülői környezet, a korábbi bántalmazásból fakadó hatalomvágy, a családon belüli alkoholista életmód, a kábítószer-fogyasztásra való hajlam és hasonló tényezők. A jelentkező motiváltságának felmérése azonban továbbra is elmarad.

Szakmai irányultságú általános műveltségi írásbeli vizsga és fizikai alkalmassági vizsgálat

A felvételi eljárás során a képzőintézményekben a leendő hallgatók általános műveltségi tesztet töltenek ki. Nevével ellentétben ez a teszt mindössze két

fő összetevőre épül: történelmi ismeretek és közjogi általános ismeretek. A felvételi eljárásból teljesen hiányzik az intelligenciafelmérés, a valós általános műveltség felmérése, sőt voltaképpen motivációmérés sem történik. Külön érdekesség, hogy míg ezen a teszten legfeljebb száz pont szerezhető, addig egy kiváló fizikai felmérő eredménnyel százhuszonöt ponttal szaporodik a vizsgázó összpontszáma. Figyelembe véve, hogy a jelentkezők túlnyomó többsége érettségi után álló, átlagosan húsz év körüli fiatal, kétségtelenül nem okoz nekik nehézséget a maximális pontszámot megszerezni a fizikai felmérésen, így általános tapasztalat, hogy az elméleti tesztre nem is készülnek túl komolyan. A teszt szintén nem méri sem az írásbeli, sem a szóbeli kommunikációs készséget, ami álláspontom szerint súlyos hiányosság. Ha figyelembe vesszük, hogy a rendőri munkavégzés túlnyomó többségében kommunikációból áll, és csak elenyésző mértékben kerül előtérbe a fizikai rátermettség, egyértelműen aránytalan a pontozás. A kompetenciaalapú képzés során a fizikai állóképesség mint elvárt kompetencia az egyik legkönnyebben fejleszthető (kifejleszhető) készség, így a felvételi eljárásban történő túlhangsúlyozása, véleményem szerint, teljesen indokolatlan. (Bár kétségtelenül gyors és könnyen mérhető eljárás ez a felvételiztető intézmény számára.)

Egészségi és pszichológiai alkalmassági vizsgálat

A két vizsgálati eljárás közös tulajdonsága, hogy mindkét esetben a felvételiző alkalmas vagy nem alkalmas minősítést szerezhet, többszintű értékelés nincs. Az egészségi vizsgálat dolgozatom szempontjából nem releváns, hiszen bármilyen rendőrségi modellben elengedhetetlen a megfelelő egészségi állapotban lévő rendőr. (Véleményem szerint a felvételi eljárás egyik legbiztosabb alapokon nyugvó vizsgálata ez, rendkívül ritka, hogy csak később derüljön fény valamiféle rendellenességre.)

A pszichológiai alkalmassági vizsgálat azonban már fontos kérdéseket vet fel a témában nem szakavatott hivatásos rendőrökben. Bár a pszichológiai végzettségű szűrészemélyzet meg van győződve a vizsgálat hatékonyságáról, oktatóként számos esetben kell élnünk felülvizsgálati kérelmekkel, illetve többször találjuk osztályfőnökként úgy – már az oktatás időszakában –, hogy a hallgató értékrendje nem összeegyeztethető egy modern rendőrség szemléletével (a hallgató nyíltan rasszista, nem tiszteli a társait, nem vallja az alapvető emberi értékek és jogok védelmét, viselkedése kiszámíthatatlan, agresszív és hataloméhes stb.). Laikusként azt gondolom, a nagy hibaszázalék oka, hogy a vizsgálatok „tömegeljárás” elvén történnek, vagyis a vizsgálgó nem is-

meri meg az eljárásban részt vevő személyt, csupán teszteredmények alapján „ítélkezik”, ez azonban nem nyújt kellő szűrőhatást. Szintén érdekes, hogy a tesztek mellett az elvárt eredménymutatók sem változtak hosszú évek óta, vagyis a szűrés szempontjából az „ideális” rendőr pszichológiai mutatói a mai napig ugyanazok. Nem tisztem a pszichológiai területen dolgozó szakemberek munkáját megítélni, de azt gondolom, hogy a kor szellemének megfelelő rendőrkiválasztás folyamán szükséges további paraméterek mérése is, ráadásul az elvárt szint sem lehet ugyanaz (például lojalitás, erőszakra való hajlandóság, empátia, irányító szellem stb.).

Alkalmasság és pontmegállapítás

A felvételi eljárás az alkalmasság megállapításával zárul, ez pozitív eredmény esetén pontszám-megállapítás is. Az összpontszám alapján az intézmények meghatározzák saját ponthatárait, amikor is „felvett”, „tartalék” és „fel nem vett” listát állítanak fel. Korábban említett érdekesség, hogy a felvételi ponthatár iskolánként változik, így a teljesen központosított eljárás itt megváltozik, ebből fakadóan az iskolákba történő felvétel nem azonos felkészültséget igényel minden esetben.

A felvett hallgatók tanulmányaik megkezdése után esnek át legelőször olyan kompetenciamérésen, amely már vizsgálja a leendő rendőr motivációját, a családi ráhatást a pályaválasztásra, az emberi jogok ismeretét és tisztelétét. A kompetenciamérésen nincs alkalmatlan minősítés, ha a felmérő – aki jellemzően a jövőbeni osztályfőnök, pszichológusi irányítás mellett – problémát talál, az adott kompetenciát fejlesztendőnek minősíti.

A tanulmányok tényleges megkezdése előtt a hallgatók egy hónapos alapfelkészítő programon esnek át, amely napi 12 órás, elsősorban fizikai és katonai jellegű (alaki foglalkozások, akadálypálya stb.) terhelés. Az alapfelkészítő program egy kifejezetten militáris, már-már megalázó, rendkívüli pszichés terheléssel járó tréning, amely – bár kétségtelenül alkalmas a nem kellően elszánt hallgatók eltávolítására – már e korai fázisban kialakítja a tanulóban a katonai, harci szemléletet, az egyirányú kommunikáció megalázkodásig terjedő elfogadását és a parancs gondolkodás nélküli végrehajtásának reflexét.

A hallgatók, mire ténylegesen megkezdik tanulmányaikat, már nem mernek interaktívan részt venni a tanórákon, félnek az előljáróktól (oktatóktól), és nem is érzik szükségét annak, hogy gondolkodjanak, inkább afféle „robotként” tanulnak és vesznek részt az elméleti és a gyakorlati foglalkozásokon.

Összegzés és javaslatok

Az előbbieken igyekeztem rámutatni arra, hogy már a „rendszerbe” bekerüléskor sem vesszük kellően figyelembe a szolgáltatói attitűd kialakításának szükségességét. Mint láttuk, oly fontos paraméterek figyelembevétele marad el, mint a korábbi tanulmányi eredmény, a kommunikációs készség, a motiváltság és a jelentkező tényleges helyzetének megismerése.

Álláspontom szerint mind a toborzás, mind a felvételi eljárás tekintetében átfogó reform szükséges, csak így lehetséges az oktatás során kialakítani a jövő rendőreiben azt a fajta szemléletet, amely később egy szolgáltató, közösség szempontú rendőrség alapját adja. (Természetesen ehhez elengedhetetlen lesz az oktatás reformja is!)

Toborzás terén kétségtelenül szükséges a rendőrség aktívabb tevékenysége. Nem elegendő az iskolai nyílt napokon megjelennie a területi szerv néhány egységének egy-egy látványos bemutató erejéig, de szükséges a területi és helyi szervek aktív jelenléte az általános és középiskolákban is. Fontos, hogy a rendőrség – és azon belül akár a képzőintézmények is – azokat a fórumokat használják, amelyeken a célkorosztály is jelen van. Napjainkra vitathatatlan a közösségi média hatalma, ám a rendőrség és annak szervei továbbra is határozottan elzárkóznak e platform használatától. Szintén kívánatos a rendőrségről alkotott állampolgári kép megváltoztatása is, ez közvetetten elősegíti a toborzó tevékenység sikerét is. Álláspontom szerint az erőszak hatalmán és annak jelképein túl egyre fontosabb hangsúlyozni a segítő attitűdöt, a csapathoz tartozást, illetve megteremteni a szervezeten belüli, képesség szerinti szabad horizontális és vertikális mozgást.

A felvételi eljárásban szükséges megteremteni annak a lehetőségét, hogy a jelentkező már ott jövőképet kapjon, például azzal, hogy konkrét rendőri szerv vállalja a későbbi foglalkoztatását. Ha ezt nem képes kínálni a rendőrség, járható út lehet például az a külföldi példa, amikor is az iskolából kikerülő hallgatók képességeik, teljesítményük és tanulmányi eredményeik alapján egy pontszámot kapnak, amelynek alapján országos rangsor készül. A központi szerv a feltöltendő státusokról listát készít, erről pontszám szerinti sorrendben választhatnak a hallgatók, így tanulmányaik során is fenntartható a motiváció, hiszen később ez határozza meg a beosztásukat, a beosztási helyüket és a szakterületüket.

A felvételre jelentkező fiatal esetében a kifogástalan életvitel ellenőrzése, álláspontom szerint, továbbra is helyi szintű rendőri feladat. A már hivatásos állományúak esetében hatékony lehet a Nemzeti Védelmi Szolgálat, jelen

esetben azonban a szempontrendszer is teljesen más. A korábbi megoldás – amikor is a helyi közösséggel legszorosabb kapcsolatban álló rendőr végezte az ellenőrzést – továbbra is megállná a helyét.

A felvételi eljárásban szükséges megszüntetni a fizikai felmérő túlhangsúlyozottságát, annak pontarányát a valós szükségletekhez igazítani (mondjuk az elérhető összpontszám huszonöt–harmincöt százalékáka).

Mindenképpen elengedhetetlen a korábbi eredmények – így különösen az érettségi – figyelembevétele és pontozása.

A szellemi képességek felméréséhez olyan – feltehetően a jelenleginél bonyolultabb – komplex vizsgálat szükséges, amely a rendőri munkához elengedhetetlen képességeket reálisan tudja mérni (intelligencia, kombinációs készség, logika, döntéshozatal, elhivatottság, motiváció). Véleményem szerint nem indokolt a történelmi tudás előtérbe helyezése, ehelyett sokkal fontosabb például a kommunikációs ismeretek és készségek felmérése. (Külföldi országok is alkalmaznak helyesírási és kommunikációs tesztek felvételi eljárásukban.)

A pszichológiai alkalmasság vizsgálatokor szükséges, hogy az érintett szakemberek felülvizsgálják a modern rendészeti szakemberrel szemben támasztott pszichológiai jellegű követelményeket, és az azok mérésére alkalmazott tesztek.

Álláspontom szerint a felvételi eljárás végén – akár a pszichológus, akár rendőri vezetők részéről – elengedhetetlen egy mélyreható személyes elbeszélgetés, amelyen már figyelembe veszik az eljárás eredményeit. Megjegyzem, a privát szférában, komolyabb cégek esetében (sőt egyebek között az Európai Unió intézményeinél is) az elbeszélgetés esik a legnagyobb súllyalatra a felvételi eljáráson.

Kiemelten fontosnak tartom, hogy már a kiválasztáskor is előnyt élvezzen azon mutatók értékelése, amelyek később megalapozhatják egy közösségi, szolgáltatói attitűd kialakulását. Természetesen ennek megvalósulása önmagában nem vezet szemléletváltáshoz a teljes szervezetben, mindazonáltal az alulról építkezés elvét követve már itt szükséges elkezdni a szakmai munkát, amelyre később az oktatás és a konkrét munkavégzés is alapozható.

Reményeim szerint a rendőrség mielőbb felismeri a változás szükségességét és tevékenysége során elősegíti a kívánatos szemlélet kialakítását.

KATONA RITA

A halottakkal kapcsolatos eljárások

Általánosan elfogadott tétel, hogy ha nincs holttest, akkor nincs bűnügy. Ebből azonban *a contrario* sem következik, hogy ha holttest van, akkor bűnügy is van. Ahogy azonban a születés sem csak biológiai folyamat, a halál is jogi kérdés, amelyhez hatósági eljárás tartozik.

A halál fogalmát az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (Eütv.) 216. § c) pontja tartalmazza. E szerint a halál időpontja az, amikor a légzés, keringés és az agyműködés teljes megszűnése miatt a szervezet visszafordíthatatlan felbomlása megindul. E definíció megegyezik az orvostudomány által használt biológiai halál tartalmával.

A halál beálltát az Eütv. 217. § (1) bekezdés értelmében halottvizsgálattal kell megállapítani, amely minden olyan körülményre kiterjed, amely a bekövetkezés tényének, módjának és okának megállapításához szükséges. A halottvizsgálat, valamint a rendkívüli halál esetén követendő eljárás részletes szabályait a 34/1999. (IX. 24.) BM–EüM–IM együttes rendelet tartalmazza, amelyet 2014. január 1. napján felváltott a 351/2013. (X. 4.) kormányrendelet, míg az eljáró orvos szakértők módszertanát az Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 6. számú módszertani levele tartalmazza. (Magát a módszertani levelet 1979-ben bocsátották ki, és az akkor hatályos jogszabályi hivatkozásokat tartalmazza, de a mai napig érvényben lévő iránymutatás, figyelemmel arra, hogy a hatályon kívül helyezett rendeletek, illetve a helyükbe lépő új rendeletek az orvosi, orvos szakértői feladatok tekintetében lényegi eltérést nem mutattak.)

Jogi kategóriaként megkülönböztetjük a természetes halál, illetve a rendkívüli halál esetét. Természetes halál esetén a halál bekövetkezését megállapító orvosi halottvizsgálat után lehet a holttestet kórbonctani vizsgálatnak alávetni – vagy azt jogszabályban meghatározott feltételek esetén mellőzni –, és a halottvizsgálati bizonyítványt kiállítani, és intézkedni a holttest elszállításáról, majd eltemetéséről, illetve a halotti anyakönyvi kivonat kiállításáról.

Rendkívüli halálról akkor beszélünk, ha a halál természetes módon való bekövetkezését a körülmények kétségessé teszik, így a bekövetke-

zésének körülményei bűncselekmény elkövetésére utalnak; azt közlekedési vagy foglalkozás körében bekövetkezett baleset okozta vagy annak gyanúja merül föl; azt egyéb baleset vagy mérgezés okozta, és a halál bekövetkezésével összefüggésben szükséges a felelősség vizsgálata; azt öngyilkosság okozta, vagy a körülmények arra utalnak; az egészségügyi ellátás során következett be, és az egészségügyi dolgozó foglalkozási szabályszegésének gyanúja merül föl; bekövetkezésének előzményei, körülményei ismeretlenek, vagy nem állnak rendelkezésre olyan adatok, amelyekből megalapozottan következtetni lehetne a halál bekövetkeztének körülményeire, vagy fogvatartott elhalálózása esetén.¹

Halottvizsgálat – halottszemle

A halottvizsgálatot minden esetben orvos végzi, azonban a halál bekövetkezésének tényét mentőtiszt is megállapíthatja. A hatályos szabályok szerint az arra illetékes² orvosnak haladéktalanul, de legkésőbb a tudomásra jutástól számított hat órán belül, egészségügyi intézményben, közterületen vagy nyilvános helyen történő halál esetén soron kívül, de legfeljebb két órán belül el kell végeznie a halottvizsgálatot. A halottvizsgálat megállapításai kapcsán lehet arról dönteni, hogy milyen eljárást kell lefolytatni.

Szintén jogszabályváltozás folytán vezethet érdekes eljárásjogi helyzetekhez a 2014. január 1-jén hatályba lépő, a halottvizsgálatról és a halottakkal kapcsolatos eljárásról szóló 351/2013. (X. 4.) kormányrendelet, amely bevezeti a halottvizsgálati szaktanácsadó jogintézményét.

¹ 1997. évi CLIV. törvény 218. § (4) bek.; Az eltűnt személyek felkutatásának és a rendkívüli halálesetek kivizsgálásának rendjéről szóló 23/1994. (X. 26.) BM rendelet 4. § (1) bekezdése ettől némiképp erősen adja meg a rendkívüli halál definícióját. E szerint rendkívüli halál az a halál, amelynek természetes módon való bekövetkezését a körülmények kétségessé teszik, bekövetkezésének előzményei, körülményei ismeretlenek, vagy nem állnak rendelkezésre olyan adatok, amelyekből megalapozottan következtetni lehet a halál bekövetkezésének körülményeire, így ha a halál(t): *a*) közlekedési vagy foglalkozás körében bekövetkezett baleset okozta és bűncselekmény gyanúja nem merül fel; *b*) egyéb baleset vagy mérgezés okozta, és a halál bekövetkezésével összefüggésben szükséges a felelősség vizsgálata; *c*) öngyilkosság okozta vagy a körülmények erre utalnak; *d*) az egészségügyi ellátás során következett be, és az egészségügyi dolgozó foglalkozási szabályszegése merült fel; *e*) a fogva tartás közben következik be.

A rendelet 12. § (1) bekezdése értelmében, ha a (halott-) szemle során a halál körülményeinek orvosi-kriminálisztikai szemléletű vizsgálata szükséges, vagy a hatóság a bejelentővel a halál rendkívülisége vonatkozásában nem ért egyet, a hatóság a szemléhez halottvizsgálati szaktanácsadót vesz igénybe.

A 12. § (2) bekezdése szerint halottvizsgálati szaktanácsadó lehet igazságügyi szakértői névjegyzékben igazságügyi orvostan szakterületre bejegyzett igazságügyi szakértő, vagy a hatóság alkalmazásában álló, igazságügyi szakképesítéssel felruházott olyan személy, aki e képesítése tekintetében szerepel az egészségügyi dolgozók működési nyilvántartásában.

A Be. jelenleg hatályos 103. § (1) bekezdés g) pontja alapján egyértelműnek tűnik, hogy a halottvizsgálati szaktanácsadóként eljáró igazságügyi orvos szakértő a büntetőügyben szakértőként a későbbiekben nem járhat el. Bár szakmailag indokolt lehet, hogy az igazságügyi orvosi boncolást a halottszemlén is jelen lévő személy végezze, ezért a (3) bekezdés kimondja, hogy ha a haláleset körülményei alapján az eredményes boncolás érdekében már a szemléhez is szükséges szakértő kirendelése, a halottvizsgálati szaktanácsadói feladatot szakértő látja el. Kérdés, hogy ebben az esetben, ha a névjegyzékbe felvett igazságügyi orvos szakértő jár el, akkor a kirendelő határozatának szóhasználatán múlik, hogy későbbiekben is eljárhat-e. Vagy a Be. rendelkezésével ellentétben a halottvizsgálati szaktanácsadóként eljáró igazságügyi szakértőt automatikusan „halottvizsgálati szakértőnek” tekintjük? A gyakorlat feladata ennek a kimunkálása.

Rendkívüli halál esetén hatósági eljárást kell lefolytatni, és az elhunyt hatósági boncolását kell elrendelni, ha azonban a halál okának és körülményeinek vizsgálatánál bűncselekmény elkövetésének a gyanúja merül fel – az eljárás bármely szakaszában –, át kell térni a büntetőeljárás szabályaira, és igazságügyi orvosi boncolást kell elvégezni.

A 2014. január 1-jén hatályba lépő rendelet megkülönbözteti a halottszemle és a halottvizsgálat fogalmát. Az 1. § 5. pontja értelmében a halottvizsgálat a halál tényének és idejének megállapítása, a halottszemle, a kórbonctani vizsgálat, a hatósági és igazságügyi boncolás, valamint ezek eredményének megállapítása, míg az 1. § 4. pontja szerinti halottszemle része az előbbinek, és az a haláleset helyén vagy a holttest helyén lefolytatott szemle részeként a holttest külső vizsgálata-

tát, a holttesten lévő ruházat, valamint a holttesten és az azon lévő ruházatban található dolgok vizsgálatát jelenti.

A 6. számú módszertani levél I. fejezete a halottszemlével és annak végrehajtásával foglalkozik. Az ebben adott útmutatás lényegét tekintve a halottszemle az egyik előbbi fogalommal sem azonos, a rendelet szóhasználatában szereplő halottszemlénél több, mert ekkor kell megállapítani a halál körülményeit és feltehető okait, valamint a halál bekövetkezésének időpontját is. A halottvizsgálatnál pedig kevesebb, hiszen nem része a boncolás.

A módszertani levél útmutatása szerint a helyszíni halottszemle eljárásjogi cselekmény, amely nemcsak orvos szakértő, hanem jellemzően több szakember – bűnügyi technikus, műszaki szakértő stb. – együttes közreműködésével történik. Ekkor rögzíteni kell a holttest megtalálásának helyét, módját, illetve minden olyan adatot, amely a későbbiekben releváns lehet (például hogy a halottszemle előtt a halál tényét megállapító orvos vagy más mozgatta-e a holttestet).

Ez után meg kell állapítani a halál körülményeit és feltehető okát, ekkor csak a holttesten szabad szemmel is látható elváltozásokból, annak ruházatából, a környezetéből, illetve a bejelentő, hozzátartozó közléseiből lehet következtetni. A holttest állapota alapján a halál bekövetkeztenek időpontját is meg kell állapítani. Az orvos szakértő a halál biztos jele, azaz az észlelt hullajelenségek alapján tud következtetni a halál bekövetkeztenek időpontjára. Ez a véleményezés nagy gondosságot igényel, figyelemmel arra, hogy nagyon sok – ekkor még jellemzően ismeretlen – tényező befolyásolhatja a hullajelenségek kialakulásának idejét. A módszertani levél tapasztalati alapokon nyugvó eligazítást ad arra, hogy mi alapján milyen időintervallumok véleményezhetők, ez azonban egy standard skála, amelytől az eljáró orvos szakértő indokoltan eltérhet. Az orvos szakértőnek mindig a hullajelenségek alapján kell a halál bekövetkeztenek idejéről nyilatkoznia, más rendelkezésre álló adatot (a karórája a medencébe eséskor megállt, ezért a halál ideje azonos a karóra szerint idővel; a szomszéd pontban kilenc órákor hallotta a lövést stb.) nem értékelhet, az a nyomozó hatóság, illetve a bíróság feladata.

Fel kell mérni a holttesten lévő sérüléseket, ehhez el kell távolítani a rajta lévő ruhát. Ügyelni kell arra, hogy a ruházaton található nyomok ne veszzenek el, illetve ne szennyeződjenek felül. Ha a helyszínen ez biztonsággal nem végrehajtható, az a boncolás kezdetéig elha-

lasztható. Eközben meg kell feleltetni a ruházat sérüléseit a testen lévő sérülésekkel, valamint ha azon bármilyen biológiai nyom észlehető, azt rögzíteni kell.

Erőszakos haláleset kapcsán az orvos szakértőnek vizsgálnia kell, hogy a helyszínen, vagy a holttest környezetében fellelhető-e a halál előidézésre alkalmas eszköz.

Ismeretlen holttest esetén a vizsgálatnak ki kell terjednie mindazokra a sajátosságokra, amelyek a személyazonosítás szempontjából jelentősek lehetnek.

A holttest elszállításának felügyeletét is az orvos szakértő feladatként fogalmazza meg a módszertani levél, ajánlva, hogy az a nyomok biztosítása érdekében a test teljes beburkolása mellett történjen.

A módszertani levél, bár az orvos szakértő feladatairól szól, hangsúlyozza, hogy halottszemléhez elsősorban igazságügyi orvostani szakképesítéssel bíró szakorvost, ilyen orvos hiányában igazságügyi szakértőt vagy rendőrorvost, ha pedig a késedelem a halottszemle megtartását akadályozná, más orvost kell alkalmazni. A jelenleg hatályos 34/1999. (IX. 4.) BM–EüM–IM rendelet a halottvizsgálatot fő szabályként az illetékes háziorvos vagy ügyeletes orvos hatáskörébe utalja, akiknek vélhetően nincs meg a módszertani levél szerinti képzésük, leginkább a „más orvos” kategóriájába sorolhatók. A rendőr-orvos intézményét a jelenleg hatályos jogszabály nem ismeri, a 2014. január 1. óta hatályos 351/2013. (X. 4.) kormányrendelet 12. § (2) bekezdés b) pontja szerinti halottvizsgálati szaktanácsadó azonban megfeleltethető annak. (A halottvizsgálati szaktanácsadó rendeletben írt feladatai megegyeznek a módszertani levélben a szemle során elvégzendő feladatokkal.)

A halottvizsgálatot, szemlét követően a rendkívüli halálesettel kapcsolatos eljárás lefolytatására hatáskörrel és illetőséggel felruházott hatóság³ – lényegét tekintve a halál beálltának, a holttest megtalálásának helye szerinti rendőrség – elrendeli a hatósági boncolást, illetve, ha az eddig felvetődő adatok alapján bűncselekmény gyanúja merül fel, az igazságügyi boncolást.

³ 34/1999. (IX. 24.) BM–EüM–IM együttes rendelet 2. §

Boncolás

A jelenleg hatályos 34/1999. (IX. 24.) BM–EüM–IM együttes rendelet szükségzavúan – mindössze két szakaszban – foglalkozik a hatósági és az igazságügyi orvosi boncolással. Ennek keretében szabályozza, hogy a boncolásról a szakmai módszertani irányelvek szerint jegyzőkönyvet kell készíteni, amelyben fel kell tüntetni, ha az elhunytat kezelő orvos is jelen van a boncoláson. A hatósági boncolásról készített jegyzőkönyvet a véleményi résszel együtt meg kell küldeni a boncolást elrendelő hatóságnak. (A vélemény elkészítésében természetesen a kezelőorvos nem vehet részt, abban az esetben sem, ha a boncoláson hatósági engedéllyel jelen volt.)

A 2014. január 1-jén hatályba lépő új szabályozás ennél jóval részletesebben szabályozza a hatósági boncolást, illetve ennek szabályaira visszautalva az igazságügyi boncolást.

Az új szabályozás értelmében a hatósági boncolást az elrendeléstől számított öt munkanapon belül el kell végezni, ha különösen indokolt esetben a hatóság elrendeli a soronkívüliséget, akkor a boncolást a holttest beszállítása után három órán belül meg kell kezdeni. A hatósági boncolást a fekvőbeteg-ellátó intézmény patológiai osztályán vagy olyan boncolóhelyiség-csoportban lehet elvégezni, amely megfelel a szakmai minimumfeltételeknek. [A szabályozás koherenciájának megteremtése érdekében szükséges hatályon kívül helyezni a 282/2007. (X. 26.) kormányrendelet 2. számú mellékletének 1/b alpontját, amely kizárólagosan eljáró szervekként jelöli meg az orvostudományi karok igazságügyi orvostani intézeteit, illetve az Igazságügyi Szakértői és Kutatóintézetek területi intézményeit a hatósági boncolások elvégzésére. Természetesen az sem kizárt, hogy a jogalkotó szándéka arra irányul, hogy az intézetek munkatársai „kijáráó szakértőként” végezzék el a hatósági boncolásokat, ez azonban nem lenne célravezető, hiszen ha a boncolás közben merül fel az igazságügyi boncolás szükségessége, arra nyomban át kell térni, ennek alapján a halál okáról már két igazságügyi orvos szakértőnek kell nyilatkoznia, ezért szükséges lenne megvárni, míg a másik igazságügyi orvos szakértő is a helyszínre ér a boncolás folytatása előtt.]

A szakértő a boncoláskor, vér-, vizelet-, csarnokvíz- és szövettani mintát vesz, illetve – erre irányuló kirendelés nélkül is – köteles biztosítani azokat a mintákat, amelyeket az eljárás adatai indokolnak. A

rendelet szintén kötelezően előírja, hogy mintát biztosítson a halálot jelentő eltérésekből, a sérülésekből, illetve az agyból, a szívből, a tüdőből, a májból és a veséből. A kötelezettsége csak a minta biztosítására és őrzésére terjed ki, további vizsgálatok elvégzésére nem.

(A minták biztosítása a későbbiekben felmerülő esetleges vizsgálatok elvégzését teszi lehetővé.)

A boncolásról annak tartama alatt folyamatosan jegyzőkönyvet kell vezetni, amelynek tartalmaznia kell a boncolás helyét, idejét, az elrendelő hatóság megnevezését, a boncoláson részt vevő és jelen lévő személyek adatait, az elhunyra vonatkozó adatokat, valamint a holttest, a külsérelmi nyomok és az észlelt belszervi elváltozások, kóros állapotok leírását, valamint a későbbi vizsgálatra biztosított minták felsorolását. A boncoláskor meg kell állapítani, és a jegyzőkönyv véleményi részében nyilatkozni kell a halál közvetlen okáról, és bekövetkezésének valószínű idejéről, a holttesten talált minden sérülésről, arra is kitérve, hogy az milyen módon és a halál időpontjához képest mikor keletkezett, illetve a halál beálltában oki, részoki szerepe van-e. Több sérülés esetén külön-külön kell véleményt nyilvánítani a sérülésekről, sorrendiségükről és arról, hogy a sérülések közül melyik vagy melyeknek az összhatása idézte elő a halál beálltát, illetve az egyes sérülések túlélés esetén mennyi idő alatt gyógyultak volna. Össze kell foglalni mindazokat a tényeket, amelyek kizárják vagy valószínűsítik bűncselekmény elkövetését.

Ha a halál oka egyéb adatok alapján nem állapítható meg, a boncoláskor véleményt kell nyilvánítani arról, hogy az elhalt fogyasztott-e alkoholt, kábítószert vagy kábítószernek nem minősülő kábító hatású szert. Az erre vonatkozó vizsgálatok elvégzéséhez nem szükséges a kirendelő hatóság ezt elrendelő határozata, szövettani vizsgálat, röntgenfelvétel készítése, diatómavizsgálat azonban csak a hatóság külön döntése alapján végezhető.

A 351/2013. (X. 4.) kormányrendelet az igazságügyi boncolás körében visszautal a hatósági boncolás szabályaira azzal, hogy azt az elrendeléstől számított három napon belül kell elvégezni, ellentétben a hatósági boncolás elvégzésére előírt öt munkanappal.

A 6. számú módszertani levél II. fejezete tartalmazza a boncolás végrehajtásának szempontjait, illetve annak lefolytatásához ad szakmai iránymutatást. A módszertani levél leszögezi, hogy a boncolás a

halálok megállapításának objektív módszere, okmánya a boncolási jegyzőkönyv.

A boncolási jegyzőkönyv formailag három fő részre tagozódik, a *felzetre*, a *leleti részre* és a *véleményre*.

A felzet a boncolás adminisztratív adatait tartalmazza. Itt kell feltüntetni az elrendelő hatóság megnevezését, határozatának számát, a boncolás elvégzésének helyét, idejét és az azt végzők személyét.

A leleti rész két részből áll, a *külvizsgálat* és a *belvizsgálat* leírásából. Annak érdekében, hogy az ügy későbbi szakaszában bármikor felmerülő kérdések megválaszolhatók legyenek, a leleti résznek nagyon aprólékosnak és mindenre kiterjedőnek kell lennie. (A módszertani levél negyvenkilenc pontba szedi azokat az adatokat, amelyeket a leleti részben fel kell tüntetni.)

A külvizsgálat címszó alatt annak leírása után, hogy hol, mikor milyen körülmények között találták meg a holttestet, rögzíteni kell az elhalt korára, nemére, testhosszára, tápláltságára, testfelépítésére vonatkozó adatokat, az esetleges különös ismertető jeleket és fejlődési rendellenességeket. Ezt követi a hullajelenségek leírása, a holttest vérrrel vagy más biológiai anyaggal szennyezettségének feltüntetése, illetve más szennyezettség, idegen anyagok jelenlétének rögzítése. Majd a fejtől a talp felé a test egészének átvizsgálása következik, a testnyílásokra is kiterjedően.

A külvizsgálat speciális és nagy pontosságot igénylő része a sérülések leírása, amely jellemzően külsérelmi nyomok címszó alatt történik. Ez minden esetben a sebek leírásának szabályai szerint végzendő, amelyhez eligazítást a testi sérülések és egészségkárosodások igazságügyi orvosi szakértői véleményezéséről szóló 16. számú módszertani levél ad. E körben előírja a módszertani levél, hogy a testüregbe nem hatoló sérüléseket bemetszéssel kell feltárni, míg a szúrt, metszett és lött sérüléseket rétegesen kell boncolni, nem célszerű azonban a sebek mélységét szondával vizsgálni.

A holttestről és az egyes sérülésekről a külvizsgálattal egy időben, és majd a belvizsgálat közben is fényképfelvételeket kell készíteni, amelyeken a releváns eltérések jól láthatók.

A boncoláskor minden esetben meg kell nyitni a test három fő üregét – koponya, mellkas, has –, és az egyes üregek szervének, illetve szervrendszerének állapotát, elváltozásait rögzíteni kell, abban az esetben is, ha a halál oka már az egyik testüreg feltáráásával megállá-

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

BOGDÁNY GYULA

**Forrányomon üldözés
élet elleni bűncselekmény nyomozásában**

A tudomásszerzés után a nyomozó hatóság törvényi kötelessége a bűn és a bűnelkövető üldözése. A beérkezett adatok értékelése kiterjed arra, hogy bűncselekmény gyanúja megállapítható-e, ha igen, milyen bűncselekmény látszik megvalósulni, a megvalósult bűncselekmény elkövetője hogyan vonható minél hamarabb felelősségre. Ahhoz, hogy a személyre szabott felelősségre vonás megtörténjen, nevesíteni kell a tettest.

Az elkövető azonban az esetek jelentős hányadában igyekszik menekülni a felelősségre vonás elől és ennek érdekében leplezni kilétét. Különösen a legsúlyosabb bűncselekmények, az élet ellen megvalósítottak esetében – a várható súlyos következmény miatt – erős a menekülés vágya.

Az élet elleni bűncselekmény ismeretlen tettesének felderítése mindig különös felkészültséget igényel a nyomozó hatóság részéről, hiszen az időszerről reagálóképesség fenntartása, a megfelelő képzettségű és létszámú szakember rendelkezésre állása, a szükséges technikai eszközök alkalmazhatósága, mind elengedhetetlen feltétele az eredményes bűnüldözésnek. Szükséges azonban, hogy ezeket az elemeket valaki összehangolja, szervezze, irányítsa. Az élet elleni bűncselekmények ismeretlen tettesének felderítését a nyomozó hatóság jogkörökkel megerősített, leginkább rátermett tagjainak célszerű irányítaniuk, hiszen csak ekkor mondhatjuk el, hogy a nyomozó hatóság teljesítette a törvényes kötelezettségét: teljes eszköztárával és szakértelmével a bűncselekmény felderítésén, a bűn üldözésén munkálkodott.

A következő oldalakon olyan valós jogeseten mutatom be az integrált bűnüldözést, amelyben a korszerű bűnügyi módszertan számos lényeges eleme megtalálható.

Felderítési kronológia

2013. május 4., szombat – 11.25-kor Sz. Gyöngyi bajai lakos telefonbejelentést tett a Bajai Rendőrkapitányság ügyeletére, hogy a Klapka u. 11. szám előtt hangos veszekedést hall, és látja, hogy két ember verekszik.

11.26-kor az Országos Mentőszolgálat mentésirányítója bejelentette a rendőrkapitányság ügyeletére, hogy értesítés után úton vannak a Baja, Klapka u. 11. szám felé, ahol egy férfit vélhetően nyakon szúrtak. A rendőrkapitányság ügyeletvezetője a helyszínre irányította a szolgálatban lévő összes rendőrt, négy gépkocsizó egységet.

11.26-kor a kármentő baleseti helyszínelő és járőr egységek tagjai közül ketten életmentő beavatkozást végeztek a nyaki szúrt sérüléssel a földön fekvő, eszméletlen állapotban lévő sértetten. A vérzést lefogva, légzést fenntartó műveletekkel tartották életben a sérültet amíg a *11.27-kor* a helyszínre érkező mentők átvették az ellátását. Ez után szívmasszázs alkalmazásával támogatták az eredményes újraélesztést. A sérültet, állapotának stabilizálása után, *11.38-kor* életveszélyes állapotban a mentők a bajai kórházba szállították.

Ezzel egy időben megkezdődött a lakótelepi parkoló, park kordonnal bekerítése, a közelben parkoló gépkocsik forgalmi rendszámának feljegyzése, a járókelőktől, bámészkodóktól tanúkutatás céljából történő felvilágosításkérés, illetve a tanúk helyszínen tartása vagy az elérhetőségük feljegyzése.

A járőrök – tanúk közlésére alapozott – jelentése alapján megállapították, hogy egy ismeretlen személyazonosságú férfit előzetes szóváltás után ismeretlen eszközzel egy ismeretlen tettes nyakon szúrt, majd a helyszínről elmenekült.

Az ügyeletes tiszt értesítette a Bajai Rendőrkapitányság forrónyomon üldöző szolgálatának parancsnokát, a három beosztottját, a bünyügyi osztály vezetőjét és helyettesét, illetve jelentést tett a Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság vezető ügyeletesének. A megyei ügyeletvezető a jelentéstételi rend szerint jelentette az eseményt az előjáróknak és a megyei rendőr-főkapitányság forrónyomon üldöző szolgálata vezetőjének.

Időközben egy a helyszínen megjelenő hozzátartozó elmondta, hogy a sértült azonos *R. János* 55 éves román állampolgárral. A cselekmény további részletei váltak ismertté: a sértett és az elkövetők a lomtalanítás céljából kihelyezett konténer tartalmát vizsgálták, miközben szóváltás, tettelegesség alakult ki közöttük amiatt, hogy – egy lakó felszólítására – melyikük rakja vissza a szétdobált lomot. A sértett egy léccel megütötte a későbbi elkövetőt, mire ő egy fadarabbal nyakon szúrta *R. Jánost*. Ez után az elkövető a saját kérepcéjével távozott.

A helyszínre két rendőri vezető és hat bünyügyi nyomozó érkezett. A nyomozók a járőrökkel együtt a környező lakóépületekben módszeres tanúkutatásba kezdtek. A járókelők és a lakók közül összesen négyen voltak a cselekmény szem- vagy fültanúi, illetve olyan, aki a vélt elkövető cselekmény előtti és utáni útvonaláról érdemi tudomással bírt.

11.40-kor a megyei ügyeletvezető Kecskeméten berendelte a Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság (forrányomon üldöző) készenléti szolgálatát és a *szolgálat parancsnoka* (a továbbiakban: megyei parancsnok) *átvette az intézkedés koordinálását*. A szolgálat egy parancsnokból és négy beosztottból áll. Az aktuális csoportot parancsnokként a bűnügyi osztályvezető helyettese, az osztály két nyomozója, továbbá a felderítő osztály és a vizsgálati osztály egy-egy beosztottja alkotta.

A megyei parancsnok telefonon tájékozódott a bajai forrányomon üldöző szolgálat parancsnokától a megtett intézkedésekről. Megállapította, hogy a helyszínt biztosítják, az adatgyűjtés megindult, a tanúkat, közöttük a sértett hozzátartozóit felkutatták. Meghatározta, hogy az elkövető üldözésére mielőbbi intézkedések történjenek. Ennek érdekében meg kell állapítani az elkövető személyének, az általa használt kerékpárnak a leírását, azzal az adatgyűjtést ki kell terjeszteni a lakótelep, a városrész, majd a város távolabbi helyeire, a helyszínihez hasonló konténerek környezetére, az italmérő helyekre, áruházak göngyöleg-visszaváltó helyeire. A sértett állapotáról, annak változásáról folyamatosan tájékoztatást kell kérni a kórházból. A Bajai Rendőrkapitányság ideiglenes ügyszámon végezze az intézkedéseinek, eljárási cselekményeinek dokumentálását.

A megyeszékhely, Kecskemét és a megye második legnagyobb városa, a harminchétezeres lakosú Baja között száztíz kilométer a távolság, az átlagos utazási idő közúton egy óra negyven perc.

A parancsnok telefonon utasította a csoportjából más ügyben Baján foglyot kísérő két beosztottat, hogy a foglyot helyezték el a Bajai Rendőrkapitányságon, és jelentkezzenek szolgálatra az ügyben irányító bajai parancsnoknál. Ezzel egyidejűleg a bajai parancsnokot utasította, hogy tegyen intézkedést a fogolynak a bírói rendelkezés alapján Kecskemétre, a bv. intézetbe történő szállítására. A szállítást a bajai ügyeletes körzeti megbízotti szolgálat vette át. A megyei parancsnok utasította továbbá csoportjának a Bajától nyolcvan kilométerre tartózkodó tagját, hogy a használatában lévő szolgálati járművel induljon útnak, és jelentkezzen a bajai parancsnoknál.

12.40-kor a megyei parancsnok szolgálati járművön, másodmagával indult útba Bajára. Útközben a megyei ügyeletes tisztól emberölés büntett kísérlete miatti nyomozás indítását és ügyszámot kért, továbbá intézkedett a rendőr-főkapitányság bűnügyi technikai osztály ügyeletesének a helyszínrre rendeléséről. Tájékoztatta a rendelkezésre álló adatokról a sajtóügyeletest és a megtett intézkedésekről jelentést tett a megyei rendőrfőkapitány bűnügyi helyettesének.

14.30-kor Bajára érkezett a megyei parancsnok. Előbb a helyszínen tájékozódott az ott irányító helyi bűnügyi osztályvezető-helyettesétől.

Megállapította, hogy a lakóházakban történő adatgyűjtések még folyamatban vannak. További három tanút találtak. Az elkövető üldözésére tett intézkedések egyelőre nem vezettek eredményre. A biztosított helyszínt megtekintette. A cselekmény által érintett terület kiterjedtsége, az észlelhető nyomok, anyagmaradványok, elváltozások, a bűnjeltárgyként értékelhető tárgyak száma, állapota, az alkalmazandó technikai eljárások menete és bonyolultsága figyelembevételével meghatározta a szemlebizottság létszámát. Döntése alapján a szemlét két megyei nyomozó és a megyei bűnügyi technikus fogja végrehajtani. A helyszínt biztosító négy járőr létszámát a szemle megkezdésekor egyre lehet csökkenteni. Intézkedett, hogy a helyszínen megforduló indifferens személyek (tanúk, rendőrök, mentők) lábbelitalp-mintázatát fényképezéssel rögzítsék, azokat a szemlebizottság ismerje meg.

A nyomozás irányításának helye a Bajai Rendőrkapitányság bűnügyi osztályvezetőjének irodája, a megyei parancsnok ide vonult be. Tájékozódott a bűnügyi osztályvezetőtől a létszámhelyzetről, a folyamatban lévő és a tervezett eljárási cselekményekről és 15.30 órai kezdettel eligazítást hirdetett.

A tájékozódás után az alábbi tényállás megállapítására, illetve a következők szerint csoportosított nyomozási feladatok áttekintésére, meghatározására került sor.

Az ismert időben és helyen két lomot guberáló személyre, a sértett R. Jánosra és egy ismeretlen férfit, a későbbi elkövetőre rászólt az ott tartózkodó, közelben lakó F. István tanú, hogy az általuk szétdobált lomot rakják vissza a gyűjtőkonténerbe. A két személy egymást hibáztatta a kidobált tárgyakért és emiatt szóváltás keletkezett közöttük. R. János egy faléccel nagy erővel megütötte a későbbi elkövetőt, aki a kezével fogta fel a fejére irányzott ütést. Ezt követően az elkövető a kezében lévő hegyes, addig a lomok turkálásához használt léccel, egy alkalommal, azt elérve, a sértett felsőteste felé szúrt. A sértett a nála lévő léccel tovább ütlegelte az elkövetőt, néhány lépést kergetni kezdte, majd lelassult és összeesett. Nyaka körül, a ruházatán véres folt kezdett növekedni. Az elkövető a közelben lévő kerékpárjával eltekert a helyszínről. F. István a mobiltelefonján azonnal értesítette a mentőket. A hangoskodással kísért eseményt többen látták a környező házak ablakaiból. A sértett kerékpárjára számos műanyag kanna volt aggatva. Az elkövető piros kerékpárján nem volt terjedelmes csomag. Az elkövető ötven év körüli, átlagos testalkatú és magasságú, ápolatlan külsejű férfi.

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

A rendelkezésre álló személyleírás alapján 14.00 órai kezdettel a lakásáról előállították a 45 éves, guberálásból élő, alkoholizáló életvitelt folytató, a helyszíntől nagyjából két kilométerre, a város szélén, egyedül élő és a Klapka utcai lakótelepen is gyakran gyűjtögető, erősen ittas Sz. Józsefet. Lakásán egy piros kempingkerékpár volt.

15.30-kor eligazítás kezdődött. Megtörtént a nyomozási cselekmények végrehajtásához rendelkezésre álló bűnügyi állomány létszámának meghatározása. Ezek szerint a Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság részéről egy vezető, négy beosztott nyomozó, egy bűnügyi technikus, a Bajai Rendőrkapitányság részéről két vezető, öt beosztott nyomozó, egy bűnügyi technikus vesz részt a munkában. Technikai eszközök: hét szolgálati jármű, fényképezőgépek, a szemle végrehajtásához kellő mennyiségű és minőségű bűnügyi technikai felszerelés, anyag. A várható feladatok eredményes végrehajtásához elegendőnek tűntek a személyi és a technikai feltételek.

A rendészeti szolgálati ág részéről a helyszíni szemle rendjének biztosításához egy főt, az Sz. József lakásának – a várható házkutatásig történő – biztosítására két rendőrt rendeltek ki. A vélt elkövetői célcsoport (guberálók, kukázók) fokozott figyelemmel történő ellenőrzésére, adatmegállapításra, igazoltatásra a település érintett részére aktívabb, visszatérő járőrtevékenység bevezetésére került sor.

A megyei parancsnok ismertette a rendelkezésre álló tényállást, a személyleírással, valamint a következők szerint az eddigi megállapításokat, a nyomozás fő verzióit, az időszerű eljárási cselekményeket és intézkedéseket, illetve a feladatokhoz rendelt személyi állományt, név szerint.

A cselekmény büntetőjogi értékelése: szándékos, élet elleni bűncselekmény, emberölés büntett kísérlete.

A sértettel kapcsolatos megállapítások: guberálásból élő, agresszív, román állampolgár – részben helyi cigány rokonságból álló – népes családdal.

Az elkövetőre vonatkozó adatok, következtetések: ismeretlen, helyi, kerékpáros férfi, guberáló, kukázó, valószínűleg alkoholizáló életvitellel. Nem zárható, hogy a sértettel ismerték egymást, vagy társak voltak.

A nyomozás fő verziói:

1. a sértettet ismerő vagy vele rokon rendszeres guberáló,
 - romániai származású magyar vagy román állampolgár,
 - nem romániai származású magyar vagy nem román állampolgár;
2. a sértettet nem ismerő rendszeresen guberáló személy,

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

3. a sértettet ismerő vagy nem ismerő alkalmi lomkutató, alacsony társadalmi státusú személy,
4. Sz. József volt az elkövető.

A tényállás tisztázásához, a büntetőjogi minősítés pontosításához szükséges eljárási cselekmények, intézkedések:

- helyszíni adatgyűjtés-tanúkutatás – a végrehajtás addigra megtörtént, a szemlebizottság esetleges jelzése alapján a későbbiekben megoldott;
- a helyszínen az esemény miatt megforduló személyek megállapítása, személyük tanúkénti értékelése, lábbelitalp-mintázatok fényképezése – végrehajtó: egy nyomozó és egy bűnügyi technikus;
- tanúkihallgatások – végrehajtó: tanúk érkezésétől függő létszámú, akár kilenc nyomozó;
- szemle – végrehajtó: két nyomozó, egy technikus;
- a sértett sérülésének, állapotának, kihallgathatóságának megállapítása – végrehajtó: egy nyomozó és egy bűnügyi technikus.

Az elkövető kilétének megállapításához, felkutatásához, elfogásához szükséges eljárási cselekmények, intézkedések:

- nyilvános helyek, hulladékfelvásároló, göngyöleg-visszaváltó helyek, öszszekötve az Sz. József-re vonatkozó adatgyűjtéssel – végrehajtó: két nyomozó, azonnal;
- adatgyűjtés kiterjesztése a környékbeli lomgyűjtő konténerek közelébe, az elkövető esetleges korábbi előfordulására, az érkezési, menekülési útvonalába, ez utóbbin az eszköz felkutatása a végrehajtás addigra megtörtént, a járórok részéről folyamatos;
- a sértett hozzátartozóinak, az eseményt észlelő tanúk kihallgatása, utóbbiak közül a felismerő tanúk kiválasztása, a vallomások értékelése – végrehajtó: a tanúkihallgatásokra rendelt nyomozók, időszerűen;
- Sz. József alibiztetése – kihallgatás: egy nyomozó, házkutatás: négy nyomozó + bűnügyi technikus, azonnal;
- a sérült elkövető esetleges orvosi ellátásának ellenőrzése – végrehajtó: egy nyomozó, visszatérő jelleggel;
- társadalmi kapcsolatok körében adatszerzés – végrehajtó: a teljes résztvevő állomány;
- folyamatosan médiák igénybevétele – végrehajtó: a megyei parancsnok, időszerűen.

17.00 órakor a bevezetett intézkedések eredményeként a felállított verziókkal kapcsolatban a következő helyzetkép volt vázolható.

Az első verzióban foglalt – a sértettet ismerő vagy vele rokon guberáló – elkövető vonatkozásában a sértett nászasszonyának, a mindössze két hete Magyarországon tartózkodó *C. Arancán*ak az elmondása szerint, közvetlenül az események előtt ő látta a sértettet, amint a későbbi helyszínül szolgáló konténernél kutatót a lomok között. Ugyanannál a konténernél volt egy általa nem ismert másik gyűjtőgető férfi is, akit nem figyelt meg alaposabban.

A sértett fia, *ifj. R. János* tanúként elmondta, hogy az apja és ő rendszeresen együtt kukáznak a közeli lakótelepen. Ezen a napon ő otthon maradt egy kisgépet javítani, ezért az apja egyedül indult el hasznosítható anyagot keresni. A lakótelepen öten-hatan szoktak rendszeresen guberálni. Őket látásból ismeri. Közülük egynek van piros (kemping)kerékpárja. *Ifj. R. János* az *Sz. József*ről készült friss fényképet megtekintve úgy nyilatkozott, hogy látásból ismeri, ő a piros kerékpáros guberáló.

Mivel más adat, motívum sem utalt arra, hogy a sértett rokonságából került volna ki az elkövető, ezért a *rokon elkövetővel* a nyomozás a továbbiakban *nem számolt érdemben*.

*Gyengül*ni látszott a *romániai származású magyar vagy román állampolgár* verziója is, hiszen a kihallgatott rokonok nem közöltek olyan adatot, hogy saját nációjuk más – általuk nem ismert – tagjai is kukáznának a környéken vagy a város más részén.

Ugyancsak *csökkent* a sértettet *nem ismerő, rendszeresen guberáló elkövető* lehetősége (második verzió), hiszen *ifj. R. János* szerint a lakótelepen rendszeresen ugyanaz az a néhány személy szokott kukázni. Őket látásból ismeri, közülük a piros kerékpárral közlekedőt *Sz. Józseffel* azonosította.

Az *Sz. József személyével kapcsolatos, negyedik verzió* ellenőrzése sürgőssé vált azért is, mert a férfi kényszerintézkedés hatálya alatt állt. Előállításakor egyedül volt a lakásában, és részegen feküdt. Bal alkarjának belső felszínén két karcolást is tartalmazó, környezetében sárgás-vöröses elszíneződésű, féltényérnyi vérbeszűrődés, valamint a bal felkarjának belső felszínén, a test hossz tengelyére merőlegesen, két, egymástól elkülönült, egyenként kb. 2 x 10 centi méretű, friss, hámhorzsolt külsérelmi nyomként értékelhető sérülés volt. Ittassága folytán előállítására kezdetén alig tudott helyénvaló válaszokat adni. Hivatkozott ismerősére, *K.-Sz. Zoltánra*, mint aki igazolja az ő napját.

K.-Sz. Zoltán tanúként úgy nyilatkozott, hogy barátjával, *Sz. Józseffel* reggel, *Sz. lakásán* találkozott. *Sz.* akkor már ittas volt. *Sz.* kiválasztott né-

hány fémdarabot és sörösdobozt az udvarán felhalmozott szemétből. Ezeket magukhoz véve előbb egy átvevőtelepen, majd a helyi Tesco áruházban csináltak pénzt a hulladékokból. A kapott pénzből hazafelé, a Klapka utcai lakótelep közelében lévő üzletben két liter bort vásároltak. Ezzel Sz. lakására mentek, ahol 9.30 és 10.30 óra között a bor nagy részét közösen elfogyasztották, majd magára hagyta a lefekvéshez készülődő részeg barátját. K.-Sz. Zoltán a kihallgatásán nyugodtnak látszott, ellenmondásba nem került a nyomozás addigi adataival. Elmondásának ellenőrzése a fémátvevőnél, a Tesco áruházban (kamerafelvétellel), valamint az ételmszerüzletben igazolta őt, illetve a barátját. 10.30 után azonban Sz. József alibijét nem igazolta senki. Az Sz. szomszédjainak körében végzett adatgyűjtés nem volt megnyugtató.

Időközben Sz. József józanodása lehetővé tette a tanúként történő kihallgatását. Úgy nyilatkozott, hogy az előállításáig otthon volt, részegen aludt. Kihallgatását felfüggesztve a részvételével házkutatásra került sor a lakásán, ennek lényeges megállapítása volt, hogy az ott talált célszerszám, a kampós szögben végződő guberáló pálca nem volt véres, illetőleg más tárgy, ruházat sem mutatott a bűncselekménnyel összefüggésbe hozható elváltozást. A lakásán fellelhető volt a K.-Sz. által is említett borospalack, némi borral.

Kihallgatása folytatásakor úgy nyilatkozott, hogy alkarsérülését két nappal korábban szerezte egy fémtárgy cipelése közben. Ezt K.-Sz. Zoltán is megerősítette. Felkarsérülésére azt a magyarázatot adta, hogy akkor üthette meg, amikor általában a konténerek szélén nyúlkál azok mélyére. Maga nem is vette észre ezt az enyhe sérülést.

Sz. József igaza ellen vagy mellett megnyugtatóan nem lehetett állást foglalni, ezért a megyei parancsnok elrendelte a felismerésre bemutatás elvégzését mindazon tanúkkal, akik úgy nyilatkoztak, hogy felismernék az általuk látott elkövetőt.

A felismerésre bemutatás a helyi nyomozók részéről kemény szervezőmunkát igényelt a hétvégi, kora esti és – az Sz. Józsefhez hasonló – ápolatlan, alkoholfogyasztó célcsoport bevonásával, a kiválasztott személyek lojalitásának megnyerése árán.

19.48 és 21.34 között került sor a Bajai Rendőrkapitányság erre a célra alkalmilag kialakított helyiségeiben és tereiben a felismerő tanúk kilétének védelmére különös figyelmet fordító nyomozási cselekmény végrehajtására. A négy – leghatározottabb személyleírást adó – szemtanú részvételével végrehajtott felismerésre bemutatáskor a bemutatott négy férfi közül az egyikük határozottan felismerte az általa látott elkövetőként, Sz. Józsefet, hárman nem. Az eljárási cselekmény vezetője jelentette azonban, hogy a szervezés

közben, az ennek elkerülésére tett intézkedések ellenére, a felismerő tanú meglátta a rendőrök kíséretében lévő Sz. Józsefet. A nyomozást irányítók rövid megbeszélés után arra a következtetésre jutottak, hogy a felismerő tanú ezen észlelése – nem kizárhatóan, akaratlanul is – befolyásolhatta őt nyilatkozatának megtételében.

22.15-kor a megyei parancsnok a résztvevő állomány előtt összegző értekezletet tartott a nyomozás eredményéről. Ezek szerint a beszerzett bizonyítékok alapján Sz. Józseffel szemben nem lehetett megalapozni a tárgybéli bűncselekmény gyanúját. Mint lehetséges elkövetővel, *a nevével jelzett negyedik verzióban – egyelőre (!) – nem lehetett számolni*. Nevezettet, miután fényképfelvételt készítettek róla és a kerékpárjáról, elbocsátották.

Az e feladattal megbízott nyomozó jelentette, hogy a sértett tülesett az életmentő operáción és nem sokkal korábban kinyitotta a szemét. Egyelőre nem lehetett vele kommunikálni, de az állapota javult.

A nyomozás vezetője korábban kijelölt egy nyomozót, aki az iratok adminisztratív rendezését végezte, illetve a szemtanúk által adott sokféle elkövetői személyleírásból a közös jellemzőket gyűjtötte össze. Ezek alapján ismertették a következő személyleírást: ötven év körüli, 170 centiméter magasságú, átlagos testalkatú, rövid, sötét hajú, ápolatlan megjelenésű, valószínűleg barna bőrű férfi. Felül egy pólót, alul egy hosszú szárú nadrágot viselt. Kerékpárja piros.

Az értekezleten összegezték a nyomozás addigi eredményeit. A tanúkihallgatások mellett a helyszín szemléjének megállapításait vették számba. Ezek szerint a helyszínen három lécdarabot rögzítettek eredetben, közülük kettő vélelmезetten korábban egy egység volt. Emellett különböző jellegű vérgyanús szennyeződések, DNS-törleteket és a sértett mentés közben levett ruházatát rögzítették. Az elkövető gyors azonosításához vezető tárgyi bizonyíték a szemlén nem került elő.

Megállapítható, hogy a tervezett nyomozási cselekményeket a nyomozó csoport végrehajtotta. A nyomozás kezdeti verziói közül egy, a rokon elkövetés elvethető, egy, hogy Sz. József az elkövető, hátrább sorolandó. Nagyobb hangsúllyal ellenőrizendő a rendszeres, még inkább az alkalmi guberráló kör.

Az értekezleten a parancsnok meghatározta a másnapi munkavégzésben részt vevők létszámát, összetételét. Ezek szerint a megyei forrányomon üldözö csoport addigi tagjain kívül a rendőr-főkapitányság bűnügyi osztályának állományából a főkapitány bűnügyi helyettesének döntése alapján további három nyomozót rendeltek be. Mindeközben a reagálóképesség fenntartása

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

érdekében a megyei forrányomon üldöző szolgálatba – készenléti jelleggel – új tagokat vontak be.

A helyi szerv részéről másnap a két parancsok személye nem változik, de ötös, új, pihent állomány lép szolgálatba.

Május 5-re a következő feladatokat tervezték végrehajtani:

1. Ellenőrizni kell a melléktermék- és göngyölegátvevő helyeket az elkövetői személyleírás ismertetésével.
2. Meg kell kezdeni a bajai guberálók és kukázók szisztematikus ellenőrzését, elszámoltató jellegű, tanúkenti kihallgatásukat, abból a célból, hogy teljes képet lehessen alkotni erről a társadalmi csoportról. Megismerésükkel, a tőlük és feléjük áramló információk értékelésével és szabályozásával felszínre lehet hozni a keresett személyt, hogyha e körhöz tartozik.
3. Sürgősséggel végre kell hajtani a magához térő sértett tanúkenti kihallgatását.
4. Kapcsolatot kell tartani a sértett rokonságával. Fel kell használni az ügyben eddig is tanúsított aktivitásukat, segítőkészségüket, mindamellett szabályozott mederben kell tartani a kulturális sajátosságaikból adódó esetleges érzelmi hullámzásait.
5. Be kell szerezni a sérüléssel kapcsolatos – szakértői véleményezéshez szükséges – orvosi dokumentációt.
6. Visszatérően ellenőrizni kell a helyi egészségügyi ellátó intézményeket, abból a célból, hogy a sérült elkövető jelentkezik-e e helyek valamelyikén ellátásra.

A nyomozást irányító parancsnok jelentést tett a megyei rendőrfőkapitány-helyettesnek és a megyei ügyeletvezetőnek a nyomozás állásáról, a tett és a tervezett intézkedésekről.

22.40-kor azzal fejeződött be a munkanap, hogy másnapra a Bajai Rendőrkapitányságon 9.00 órai kezdettel – a szolgálatba lépő új állománynak a bűnügyi osztályvezető által tartott ügyismertetéssel –, a megyei rendőr-főkapitányságon 7.30 órai bevonulással és 9.30 órai bajai érkezéssel határozta meg a nyomozási tevékenység folytatását az irányító parancsnok.

Május 5-én a terv szerinti helyen és időben folytatódott a munka.

9.30-kor a résztvevő állománynak eligazítást tartott a megyei parancsnok. Megállapította, hogy kellő mennyiségű erő és eszköz áll rendelkezésre a tervezett feladatok eredményes végrehajtásához.

A bajai bűnügyi osztályvezető jelentette, hogy információi szerint, elsőként hat, guberálásból élő bajai személy nevesíthető és számoltatandó el. Elő-

kerítésükre, az eljárásba bevonásukra a helyi és a megyei nyomozókból vegyesen, három nyomozópár alakult.

Egy guberáló idézésre már megjelent a rendőrkapitányságon. A beszállítottak kihallgatására két nyomozó állt készen. Közülük az egyik megkezdte a megjelent *K. Gábor* tanúkenti kihallgatását.

Egy nyomozó megkeresést készített a kórháznak az orvosi iratok beszerzése érdekében, majd másodmagával kivonult a kórházba. Egyikük a megkeresést továbbítását és a sérült elkövető esetleges jelentkezésével kapcsolatos felvilágosításkérést intézte. Másikuk megkezdte az időközben kihallgatható állapotba kerülő sértett tanúként történő kihallgatását.

10.15-kor megjelent a Bajai Rendőrkapitányságon *G. S. Líviusz*, a sértett fia, és – az előző napon kialakított együttműködésre alapozottan – közölte, hogy 8.00 órakor anyja, *R. Gyöngyike* meglátogatta a férjét, a sértettet a kórházban. *R. János* közölte vele, hogy ismeri a támadóját, aki az a férfi volt, aki unokaöccsétől, *B. Jenő* román állampolgár, bajai lakostól megvásárolta annak Opel Vectra gépkocsiját. Ezen felül elmondta a cselekmény további részleteit. *G. S. Líviusz* közölte továbbá, hogy név szerint nem ismeri az apja által megjelölt férfit, de tudja, hogy hol lakik.

A nyomozás irányítója haladéktalanul a nyomozópároknak adott feladatok módosításával intézkedett arról, hogy *G. S. Líviusz* iránymutatása alapján kútsassák fel az elkövető lakását, és tegyenek intézkedést az elfogására.

Ezzel egy időben a sértett kihallgatására rendelt nyomozó telefonon jelentette, hogy *R. János* közölte vele az elkövető személyére vonatkozó – *G. S. Líviusz* által mondott – konkrétumokat, amelyeket *10.40 órai* kezdettel foglalt jegyzőkönyvbe.

A megyei parancsnok jelentést kért a második nyomozópártól. Mivel nem voltak intézkedésben, ezért a *G. S. Líviuszt* szállító nyomozópár mellé rendelte őket erősítésként.

10.45-kor a *G. S. Líviusz* útmutatása alapján eljáró négyfős egység vezetője jelentette, hogy – *G. S. Líviusz* kilétét védve – megjelentek egy Baja, IV. körzeti tanyán, ahol *H. Józsefné* közölte, hogy a férje előzőleg indult el ott-honról a kórházba, mert előző nap guberálás közben egy román férfi léccel úgy megverte, hogy bedagadt a karja.

Ezen információ ismeretében a kórházban tartózkodó két nyomozót a nyomozás irányítója figyelmeztette, hogy legyenek felkészülve *H. József* érkezésére, elfogására.

A harmadik nyomozópár az eredeti feladatszabásnak megfelelően beszállított egy bajai guberálót. Utasítást kaptak arra, hogy az egyik nyomozó az is-

mert szempontok szerint, röviden hallgatassa meg a beszállított személyt, a páros másik tagja haladéktanul tegeyen intézkedést a sértettet és az elkövetőt összekötő személy, B. Jenő felkutatására, tanúként történő kihallgatására a tettes azonosítására vonatkozó ismereteiről.

10.55-kor a H. József lakásánál tartózkodó nyomozók jelentették, hogy odaérkezett H. József, aki kérdés nélkül közölte velük, hogy a kórházból tért vissza, mert meg akarta vizsgáltatni a karján lévő sérülést, de mivel sok beteg volt előtte, nem várt. A sérülése előző napon úgy keletkezett, hogy a lakótelepen, guberálás közben egy általa ismert román férfi szóváltást követően léccel rátámadt, mire ő visszautótt a lomok kutatásához használt léccel. *A nyomozók közölték H. Józseffel, hogy bűncselekmény gyanúja miatt előállítják a Bajai Rendőrkapitányságra, illetve figyelmeztették arra, hogy nem köteles vallomást tenni, amit mond vagy rendelkezésre bocsát, az bizonyítékként az ellene folyó eljárásban felhasználható. H. József megértette a figyelmeztetéseket és fenntartotta a sérülése keletkezésére vonatkozó közlését.*

A megyei parancsnok jelentette a fejleményt a megyei rendőrfőkapitány-helyettesnek. Ezt követően a kialakult helyzetnek megfelelően a következők szerint módosította a korábban meghatározott feladatokat: *minden tevékenységet a H. József mint elkövető személye és a vele összefüggésbe hozható adatok bizonyítékként történő megszerzése érdekében kell megszervezni.*

H. Józsefet kényszerítő eszköz alkalmazása nélkül az egyik nyomozópár tagjai előállították, a másik nyomozópár H. József lakásánál maradt, a későbbi házkutatás céljából.

11.00-kor – még a rendőrkapitányság épületébe beszállítás előtt – a bajai kórházban megtörtént H. József sérülésének vizsgálata, leírása, a készült dokumentum beszerzése.

11.19-kor G. S. Liviusz, 11.23-kor B. Jenő tanúkénti kihallgatására került sor.

11.45-kor a kijelölt ötfős kutatóbrigád házkutatást kezdett H. József lakásán, ennek során több, az ismert elkövetői ruházathoz hasonló ruhaneműt foglaltak le. A házkutatáson jelenlévő H. Józsefnét ez után a rendőrkapitányságra szállították.

12.26-kor kezdődött R. Gyöngyike tanúkihallgatása. A tanúk közvetve vagy közvetlenül megerősítették a sértett elmondását, miszerint ő ismerte és miként ismerte az elkövetőt.

13.08 órai kezdettel H. Józsefnét kihallgatták tanúként. A megfelelő figyelmeztetések mellett ismét elmondta mindazt, amit a férjétől tudott az előző napi eseményekről.

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

A beérkezett adatok értékelése után a megyei parancsnok jelentést tett a megyei ügyeletvezetőnek, tájékoztatta sajtóügyeletet, és *14.30-kor*; miután a Bajai Rendőrkapitányság résztvevő állománya befejezte az intézkedéseket, elhagyta Baját.

A nyomozás vezetőjének döntése szerint időközben H. Józsefet a Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság székhelyére, Kecskemétre szállították a megyei nyomozók.

14.30-kor kihirdették ki az őrizetbe vételéről rendelkező határozatot.

14.54-kor védő jelenlétében megkezdődött a gyanúsítottként történő kihallgatása, az R. János sérelmére elkövetett, a Btk. 170. § (6) bekezdése szerinti életveszélyt okozó testi sértés büntett megalapozott gyanúja miatt. Valomásában részletesen elmondta a terhére rótt cselekmény előzményét, lefolyását, utótörténetét. Közölte, hogy csak akkor szokott guberálni, amikor a városban lomtalanítás van. A sértettet látásból ismerte, az általa vásárolt Opel Vectra eladójának lakókörnyezetéből.

H. József 51 éves, normál testalkatú, 165 centiméter magas, rövid, sötét hajú, barna bőrű személy. A cselekmény idején használt piros kerékpárt egy ismerősétől kapta kölcsön.

A megyei forrányomon üldöző szolgálat parancsnoka jelentést tett a megyei rendőrfőkapitány bűnügyi helyettesének és a vezető ügyeletesnek, majd, miután a fogva tartás elrendelésével kapcsolatos adminisztrációs tevékenységek is lezajlottak, *17.00 órakor* a megyei állomány is befejezte az intézkedés-sorozatát.

Az ügy vizsgálatát május 6-án a Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság Vizsgálati Osztálya vette át. A nyomozó szerv kezdeményezte a gyanúsított előzetes letartóztatásának indítványozását.

Összegzés

A nyomozás rövid felderítő szakaszának fő tapasztalataként a segítő és nehezítő körülmények hatását szükséges kiemelni.

A hazai viszonyokhoz képest közepes méretű Baja városában nem tömeges jelenség a hajléktalan, gyűjtögető életvitel, ezért – mint ahogy a sértett személyi viszonyaival kapcsolatos adatok is könnyen megismerhetők voltak – az elkövetői célcsoport is viszonylag jól behatárolható volt. Ugyancsak inkább a vidéki környezetre jellemző a lakosság körében tapasztalt segítőkészség, tanúszkodási hajlandóság, ez vezetett egy olyan, késő estebe nyúló, körül-

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

ményes szervezést igénylő eljárási cselekményen történő lojális részvételhez, mint amilyenre jelen ügyben szükség volt a gyanúsítható személy tisztázása érdekében.

A felderítést gyorsította az a tény, hogy a rendőrök által megmentett sértett magához térve, végül is meg tudta nevezni az elkövetőt. A felállított verziók módszeres ellenőrzése és az elkövető várható magatartásának kiszámíthatósága utóbb nagy valószínűséggel elvezetett volna az elkövetőhöz. Ne feledjük azonban a tanúk felismerési bizonytalanságait, a tárgyi bizonyítékok szükösségét, ez azonban már a bizonyíthatóság kérdéskörébe tartozik.

A forrányomon üldözés folyamán mellékes volt, hogy a sértetti közrehatás milyen mértékben hatott az elkövető szándékára, annak kialakulására, hiszen a sértett halála esetén csak az ismertté vált elkövető tudott volna a saját tudattartamáról nyilatkozni. A kérdés későbbi megválaszolásáig azonban vélhetően nagy erőket igényelt volna a nyomozás.

Az eset azt példázza, hogy a mai magyar bűnügyi rendőrség a megfelelő irányítási rendszer, felkészült szakemberek és kellő technikai feltételek – hangsúlyozottan – együttes megléte esetén alkalmas és képes hatékonyan megoldani a súlyos bűncselekmények nyomozásának kezdeti feladatait.

SZITÁR FERENC

A rendvédelmi szervek egyenruháinak fejlődése, a szabályos egyenruha viselése érdekében adott vezetői motiváló válaszok

Az egyenruha mindig is az adott állam hivatalnokainak, katonai és rendvédelmi intézményeinek megkülönböztetése érdekében készített öltözék volt. A legrégebbinek jegyzett egyenruha a spártai katonák háborúban viselt vörös felöltője volt, e viseletet, szint a római hadsereg is átvette, mert azon a háborúban szerzett sebesülések vérfoltjai kevésbé látszottak, ily módon nem befolyásolták negatívan a harci morált.

Az európai és a magyar rendvédelmi szervek egyenruha-viselésének elemei és szabályozói egyfajta tradicionális irányt képviselnek. A rendvédelmi szervek külső megjelenése évszázadok óta folyamatosan a társadalom érdeklődésének központjában áll.

A 132 évvel ezelőtt – akkor még csak a fővárosban¹ – államosított magyar rendőrség, az adott társadalmi és politikai viszonyok között már figyelembe vette a szervezeti azonosság elemeit, a ruházat kiválasztásában és tervezésében szerepet kapott a politika és az azt megtestesítő személyek véleménye, akarata.

A londoni utcai rendőr; a bobby, az elmúlt évszázadban ugyanazt a félreismerhetetlen megjelenést mutatja fekete egyenruhájában, a jellegzetes magas rendőrsisakban, mint amit a dédszüleink láthattak London utcáin sétálva.

¹ A fővárosi rendőrséget 1872-ben ideiglenes jelleggel a Buda-Pest fővárosi törvényhatóság alakításáról és rendezéséről szóló 1872. évi XXXVI. törvénnyel államosították, majd véglegesen a Budapest-fővárosi rendőrségről szóló 1881. évi XXI. törvénnyel. „Azon esetre, ha a főváros egyesítéséig ezen a fővárosi rendőrségről szóló törvény még nem alkottatik, a tényleges egyesítés napjától kezdve a rendőrség végleges rendezéséig a főváros jelenlegi rendőri közegei közvetlenül a belügyminiszter hatósága alá helyeztetnek, aki a rendőri közegek feletti fegyelmi joggal, valamint kinevezésük és elmozdításuk jogával ruháztatik fel és felhatalmaztatik, hogy a rendőri ügyekben való fellebbezést a fővárosra nézve ideiglenesen szabályozza...” A belügyminiszter 4152/B. leirata nyomán a fővárosi közgyűlése 1973. december 15-én a városi rendőrséget átadta a belügyi tárcának. A Budapest-fővárosi rendőrségről szóló 1881. évi XXI. törvényt 1881. április 12-én hirdették ki az Országgyűlés mindkét házában, és július 1-jén lépett hatályba. „Budapesten »fővárosi rendőrség« elnevezés alatt egységes szervezettel rendőrség állíttatik fel, melyet saját közegei által az állam kezel, s amelynek működési köre az 1872/XXXVI. tc. alapján megalakult főváros összes bel- és külterületére terjed ki (1872/XXXVI. tc. 1. és 22. §)”. 1881. évi XXXVI. tc. 1. §

Bár azóta sokat fejlődött a matéria, amelyből a sisak és az egyenruha készült, és London belvárosának arculata is modernizálódott, a jellegzetes bobbysisak, kényelmetlensége ellenére, a rendőrök fején maradt. Viselője a segítőkész, barátságos közszolgát jeleníti meg, aki ha kell, elfogja a bűnözőket, miközben az utcán játszó gyermekek legjobb barátja. A *bowler hat*hoz való ragaszkodás, a hagyomány fontosabb az angoloknak a funkcionalitásnál és a modern öltözködési formáknál.

Az *amerikai rendőr* a legnagyobb melegben is viselt fekete, zárt egyenruhájában erőt, határozottságot sugall egy olyan társadalmi közegben, amelyre épp a kötetlenség, a szabadságérzet a legjellemzőbb, mégis az elmúlt majd egy évszázad rendőri egyenruha-fejlődése során a meghatározó jelek változatlanok maradtak (*a kissé szögletesre tervezett rendőrsapka, az egyedi megkülönböztető jel, a rendőr száma stb.*), és csak az egyenruha anyaga és szabása modernizálódott némileg.

A *holland rendőrök* merev, szögletes vonalvezetésű egyenruhájának és az ahhoz tartozó rendőri kiegészítőknak, amelyek elsősorban a funkcionalitásra töreksenek, megvan a maga üzenete a rendfenntartásra hivatott viselői körében.

Az ilyen üzenetek fellelhetők a *magyar rendőrség* egyenruha-történetének vizsgálatakor is. A múlt század első felében a magyar rendőregyenruhának megvolt a maga becsülete. Aki azt hordta, tudta, ruhája nem lehet piszkos, szakadozott, és a viselője ápolt, borotvált kellett hogy legyen. Részeg egyenruhás rendőr nem volt az utcán. A tisztikar méltósággal, büszkeséggel viselte az egyenruháját szolgálatban és társaságban egyaránt.

Az előbbi mondatok kísértetiesen egybecsengenek a 2013-ban lezajlott vezetői eligazításokon elhangzottakkal, csak éppen nem tényszerű közlésekben, hanem a kiválmak szintjére beépülve rögzülnek.

1896-tól *Rudnay Béla* főkapitány módosította a fővárosi rendőrök egyenruháját: a zubbony és a lengyel nadrág helyett a gyalogos rendőrök dolmányt és pantallót, valamint fekete magas szárú cipőt kaptak, hogy *a millennium* már ebben képviseljük és védjük a rendet, a biztonságot, megjelenésükkel emeljük és növeljük a világhiállítás fényét.²

A XX. század elején *I. Ferenc József* kifejezte azon kívánságát, hogy a bécsi rendőrséghez hasonlóan *a budapesti rendőr fejére is sisak kerüljön*, mert hogy „*inkább az való a rendőr fejére, mintsem kalap*”. Így ő császári és apostoli királyi felsége 1909. március 22-én, Bécsben kelt legfelső elhatározásával legkegyelmesebben megengedni méltóztatott, hogy a budapesti Magyar Kirá-

² Parádi József (szerk.): A magyar rendvédelem története. Eto-Print Kft., Budapest, 1996

lyi Államrendőrség őrsemélyzetének és csapattisztjeinek ruházata és felszerelése a bemutatott tervezet szerint megváltoztassék.³

A király kívánságát gróf *Andrássy Gyula*, akkori belügyminiszter örömmel teljesítette, és utasítást adott a javaslat elkészítésére *dr. Boda Dezső* rendőr-főkapitánynak. A főkapitány több reformjával együtt már korábban szeretett volna változtatni a rendőrök egyenruháján, és már 1906-ban megbízta *Nemes Mihály* történeti festőművészt egy izig-vérig magyar egyenruha tervezésével. A festőművész az új egyenruha legjellegzetesebb darabjának a sisakot jelölte meg. Alapjául az *ősi jászsisakot* választotta, amely végigvonult a magyar viselettörténelmen. *Nemes Mihály* Bécsbe utazott, hogy ott tanulmányozhassa a szigetvári hős, *Zrínyi Miklós* akkor még Bécsben őrzött sisakját, amelyről a második világháború végéig rendszeresített főveg a rendőrök által és a köznyelvben egyaránt használt *Zrínyi-sisak* becenevet kapta. A tervezésénél a művész törekedett arra, hogy a sisak a viselőjét elsősorban az ünnepléses alkalmakkor magasabbá, daliásabbá, feltűnőbbé tegye.⁴ Jelentős változást hozott az egyedi megkülönböztető szolgálati jel elhelyezése is. A korábban a nyakban lógó fémlemezre vésett szám a derékszija csatjára került. A fekete, lakk bőrvet összefogó csatot a rendőrök a második világháború végéig viselték.

1922-re tehető az a törekvés és elvárás, hogy a Magyar Királyi Állami Rendőrség egyenruháját viselőkről azonnal meg lehessen állapítani, melyik kerület állományába tartoznak (a kerület itt nem a fővárosi egységeket jelenti): *A sapka bal oldalán* a kerület sorszámát kellett feltüntetni arab számmal, a fogalmazói és felügyelői karnál sárga, míg az őrsemélyzetnél fehér színű fémből elkészítve.

Az azonosító számokat központilag készítették, majd osztották ki. Így a budapesti rendőrök számot továbbra sem viseltek, a Budapest vidékiek az 1-es, a debreceni kerület beosztottjai a 2-es, a miskolciak a 3-as, a pécsiek a 4-es, a

³ Parádi József (szerk.): A rendvédelmi szakképzés története. Acta Historiae Praesidii Ordinis, 2007/16. szám

⁴ Egyenruházati szabályzat. 42 014/1908. BM. r.

⁵ A magyarországi rendőrségeket 1919-ben államosították. Ez azt jelentette, hogy a – korábban a városi tanácsok kompetenciájába tartozó – városi rendőrségeket egységes irányítás alá vonták a belügyi tárca közvetlen felügyeletével. Az egy szervezetbe integrált városi rendőrségek új területének a neve Magyar Királyi Állami Rendőrség volt. Vármegycsoportonként hoztak létre egy kerületi kapitányságot. A kerületi rendőr-főkapitányságok hatásköre az érintett vármegyékben fekvő városok rendőrségeire terjedt ki. Az egy-egy kerületi rendőr-főkapitánysághoz tartozó vármegyék megegyeztek a honvéd kerületparancsnokságokhoz tartozó vármegyékkel. Hozzávetőlegesen a mai régiók szerepét töltötték be a rendvédelem területén a kerületi rendőr-főkapitányságok.

szegediek az 5-ös, a székesfehérváriak a 6-os, míg a szombathelyi kerület beosztottjai a 7-es számjegyet hordták.⁶

Tamas Ernő újságíró, az Országos Magyar Sajtókamara rendőri rovatvezetői alosztályának tagja, a Magyar Királyi Rendőrség egyenruhájáról a következőt jegyzi 1941-ben. „*A pesti rendőr egyenruhája a magyar jogrend és belső biztonság jelképe volt mindig, és az ma is.*”

Jól érzékelhető, hogy a XX. század közepéig mekkora jelentősége volt az egyenruhának, a rendőr sapkájának, sisakjának és az ahhoz társított igénynek és követelménynek.

A második világháború után egészen 2002-ig javarészt a szovjet közrehatás volt jellemző a rendőrség és a katonaság egyenruhájára, amely minden vonásában követte az orosz követelményeket és beidegződést.

Az Európai Unió hatása

Miután sok európai uniós országban váltottak sötétkék uniformisra, Bulgária, amely 2007 óta tagja az EU-nak, már a csatlakozását megelőző évben magáévá tette az irányelvet, és lecserélte a rendőrök korábban meglehetősen unalmas, szürke egyenruháját. 2011-ben újabb fordulattal és több mint tízmilliárd forintnak megfelelő összeg elköltésével jóval kényelmesebb, jobb anyagból készült, jól szabott uniformisokkal látták el a *bolgár rendőröket*, akik főként a *baseballsapka* miatt a külső szemlélő számára még így is inkább vagyondörnek tűnnek.

A *hollandok* is túl vannak a nagy váltáson, a *németek* és az *osztrákok* elbúcsúztak a fehér-zöld vonaltól, és kékre váltottak. 2012-ben minden német tartományban megváltozott az egyenruha színe, a kék együttes a neves német dizájnjer, *Luigi Colani* munkája.

Az *olasz rendőrség* felépítése teljesen egyedi, öt különböző testület látja el a rendvédelmi feladatokat, így azt sem könnyű eldönteni, igazából ki a rendőr. *Valentino* tervezte az olasz csendőrök egyenruháját, piros csíkos nadrágjukat, a rendőrök tekintélyt parancsoló, millitáris hatású felszerelését, ruházatát azonban az Armani-ház találta ki.

⁶ A kerületi rendőr-főkapitányságok átszervezésével a sapkaszámozást is módosították. 126 413/1925. BM. r.

⁷ Borbély Zoltán – Kapy Rezső (szerk.): A 60 éves magyar rendőrség 1881–1941. Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, Budapest, 1942

Az olasz csendőrök fekete uniformisa annyira jellegzetes, hogy akkor is felismerhető, ha csak részleteket látunk belőle. A hosszú nadrág oldalán futó piros lampaszok, a vállon átvetett fehér tölténytár (amelyet ma már nem a tartalék lőszer tárolására használnak, hanem ezzel jelzik, hogy szolgálatban vannak) és a *különleges formájú tányérsapka* egy éppen felrobbanó gránátot ábrázoló szimbólummal *igazi kuriózum*.

Magyarországon 2006 végétől minden korábbinál fokozottabb társadalmi igény jelentkezett a rendőrség szolgálati jelvényei és a rendőrségi azonosítók tekintetében.

2007-ben az országos rendőrfőkapitánynak jelölt *Bencze József* tábormok, a parlamenti bizottsági meghallgatásán arról beszélt, hogy mennyire elvesztette a tekintélyét a rendőrség egyenruhája, viselőjét nem egyszer egyszerűen leköpik az emberek az utcán, kifejtette, hogy mennyire semmitmondó a magyar rendőrség jelenleg rendszeresített egyenruhája, és mennyire jellegtelen is. Kimondva-kimondatlanul is felvetődik, hogy az akkori főkapitány vélekedéséről mit gondoltak azok a kollégák, akiknek az e minősítésű egyenruhában kellett nap mint nap szolgálatot ellátniuk.

Idehaza ugyancsak a kék színt erősítve, de a komfortérzetet szem előtt tartva igyekeztek követni a trendeket.

Mindezek ellenére csak 2009-ben tudtunk szakítani a baseballsapkás korszakkal, és az állomány nagyon várta a *Náray Tamás*⁸ divattervező nevével összefüggésbe hozott új uniformis megjelenését, miközben továbbra is rendszerben maradt a 65M gyakorló.

Napjainkban is igen fontos az egyenruha kérdésköre, a 2007-es állapotoktól azonban csak csekély mértékben tudtunk elmozdulni, az egységes öltözet még mindig hagy kívánnivalót maga után, az elhasználódott darabok pótlása 2012-ben továbbra is nehézségekbe ütközött. 2014-ben az átmeneti öltözet kapcsán fordulat következett be, az új átmeneti kabát minőségi és funkcionálisbeli alkalmassága megkérdőjelezhetetlen, azonban a jogszabályi hivatkozástól eltérően – miszerint az egyenruha arra hivatott, hogy a rendőrséghez tartozás könnyű felismerhetőségét biztosítsa – RENDŐRSEG vagy POLICE felíratot nélkülözve készült.

⁸ Megkeresésemre Náray Tamás cége közölte, hogy a divattervező nem készített és tervezett egyenruhát a rendőrségnek.

A szabályos egyenruha viselése érdekében adott vezetői motiváló válaszok

A magyar rendvédelmi egyenruha fejlődésének folyamata napjainkban is tart. A jelenleg hatályos 2/2014. (II. 12.) ORFK utasítás alapján a szolgálati és gyakorlóöltözetek mintegy harmincegy változata különül el.

Tudományos kutatások igazolják, hogy a vizuális kontaktus során elsősorban az arc és a fej az elsődleges érintkezési felület, amelyhez kapcsolódva döntő tényező, hogy a sapka viselete sugároz-e hatósági jelleget. Bebizonyosodott, hogy az egyenruhát viselők közléseit, utasításait a hétköznapi emberek nagy százalékban végrehajtják, míg ugyanezeket az utasításokat civil ruházatba öltöztetett emberektől elutasítják. *Mindezen okfejtés alapján kijelenthetjük, hogy az egyenruhának van hatalma.* A változó kor, a változó egyenruha és az ezekhez kapcsolódó rendőrségi szokásjog alapjaiban felülírta a mindenkori jogszabályi közeget, ezért megfelelő parancsnoki válaszokat kellett generálni.

A változás a rendőri munka szerves része, rendszerint a rendőrség iránt támasztott társadalmi és politikai elvárásokban ölt testet. A változás ritkán megy könnyen, hiszen időre és kitartásra van szükségünk, de különösen nehéz, ha a „jól megszokott” módszereinken és szokásainkon akarunk változtatni. A változás, a fejlődés megjelenítőjeként szerepel, a rendőrség tekintetében pedig a fejlődés következő lépcsőfokának elérkezését jelzi. Az elvárt változás hosszadalmas, többlépcsős folyamat, amelynek során meghatározott lépéseket kell tennünk ahhoz, hogy azt meg is valósíthassuk. Ezt a folyamatot kísérlem meg bemutatni általános és konkrét példák említésével, továbbá betekintést nyújtani a Kisteleki Rendőrkapitányságon végbemenő változások részleteibe.

A rendőrség fegyveres rendvédelmi szerv, egyenruhánál fontos szempont a szervezet egységes megjelenése, a felismerhetőség, illetve a civil lakosságtól és a más egyenruhás testületektől való megkülönböztethetőség.

A szabályos egyenruha viselésének jelentősége az előbbieken túlmenően az intézkedések végrehajtásakor is hatványozottan megjelenik, hiszen ez esetben a rendőrt az egyenruhája és a szolgálati igazolványa azonosítja.

A fő célkitűzésünk az állomány öltözködési szokásainak javítása volt annak érdekében, hogy a közterületen szolgálatot teljesítő rendőrök megjelenése tekintélyt és bizalmat sugározzon, pozitív képet kialakítva az állampolgároknak.

Nincs „egyéni rendőr”, a szervezet arculatát egységesen kell megjeleníteni, ezért első körben mindenkinek meg kellett határozniuk az egyenruha vi-

selésével kapcsolatos kívánalmainkat, amit a 2/2014. (II. 12.) ORFK utasítás, az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv öltözködési szabályzata egyértelműen tartalmaz. A jogszabály általi meghatározottság köztöttséget is jelentett a motiválásban, hiszen nem lehetett a kollégák esetleges újító ötleteit bevonni, ezért más alternatívát kellett találnunk, valamint az alparancsnoki kört is meg kellett nyerni a céljaink eléréséhez.

Az öltözködési szabályokat (azaz az állomány öltözködési szokásaira vonatkozó követelményeket) a hogyan néz ki a rendőr – *avagy a sapka a rendőr legjobb barátja* – elnevezésű ismeretfrissítő prezentációval kívántuk mindenki számára, közérthetően megjeleníteni.

Az egyenruhával kapcsolatos prezentációra minden állománygyűlésen sor került. Ilyenkor szemléltető példaként az aktuálisan, időszakosan érvényben lévő, szabályos ruházatba öltöztetve állítottunk egy embert a közösség elé. Mindenki láthatta, hogy mi a konkrét követelmény, hogyan kell egy rendőrnek kinéznie. Ezzel párhuzamosan közzöltük az általunk elképzelt jövőképet, majd a kiszámíthatóság és a korrektség jegyében meghatároztuk, hogy csak a megjelenített kívánalmak teljesülését fogjuk ellenőrizni, adott esetben szankcionálni.

A sablonosság, a monotonitás feloldása érdekében külföldi példákat hoztunk, amikor is élőben bemutattuk a nyugat-európai rendvédelmi szervek egyenruháit és – főként a sapkára fókuszálva – felhívtuk a figyelmet, hogy sem a híradásokban, sem pedig személyesen nem találkoztunk olyan külföldi egyenruhással, aki ne viselte volna rendőrsapkáját.

Az említettekén túl a vezetők részéről a személyes példamutatás is motiváló erőként működött, hiszen az alparancsnokok is minden esetben betartották a meghatározottakat, és az öltözködési szabályzatban előírtaknak megfelelő ruházatban jelentek meg, ösztönözve a munkatársakat, továbbá jelezve, hogy amit másoktól elvárnak, az rájuk is kötelező. A hitelességgel egy közösen vállalt cél irányába motiváltuk a kollégáinkat, tovább erősítve, hogy csak olyat kérünk, ami mindenki számára teljesíthető.

Csak olyan ember képes másokat motiválni, aki saját maga is motivált.

A kollégáink megerősítése és elismerése céljából az állományból folyamatosan kiemeltük és megdicsértük azokat, akik az általunk vagy külső szervek által végzett parancsnoki ellenőrzések idején szabályos egyenruhában voltak.

Ezáltal belső példaképeket állítottunk a közösség elé, igyekezve tovább fokozni a motivációs tényezőt. Ezzel az a célunk, hogy az állományon belül a kritikus tömeget átbillentsük azoknak az oldalára, akik akarják a célok megvalósulását, büszkék az egyenruhájukra és a hivatásukra.

A parancsnoki munka során visszatérően és rejtve is ellenőriztük a program megvalósulását, a feltárt hiányosságok kapcsán asszertív kommunikációval nyomatékosítottuk a kívánalmainkat.

Hitvallásunk szerint egyetlen felfedett hiányosság felett sem szabad szemet hunyni, hiszen „semmi sem a végén kezdődik”, viszont a cselekménnyel arányosan kell intézkedni. Ez az esetek többségében egy elbeszélgetéssel egybekötött figyelemfelhívás volt, amely sok esetben célravezetőbbnek bizonyult, mint a fegyelmi eljárás.

Az időközben végrehajtott külső ellenőrzések is minket igazoltak, az ellenőrző szervek nem találtak egyenruha viselésével kapcsolatos hiányosságot.

Összességében elmondható, hogy a siker érdekében egyértelmű, kiszámítható és mindenki számára teljesíthető célokat kell kijelölni, mindezt hitelesen kell közölni, végül egyéni példamutatással és elismeréssel megerősíteni.

Az egyenruha mint változó tényező folyamatos parancsnoki törődést és kontrollt igényel, ehhez kell igazítani a belső kommunikációt. Fontos hangsúlyozni, hogy az alparancsnokok hatékony közbenjárása és motiváló ereje nélkül nem lehetett volna látványos eredményeket elérni.

Ára: 530 Ft

